

YMPÄRISTÖRAPORTOINTI JA RAPORTOINNIN ARVIOINTIKRITEERIT

Helsingin
Kauppaikorkeakoulun
Kirjasto

7462

Johtamisen pro gradu
-tutkielma
Anne-Maria Oksanen
26.1.1999

JOHTAMISEN

laitoksen

JOHTAMISEN PÄÄTÖKSELLÄ
laitosneuvoston kokouksessa 26 / 1 1999 hyväksytty

arvosanalla ERINOMAINEN, 80 PISTETÄ

TAKKISTAJAT RAIMO LOVIO JA MIKA KUISMA

YMPÄRISTÖRAPORTOINTI JA RAPORTOINNIN ARVIOINTIKRITEERIT

Tavoitteet Tutkielman tavoitteena oli selvittää, miten yksiselitteisiä ympäristöraportoinnin arviointikriteerit ovat ja miten hyvin ne mittaavat oikeita asioita. Toisena tavoitteena oli saada yleiskuva suomalaisten pörssiyritysten ympäristöraportoinnin tasosta ja laajuudesta.

Lähdeaineisto ja tutkimustapa

Tutkielmassa perehdyttiin eri tahojen julkaisemiin ympäristöraportointia koskeviin ohjeisiin ja suosituksiin sekä ympäristöraportoinnin tasoa ja laajuutta käsitteleviin tutkimuksiin. Tutkielmassa käytiin yksityiskohtaisesti läpi kahden ympäristöraportointikilpailun kriteerit. Lisäksi selvitettiin vuosikertomusten ja erillisten ympäristöraporttien sisältöanalyysin avulla suomalaisen ympäristöraportoinnin tasoa.

Toisen ympäristöraportointikilpailun kriteerejä testattiin arvioimalla niiden avulla kymmenen ympäristöraporttia. Arvioinnin tuloksia verrattiin sitten konsulttitoimiston järjestämän kilpailun tuloksiin ja vertailun pohjalta tehtiin johtopäätöksiä kriteerien luotettavuudesta ja käyttökelpoisuudesta.

Tulokset Oman arvioinnin ja raportointikilpailun tulokset vastasivat melko hyvin toisiaan, samat raportit olivat molemmissa arvioinneissa vahvimpia ja samat raportit osoittautuivat heikoimmiksi. Vaikka kriteereissä näyttääkin vielä olevan ainakin joidenkin osa-alueiden kohdalla parantamisen varaa, osoittautuivat ne kuitenkin kokonaisuudessaan toimiviksi ja niiden todettiin mittaavan oleellisia asioita.

Suomalaisten pörssiyritysten ympäristöraportointi on keskimäärin kohtuullisella tasolla, mutta vahvasti kahtiajakautunutta. Osa yrityksistä raportoi ympäristöasioistaan kansainvälisestikin mitattuna erittäin hyvin, mutta suurin osa yrityksistä ei ole vielä edes aloittanut ympäristöraportointia. Myös toimialatasolla yritysten raportoinnissa on suuria tasoeroja. Laadukkainta raportointia Suomessa tuottavat suuret, huomattavia ympäristövaikutuksia aiheuttavat metsäteollisuuden, kemianteollisuuden sekä kuljetus ja liikenne -sektorin yritykset.

Avainsanat ympäristöraportointi, arviointikriteerit

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	1
1.1 TUTKIELMAN TAUSTAA	1
1.2 TUTKIELMAN TARKOITUS	4
1.3 EMPIIRINEN AINEISTO JA MENETELMÄT	5
1.4 TUTKIELMAN RAKENNE	6
2 YMPÄRISTÖRAPORTOINTI JA SITÄ KOSKEVAT TUTKIMUKSET	8
2.1 YMPÄRISTÖRAPORTOINNIN MÄÄRITELMÄ JA SYYT	8
2.2 YMPÄRISTÖRAPORTOINTIA TARKASTELEVAT TUTKIMUKSET	11
2.2.1 Niskalan ja Pretesin selvitys suomalaisista vuosikertomuksista	11
2.2.2 KPMG:n tutkimuksia ja suosituksia	12
2.2.3 Vainin selvitys ympäristöraportoinnin kehityksestä vuosina 1987 - 1993	16
2.2.4 SustainAbilityn tutkimuksia ympäristöraportoinnista	18
2.2.5 Tuokko Deloitte & Touchen tekemät raportointivertailut	24
2.3 YHTEENVETO YMPÄRISTÖRAPORTOINNIN TUTKIMUKSISTA	28
3 HYVÄN YMPÄRISTÖRAPORTOINNIN TUNNUSPIIRTEET	29
3.1 YMPÄRISTÖRAPORTOINTIA KOSKEVIA OHJEITA JA SUOSITUKSIA	30
3.1.1 EU / EMAS / ISO 14001	30
3.1.2 YK/ UNEP / ISAR	31
3.1.3 CERES	33
3.1.4 WICE / WBCSD	34
3.1.5 CEFIC	35
3.1.6 PERI	35
3.1.7 ICC	37
3.1.8 Tomorrow-lehti	37
3.1.9 Tuokko Deloitte & Touche	37
3.2 YHTEENVETO: SUOSITUKSET JA RAPORTOINNIN YLEISET VAATIMUKSET	39
4 KAHDEN YMPÄRISTÖRAPORTOINTIKILPAILUN KRITEERIT	41
4.1 SUSTAINABILITY / UNEP	41
4.1.1 Osa-alue 1: Johtamispoliittikka ja -järjestelmät	41
4.1.2 Osa-alue 2: Panos/tuotos -inventaaari	42
4.1.3 Osa-alue 3: Taloudellinen informaatio	43
4.1.4 Osa-alue 4: Sidosryhmäsuhteet	43
4.1.5 Osa-alue 5: Kestävä kehitys	44
4.1.6 Osa-alue 6: Kokonaisvaikutelma	44
4.1.7 Esimerkki pisteytyksestä	44
4.1.8 Viisiportainen ympäristöraportointimalli	45

4.2 TUOKKO DELOITTE & TOUCHE	48
4.2.1 Arviointikäsi kirja	48
4.2.2 Osa-alue 1: Ympäristövaikutukset	49
4.2.3 Osa-alue 2: Ympäristöjohtaminen	50
4.2.4 Osa-alue 3: Ympäristötiedot ja -tilinpito	51
4.2.5 Osa-alue 4: Taloudellinen informaatio	52
4.2.6 Osa-alue 5: Suhteet sidosryhmiin	53
4.2.7 Osa-alue 6: Kokonaisvaikutelma	54
4.3 YHTEENVETO ENNEN EMPIIRISTÄ OSAA	55
5 TUTKIMUKSEN EMPIIRISEN VAIHEEN TOTEUTUS	57
5.1 OTOS JA MENETELMÄT	57
5.2 TUTKIMUKSEN KULKU	59
5.2.1 Tutkimuksen ensimmäinen vaihe	59
5.2.2 Tutkimuksen toinen vaihe	62
6 SUOMALAISTEN PÖRSSIYRITYSTEN YMPÄRISTÖRAPORTOINTI	63
6.1 KAIKKIEN PÖRSSIYRITYSTEN VERTAILU	63
6.1.1 Yritysten luokittelu	63
6.1.2 Toimialakohtaiset erot	65
6.2 ERILLISTEN YMPÄRISTÖRAPORTTIEN ARVIOINTI	68
6.2.1 Pisteet ja keskinäinen järjestys	68
6.2.2 Menestyminen eri osa-alueilla	69
6.3 YHTEENVETO	73
7 YMPÄRISTÖRAPORTTIEN ARVIOINTIKRITEERIEN YKSISELITTEISYYS JA LUOTETTAVUUS	74
7.1 KILPAILUN TULOSTEN JA OMAN ARVIOINNIN VÄLISET EROT	75
7.2 EROT OSA-ALUEITTAIN JA EROJEN YHTEYDET KRITEREIHIIN	77
7.2.1 Ympäristövaikutukset	77
7.2.2 Ympäristöjohtaminen	79
7.2.3 Ympäristötiedot ja -tilinpito	79
7.2.4 Taloudellinen informaatio	81
7.2.5 Suhteet sidosryhmiin	82
7.2.6 Kokonaisvaikutelma	82
7.3 YHTEENVETO	84
8 MITTAAVATKO KRITTEERIT OIKEITA ASIOITA?	86
8.1 YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET	86
8.2 YMPÄRISTÖJOHTAMINEN	88
8.3 YMPÄRISTÖTIEDOT JA -TILINPITO	90
8.4 TALOUDELLINEN INFORMAATIO	91
8.5 SUHTEET SIDOSRYHMIIN	92
8.6 KOKONAISVAIKUTELMA	94
8.7 YHTEENVETO	95

9 LOPPUYHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	96
-------------------------------------	----

LÄHTEET	101
KIRJAT JA ARTIKKELIT	101
VUOSIKERTOMUKSET JA YMPÄRISTÖRAPORTIT	102

LIITTEET

LIITE 1: TUOKKO DELOITTE & TOUCHEN ARVIOINTIKÄSIKIRJA

LIITE 2: SUOMALAISET PÖRSSIYRITYKSET

LIITE 3: SUOMALAISTEN PÖRSSIYRITYSTEN YMPÄRISTÖRAPORTOINTI

1 JOHDANTO

1.1 TUTKIELMAN TAUSTAA

Ympäristöraportointi on yleistynyt viimeisen kymmenen vuoden aikana sekä Suomessa että muissa maissa. Yhä useammat yritykset katsovat ympäristöraportoinnin parantavan kilpailukykyä ja sitä kautta myös yrityksen menestymisen edellytyksiä kovenevassa kilpailussa. Yritykset haluavat tarjota sidosryhmilleen avointa ja luotettavaa tietoa ympäristöasioistaan, toisaalta myös sidosryhmät ovat heränneet aktiivisesti vaatimaan yrityksiltä sellaista ympäristötietoa, joka palvelee juuri heidän tarpeitaan. Ympäristöraportoinnin kehittämiseen kohdistuu siis paineita sekä yrityksen sisältä että sidosryhmiltä.

Yrityksen sisällä halutaan kehittää raportointia vastaamaan paremmin yrityksen omia tiedontarpeita. Ympäristöraportointi onkin muuttumassa yhä tosiasiaperusteisemmaksi ja systemaattisemmaksi ja yritykset kaipaavat selkeitä ohjeita erityisesti taloudellisten ympäristöasioiden raportointiin. Suurimmat kehittämistarpeet kohdistuvat tiedontuottamisprosesseihin ja tietojen luotettavuuteen sekä ymmärrettävien mittarien hallintaan. Näihin tarpeisiin pyrkii vastaamaan ympäristölaskentatoimi (Mätäsaho & Niskala 1998).

Toisaalta yritykset haluavat kehittää raportointia tehokkaammaksi ja luotettavammaksi sidosryhmien kannalta; sidosryhmien tuntema luottamus yritysten tarjoamaa ympäristötietoa kohtaan onkin ollut tähän asti varsin vaatimatonta. Yritykset pyrkivät lisäämään sidosryhmien luottamusta ja kiinnostusta ympäristöraportointiin ottamalla sidosryhmiä mukaan jo raportoinnin suunnitteluvaiheeseen. Yritykset selvittävät mitkä asiat eri sidosryhmiä kiinnostavat ja pyytävät lisäksi palautetta aiemmin julkaistuista raporteista.

Ympäristöraportoinnin laajuutta ja tasoa on mitattu sekä kansainvälisesti että pohjoismaisessa ja suomalaisessa mittakaavassa. Nämä tutkimukset osoittivat, että sekä raportoinnin määrä että taso ovat nousseet selvästi, mutta ympäristöraportointi on edelleen pitkälti toimialasidonnaista ja suurten, huomattavia ympäristövaikutuksia aiheuttavien yritysten harjoittamaa. Tutkimukset osoittivat myös, että parhaat suomalaiset ympäristöraportoiijat ovat maailman kärkeä, mutta kärki on Suomessa edelleen kovin kapea.

Kun Suomessa aletaan päästä pienempien yritysten osalta vasta vauhtiin ympäristöraportoinnin saralla, niin kansainvälisesti kärkijoukko on menossa kohti kestävä ja kolmiulotteisen tuloksen raportointia. Kolmiulotteisen tuloksen raportoinnilla tarkoitetaan sitä, että yritys raportoi taloudellisen tuloksen ja ympäristövaikutustensa ohella sosiaalisen tuloksensa. Tällöin kokonaistulokseen tulevat mukaan myös yrityksen eettiset ja moraaliset toimet ja niihin mahdollisesti liittyvät ongelmat ja "kustannukset".

Ympäristöraportointia koskevat tutkimukset on tehty erilaisilla menetelmillä ja tutkimuksissa esitettyjen arvioiden pohjana on käytetty eri tahojen antamia suosituksia ympäristöraportoinnista. Koska ympäristöraportointia koskevia ohjeita ja kriteerejä on monia, on keskeinen korostus raportoinnin kehittämisessä ollutkin raporttien keskinäisen vertailtavuuden kohentaminen (Heiskanen ym. 1997, 4).

Vertailtavuutta on pyritty parantamaan julkaisemalla ohjeita yritysten ympäristöraportointiin ja kannustamalla yrityksiä noudattamaan näitä ohjeita. Ympäristöasioiden yhtenäinen käsittelytapa edistää myös raporteissa julkaistavan ympäristötiedon ajallista jatkuvuutta (Heiskanen ym. 1997, 15).

Raporttien vertailtavuuden parantamiseksi tehdyn työn kohteena ovat olleet muun muassa eri tahojen julkaisemat hyvän ympäristöraportoinnin arviointikriteerit. Huomiota ovat saaneet mm. konsulttitoimistojen ympäristöraportointikilpailujen kriteeristöt (esim. Tuokko Deloitte & Touche, SustainAbility). Näiden kriteeristöjen vaatimusten mukaan yritysten tulisi raportoida mm. ympäristöjohtamisen käytännöistä, yrityksen ympäristövaikutuksista, ympäristöasioiden suhteesta yrityksen talouteen, yrityksen suhteista sidosryhmiin sekä SustainAbilityn kriteerien osalta myös kestävään kehityksen liittyvistä kysymyksistä.

Raportoinnin edelleenkehittäminen vertailtavampaan suuntaan on kuitenkin vaikeaa, koska eri toimialojen yrityksillä on monenlaisia suhteita ympäristöön ja sitä kautta myös erilaisia raportointitarpeita. Lisäksi eri sidosryhmillä voi olla hyvinkin erilaisia kiinnostuksen kohteita ja tiedon tarpeita. Oman lisänsä kehittämisen ongelmiin tuo se, että olemassa olevat raporttien arviointikriteerit ovat ainakin osin tulkinnanvaraisia ja raportit sitä kautta vaikeammin objektiivisesti vertailtavissa. Toistaiseksi onkin vaikeaa raporttien perusteella vertailla yritysten ympäristösuojelun tasoa, todellista avoimuutta tai ympäristökilpailukykyä (Heiskanen ym. 1997, 17).

Koska ympäristöraporttien arviointikriteerejä on jo runsaasti olemassa, olisikin keskityttävä näiden kriteerien parantamiseen ja kehittämiseen. Ennen tätä olisi kuitenkin selvitettävä, miten hyvin nyt käytössä olevat kriteerit toimivat yritysten raportteja arvioitaessa. Nykyisten kriteerien vahvuuksien ja heikkouksien löytäminen tarjoaisi hedelmällisen kasvualustan kriteerien edelleen jalostamiselle. Tällä tavoin olisi otettu ainakin yksi askel kohti ympäristöraporttien todellista vertailtavuutta.

1.2 TUTKIELMAN TARKOITUS

Pyrin tutkielmassani selvittämään, miten yksiselitteisiä ympäristöraportointikilpailujen arviointikriteerit ovat ja miten hyvin kriteerit mittaavat ”oikeita” asioita. Tutkin kriteerien yksiselitteisyyttä rinnakkaisanalyysin avulla vertailemalla kahden eri tahon (tutkielman tekijän ja konsulttitoimiston) samoilla kriteereillä tekemiä arvioita toisiinsa.

Siitä, mittaavatko kriteerit oikeita asioita, pyrin selvittämään vertailemalla raporteista tehtyjä, ilman kriteerejä ja kriteerien avulla tehtyjä arvioita toisiinsa. Selvitän siis sitä, saako yritysten ympäristötoiminnan tasosta samankaltaisen kuvan silmämääräisesti arvioimalla ja kriteerien perusteella annetuilla pisteillä. Lisäksi pohdin, jäikö joltain yrityksen raportilta kenties saamatta ansaitsemiaan pisteitä tai saiko jonkun yrityksen raportti pisteitä epäoleellisesta tiedosta kriteerien heikkouden takia. Tämän kaiken ohella tutustun sisältöanalyysin (vuosikertomukset) ja kilpailukriteerien (erilliset kymmenen ympäristöraporttia) keinoin suomalaisen ympäristöraportoinnin tasoon ja laajuuteen sekä kerron omista raportointia koskevista havainnoistani.

Pyrin tutkielmassani tarkastelemaan raportteja ympäristöasioista kiinnostuneen käyttäjän näkökulmasta. En tarkastele tutkielmassani ympäristöraportointia laskentatoimen kannalta, vaikka viittaankin välillä ympäristölaskentatoimen raportoinnille esittämiin vaatimuksiin. Nämä laskentatoimen vaatimukset yrityksen ympäristöasioita koskevalle taloudelliselle raportoinnille ovat vain osa, vaikkakin tärkeä osa, suurempaa kokonaisuutta.

Lähdekirjallisuutena olen käyttänyt pääosin 1990-luvun tutkimuksia ympäristöraportoinnin tasosta ja laajuudesta, eri tahojen ympäristöraportointia koskevia ohjeita ja suosituksia sekä ajankohtaisia artikkeleita koskien raportoinnin aihepiiriä. Tarkoitan ympäristöraportoinnilla tutkielmassani kaikkea yrityksen sidosryhmilleen julkaisemaa, ympäristöasioita koskevaa tietoa, vaikka itse empiirisessä osassa tutkimuksen kohteena ovatkin ainoastaan yritysten vuosikertomukset ja erilliset ympäristöraportit.

Pääkysymys, johon pyrin tutkielmassani vastaamaan on, miten hyvin kauppatieteellisen peruskoulutuksen (KTM) saanut henkilö pystyy annettujen kriteerien perusteella arvioimaan yritysten ympäristöraportoinnin tasoa ja miten luotettava näin saatu arvio on; toisin sanoen miten toimivia ja luotettavia itse arviointikriteerit ovat. Pyrin tutkielmassani löytämään ympäristöraportointikilpailujen kriteerien suurimpia heikkouksia ja vahvuuksia sekä vastaamaan kysymykseen, mihin suuntaan raportointikriteerejä tulisi kehittää. Pohdin tutkielmassani myös ympäristöraportoinnin ja raportointikriteerien todennäköisiä kehityssuuntauksia ja tekijöitä näiden suuntausten takana.

1.3 EMPIIRINEN AINEISTO JA MENETELMÄT

Empiirisen osan tutkimuksen aineisto koostuu 124:n suomalaisen pörssiyrityksen vuosikertomuksesta, kolmestatoista erillisestä ympäristöraportista sekä muusta yritysten lähettämästä ympäristöaiheisesta materiaalista. Kaikki tutkimuksessa mukanaolleet vuosikertomukset ja ympäristöraportit käsittelivät vuotta 1997 ja julkaistiin ennen elokuuta 1998.

Tutkimus jakaantuu kahteen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa selvitän suomalaisen ympäristöraportoinnin tasoa vuosikertomusten osalta sisältöanalyysin ja kymmenen ympäristöraportin osalta Tuokko Deloitte & Touchen arviointikäsitteen avulla. Tutkimuksen toisessa vaiheessa etsin vertailevan analyysin keinoin eroja oman arvioinnin ja konsulttitoimiston arvioinnin kymmentä ympäristöraporttia koskevista tuloksista sekä selvitän näiden erojen yhteyksiä kriteereihin. Toisen vaiheen lopuksi arvioin ympäristöraporttien sisältämän informaation tasoa ensin silmäämääräisesti ja sitten kriteerien kanssa tehden samalla johtopäätöksiä siitä, tuntuvatko kriteerit mittaavan oikeita asioita.

1.4 TUTKIELMAN RAKENNE

Koska empiirisen osan tutkimus on kaksivaiheinen; ensimmäisen vaiheen tutkimuskohteena on yritysten ympäristöaiheinen materiaali ja toisen vaiheen kohteena taas kahden arvioinnin tulokset ja niiden yhteiset arviointikriteerit, niin on syytä selvittää myös tutkimuksen rakennetta hieman tarkemmin. Seuraavassa taulukossa on esitetty yhteenveto tutkielman rakenteesta.

Taulukko 1.1: Tutkielman rakenne

Molemmille vaiheille yhteiset luvut	luku 1 johdanto	luku 5 tutkimuksen kulku	luku 9 johtopäätökset
1. vaihe: Tutkimuksen kohteena ympäristöraportoinnin taso	luku 2 teoriaosa	luku 6 tulokset	
2. vaihe: Tutkimuksen kohteena arviointikriteerit	luvut 3 ja 4 teoriaosa	luvut 7 ja 8 tulokset	

Tutkielman johdantoluku on molemmille vaiheille yhteinen. Samoin viides luku, jossa kerron empiirisen osan otoksesta, menetelmistä ja niiden valinnan perusteista sekä tutkimuksen kulusta. Myös yhdeksäs luku, jossa vedän yhteen tutkielmani johtopäätökset ja annan ehdotuksia kriteerien kehittämiseksi, käsittelee sekä ensimmäisen että toisen vaiheen tuloksia.

Toinen, kolmas ja neljäs luku käsittelevät ympäristöraportoinnin teoriaa. Toisessa luvussa esittelen tutkimuksen ensimmäisen osan kannalta oleellisia ympäristöraportoinnin laajuutta ja tasoa mitanneita kansainvälisiä ja kotimaisia tutkimuksia. Lisäksi määrittelen ympäristöraportoinnin käsitteen sekä etsin syitä ympäristöraportointiin ja sen yleistymiseen.

Kolmannessa ja neljännessä luvussa luon pohjaa tutkimuksen toiselle vaiheelle. Kolmannessa luvussa esittelen eri tahojen antamia ympäristöraportointiohjeita ja -suosituksia sekä käyn läpi yleisiä hyvän ympäristöraportoinnin piirteitä. Neljännessä luvussa tarkastelen yksityiskohtaisesti YK:n ympäristöohjelman ja konsulttitoimisto SustainAbilityn yhteisiä ympäristöraportointikilpailun kriteerejä sekä konsulttitoimisto Tuokko Deloitte & Touchen kehittämiä vastaavia kriteerejä.

Luvut 5 - 8 muodostavat tutkielman empiirisen osan. Esittelin viidennen luvun sisällön jo edellä. Kuudennessa luvussa esittelen tutkimuksen ensimmäisen vaiheen tuloksia eli käyn läpi suomalaisten pörssiyritysten ympäristöraportointia, sen vahvuuksia ja heikkouksia sekä raportoin toimialakohtaisista eroista.

Tutkielman seitsemännessä ja kahdeksannessa luvussa tarkastelen tutkimuksen toisen vaiheen tuloksia. Seitsemännessä luvussa paneudun oman arvioinnin ja Tuokko Deloitte & Touchen raportointikilpailun tulosten eroihin ja yhtäläisyyksiin sekä siihen, miten ne ovat yhteydessä arviointikriteereihin.

Kahdeksannessa luvussa pohdin, miten hyvin kriteerit mittaavat oikeita eli yrityksen ympäristötoiminnan tason ulkoisen kuvan kannalta oleellisia asioita. Pyrin selvittämään, millaisia eroja raporttien tasoon ja niistä syntyvään kuvaan muodostuu, kun niitä arvioidaan ensin ilman kriteerejä ja sitten kriteerien kanssa.

Seitsemännessä ja kahdeksannessa luvussa annan jo joitakin ehdotuksia kriteerien edelleen kehittämiseksi. Jatkan kriteerien toimivuuden arviointia ja pohdintaa niiden parantamiseksi yhdeksännen luvun johtopäätösissä. Yhdeksännessä luvussa esitän päätelmäni arviointikriteerien toimivuudesta ja käyttökelpoisuudesta sekä niiden pahimmista heikkouksista. Tämän lisäksi esitän ehdotukseni siitä, miten arviointikriteerejä voisi ja tulisi kehittää sekä pohdin ympäristöraportoinnin tulevaisuuden näkymiä oman tutkielmani pohjalta.

2 YMPÄRISTÖRAPORTOINTI JA SITÄ KOSKEVAT TUTKIMUKSET

Tässä luvussa tarkastellaan ympäristöraportoinnin käsitettä sekä selvitetään syitä raportointiin ja sen lisääntymiseen. Luvussa käydään läpi ympäristöraportoinnin tasoa ja laajuutta käsitteleviä tutkimuksia sekä näiden tutkimusten tärkeimpiä tuloksia. Luvun lopuksi esitetään tutkimusten pohjalta yhteenveto ympäristöraportoinnin viimeaikaisesta kehityksestä, nykytilasta ja tulevaisuudesta.

2.1 YMPÄRISTÖRAPORTOINNIN MÄÄRITELMÄ JA SYYT

Korkiakoski (1994, 5) on tutkinut suomalaisten yritysten ympäristöraportointia. Hän määrittelee raportoinnin seuraavasti: "Ympäristöraportointia on kaikki sellainen informaatio, jonka yritys tuottaa viestittääkseen ympäristön tilasta tai toimistaan ympäristön suhteen".

Ympäristöraportointi on määritelty myös työkaluksi, jonka avulla voidaan välittää ajatuksia, tavoitteita ja saavutuksia, jotka liittyvät vanhoihin ja uusiin ympäristöjohtamisen alueisiin. Näihin alueisiin kuuluvat mm. lakien noudattaminen, saastuttamisen kontrollointi sekä ympäristövastuut ja tuotteiden elinkaariajattelu (United Nations Environmental Programme 1994, 10).

Ympäristöraportoinnin määrä on kasvanut viimeisten vuosien aikana selvästi, eikä mitään jarrua tuolle kehitykselle ole näköpiirissä, pikemminkin päinvastoin. Syitä ympäristöraportoinnin yleistymiseen voidaan löytää monelta suunnalta. Monen yrityksen ympäristöraportoinnin alkusysäyksenä on toiminut lakien noudattaminen (Pänkäläinen 1996, 44). Viime aikoina lakisääteisyys rinnalle tai jopa sen ohi ovat nousseet muut syyt, kuten ympäristönsuojelun vastuun noudattaminen ja PR-toiminta (Deloitte Touche Tohmatsu 1993, 27).

Syynä ympäristöraportoinnin yleistymiseen voidaan nostaa esiin myös etu, jonka tällä hetkellä raportoivat yritykset katsovat saavuttavansa suhteessa raportoimattomiin kilpailijoihin, jos ja kun ympäristöraportoinnista tulee pakollista (UNEP 1994, 15). Lisäksi ympäristöasioistaan raportoivat yritykset katsovat hyötyvänsä huomattavasti siitä, että niillä on mahdollisuus vertailla omaa raportointiaan oman toimialan parhaisiin käytäntöihin (best practices) ja omaksua sitten näitä käytäntöjä (UNEP 1994, 15).

Konsulttitoimisto KPMG:n vuoden 1997 benchmarking -tutkimuksen mukaan toimiva ympäristöraportointijärjestelmä vaikuttaa myönteisesti liiketoiminnan sujuvuuteen, yrityksen suorituskyvyn paranemiseen sekä ympäristömaineen kehittämiseen. Liiketoiminnan sujuvuuden saralla ympäristöraportointijärjestelmä helpottaa muun muassa sidosryhmien vaatimuksiin vastaamista, ympäristöosaamisen vahvuuksien löytämistä sekä kustannussäästöjen ja ympäristövastuiden tunnistamista (KPMG 1998, 7).

Ympäristöraportointijärjestelmä lisää myös yrityksen suorituskkyä nostamalla johdolle raportoitavan tiedon tasoa ja parantamalla johdon sitoutumista ympäristöasioihin. Yrityksen ympäristömainetta järjestelmä puolestaan nostaa helpottamalla sidosryhmien luottamuksen ylläpitämistä sekä olemalla näkyvä osoitus yrityksen ympäristöasioihin sitoutumisesta (KPMG 1998, 7).

Myös eri sidosryhmien paine on laajentanut ympäristöraportointia ja parantanut sen laatua. Asiakkaat haluavat ostaa mieluummin ympäristöystävällisiä tuotteita ja palveluja. Työntekijät haluavat työskennellä yrityksessä, joka hoitaa ympäristöasiansa niin hyvin, että siitä voi olla ylpeä. Rahoittajat haluavat tietää mahdollisista yritykselle kasaantuvista ympäristövastuista. Paikalliset asukkaat haluavat tietää, miten yrityksen ympäristövaikutukset koskettavat heidän jokapäiväistä elämäänsä. Joukkoviestintä taas kohtelee paremmin yritystä, joka huolehtii ympäristöasioistaan.

Hyvien ympäristöraporttien perusteella valmistajat voivat vertailla alihankkijoita tai kauppaketjuja, vakuutuslaitokset voivat hinnoitella lainansa ja vakuutuksensa todellisten riskien mukaisiksi ja sijoittajat voivat suosia ympäristöä mahdollisimman vähän kuormittavia yrityksiä (Lovio 1998b, 36).

Sidosryhmien vaikutus ei varmastikaan tule laantumaan jatkossa, vaan tulevaisuudessa tullaan yhä etenevässä määrin kyselemään, mitkä tehtaot, yritykset tai teollisuudenalat ovat todella ympäristöystävällisiä ja sitoutuneet kestävään kehitykseen (Deloitte Touche Tohmatsu International 1993, 12).

Ympäristöraporteista hyötyvät siis ainakin sidosryhmät, mutta myös yritykset. Yritys, jonka ympäristöasiat on hyvin tai ainakin kilpailijoita paremmin hoidettu, voi saada ympäristöraportoinnista itselleen merkittävän kilpailukeinon (Lovio 1998b, 36).

2.2 YMPÄRISTÖRAPORTOINTIA TARKASTELEVAT TUTKIMUKSET

2.2.1 Niskalan ja Pretesin selvitys suomalaisista vuosikertomuksista

Niskalan ja Pretesin tutkimuksessa (1994) käytiin läpi suurten suomalaisten teollisuusyritysten vuosikertomuksia. Mukana tutkimuksessa oli 75 yritystä ympäristökuormitusta aiheuttavilta teollisilta toimialoilta. Tutkimuksessa verrattiin yritysten vuosien 1987 ja 1992 vuosikertomuksia ja tutkittiin niitä sisältöanalyysin avulla. Sisältöanalyysissa selvitettiin, sisälsivätkö vuosikertomukset tietoa ympäristöasioista, millaista tieto oli (kvantitatiivista, kvalitatiivista vai taloudellista) sekä missä osassa vuosikertomusta ympäristötietoa julkaistiin.

Tutkimuksen tuloksena todetaan, että yritysten halukkuus ympäristöraportointiin oli selvästi kasvanut: vuonna 1987 vähän yli neljännes raportoi ympäristöasioistaan ja vuonna 1992 jo lähes puolet. Vuoden 1992 raportointi oli kuitenkin suuryritysten harjoittamaa ja toimialasidonnaista. Toimialoista eniten raportoivia olivat energia-, metsä- ja öljyteollisuus. Yritysten julkistama tieto oli pääosin sanallista ja liittyi enimmäkseen tuotantoon ja tuotteisiin. Kvantitatiivista tietoa tarjottiin mm. päästöistä ja jätteistä. Raportointiaiheista nousussa olivat ympäristöpolitiikka, kansainväliset ympäristöohjelmat sekä kierrätys.

2.2.2 KPMG:n tutkimuksia ja suosituksia

KPMG:n tutkimus (International Survey of Environmental Reporting 1996) käsitteli vuosien 1994 ja 1995 vuosikertomuksia ja ympäristöraportteja. Tutkimuksessa oli mukana 885 yritystä kolmestatoista maasta. Tutkimuksen tavoitteena oli arvioida ympäristöraportoinnin senhetkistä laajuutta maailman johtavien yritysten joukossa ja selvittää muutokset ja kehitys vuodesta 1993, jolloin edellinen vastaava tutkimus oli tehty. Tutkimuksen tavoitteena oli myös selvittää ympäristöraportointikäytäntöjen alueellisia eroja ja kehityssuuntia sekä tarjota yrityksille apua oman ympäristöraportoinnin arvioimisessa.

Tutkimuksen tuloksena todetaan, että 71 % yrityksistä mainitsi ympäristöasiat (56 % vuonna 1993) ja että todennäköisimpiä raportioijia olivat teollisuudenalat, jotka ovat riippuvaisia raaka-aineista tai alat, joilla on suuria negatiivisia ympäristövaikutuksia (esim. metsäteollisuus). Toimialat, joilla ei ole suoria yhteyksiä ympäristöön, ovat epätodennäköisimpiä ympäristöasioistaan raportioijia (esim. rahoitus, sijoitus). Tuloksena todettiin myös, että pohjoisamerikkalaiset ja eurooppalaiset yritykset raportoivat enemmän ja useammin kuin Aasian tai Tyynenmeren alueen yritykset.

Tuloksista käy selville, että noin neljäsosa tutkimuksen yrityksistä julkaisi erillisen ympäristöraportin (15 % vuonna 1993). Yleisimmin erillisen ympäristöraportin julkaisivat kemianteollisuuden, öljy- ja kaasuteollisuuden sekä energia-alan yritykset. Myös metsäteollisuuden yritykset olivat alkaneet julkaista enemmän erillisiä ympäristöraportteja. Nämä neljä toimialaa julkaisivat eniten ympäristötietoa myös vuosikertomuksissaan. Metsäteollisuuden yrityksistä kaikilla (100 %) oli tietoa ympäristöasioista vuosikertomuksissaan ja kaikilla muillakin toimialoilla yhdeksän kymmenestä yrityksestä sisällytti ympäristötietoa vuosikertomukseensa.

Heikoimpia toimialoja ympäristöraportoinnin suhteen olivat rahoitus ja sijoitus, viestintä sekä muut palvelut. Näillä aloilla ainoastaan joka kahdeskymmenes yritys julkaisi erillisen ympäristöraportin.

Yksittäisistä maista paras erillisten ympäristöraporttien määrää arvioitaessa oli tutkimuksen mukaan USA; 43 % yhdysvaltalaisista yrityksistä julkaisi erillisen raportin. Vuosikertomusten suhteen paras yksittäinen maa oli Norja; norjalaisista yrityksistä 95 % julkaisi vuosikertomuksessaan ympäristöasioita koskevia tietoja.

Heikoin yksittäinen maa oli sekä ympäristöraporttien että vuosikertomusten suhteen Uusi-Seelanti; uusiseelantilaiset yritykset eivät julkaisseet yhtään erillistä ympäristöraporttia ja vain 39 % yrityksistä julkaisi tietoa ympäristöasioista vuosikertomuksessaan. Tutkimuksessa mukana olleista suomalaisista yrityksistä 12 % julkaisi erillisen ympäristöraportin ja 55 % suomalaisista yrityksistä mainitsi ympäristöasiat vuosikertomuksessaan.

Kolmannen osapuolen suorittama verifiointi oli tutkimuksen mukaan yleisintä Englannissa, Tanskassa, Ruotsissa ja Suomessa. Kaikista tutkimuksessa mukana olleista raporteista 15 % oli kolmannen osapuolen verifioimia. Tutkimuksen tuloksena todetaan myös, että vain pieni osa tutkimuksessa mukana olleista yrityksistä viittasi vuosikertomuksessaan muuhun yrityksen ympäristöasioita koskevaan materiaaliin. Alle puolet yrityksistä, jotka olivat julkaisseet erillisen ympäristöraportin, mainitsivat siitä vuosikertomuksessaan.

KPMG julkaisi loppuvuodesta 1998 **benchmarking-tutkimuksen**, jossa käsiteltiin hyvän ympäristöraportoinnin käytäntöä Suomessa. Tutkimus tehtiin kesällä 1998 ja sen kohteena olivat suomalaisten pörssiyritysten sekä Suomen sadan suurimman yrityksen vuoden 1997 vuosikertomukset ja erilliset ympäristöraportit. Tutkimuksen tavoitteena oli kuvata suomalaista ympäristöraportointia, edistää hyvän raportointikäytännön muodostumista sekä auttaa organisaatioita kehittämään omia raportointikäytäntöjään tutkimuksessa käsiteltyjen esimerkkiyritysten ratkaisujen avulla.

Tutkimus tehtiin vuosikertomusten osalta sisältöanalyysin ja erillisten ympäristöraporttien osalta tulkitsevan analyysin avulla. Tulkitsevassa analyysissä raporttien sisällöstä poimittiin tarvittava tieto ja se arvioitiin ympäristöpalvelut-yksikön kehittämän mallin avulla. Mallin rakentamisessa on käytetty hyväksi eri tahojen antamia ympäristöraportointia koskevia suosituksia, raportointikilpailujen kriteerejä sekä toimiston omia kokemuksia ja käsityksiä hyvästä ympäristöraportoinnista. Mallin avulla pyritään antamaan kuva yrityksen ympäristöraportoinnin tasosta ja sen avulla arvioitavia ulottuvuuksia ovat: kannattavuuden hallinta, prosessien tehokkuus, sisäisen tehokkuuden hallinta, innovaatiot, pätevyyden hallinta, arvoverkosto, elinkaaren hallinta sekä tuotteen arvoketju.

KPMG:n tutkimuksen tuloksena todetaan, että kaikista 126:sta tutkimuksessa mukana olleesta yrityksestä 56 % sisällytti ympäristöasioita koskevia tietoja vuosikertomukseen ja 13 % julkaisi erillisen ympäristöraportin. Joka kolmas yritys käsitteli ympäristöasioitaan myös omalla Internet-kotisivullaan. Määrällisiä tietoja ympäristösuorituskyvystä antoi tutkimuksen mukaan joka neljäs yritys kun taas taloudellisia ympäristötietoja oli vuosikertomuksessaan vain kuudella prosentilla yrityksistä.

Joka kymmenes yritys oli tutkimuksen mukaan nostanut ympäristöasiat osaksi yrityksen perusarvoja ja ympäristötyössä saavutetuista tuloksista ja parannuksista raportoi tutkimuksen mukaan joka viides yritys. Toimialoista parhaiten raportoivat vuosikertomusten osalta energiateollisuus ja öljykauppa sekä erillisten ympäristöraporttien osalta energia-, metsä- ja kemianteollisuus. Erillisten ympäristöraporttien osalta yritykset raportoivat tutkimuksen mukaan keskimäärin hyvin toiminnan tehokkuudesta ja prosessien hallinnasta eli muun muassa sellaisista asioista kuin materiaalin ja energian käytön tehokkuudesta, ympäristötyön periaatteista ja tavoitteista, ympäristövaikutuksia ehkäisevästä toiminnasta sekä tuotteen elinkaaren aikaisista ympäristöriskeistä ja kustannuksista.

Tutkimuksen mukaan heikommin raportoitiin ympäristöasioiden taloudellisista vaikutuksista, ympäristöinnovaatioista, pätevyyden hallinnasta sekä tuotteen arvoketjusta. Näihin heikommin raportoituihin asioihin kuuluvat esimerkiksi ympäristöasioiden vaikutus yrityksen taloudelliseen asemaan, tuotteiden ja prosessien ympäristöominaisuuksia koskevat innovaatiot, tutkimus ja tuotekehitys, ympäristömerkittyjen tuotteiden lanseeraaminen sekä henkilöstön osaamisen kehittäminen.

Tutkimuksen tuloksena todetaan, että erillisten ympäristöraporttien osalta parhaiden yritysten käytännöt ovat kehittyneet systemaattisiksi ja yhä useampi yritys raportoikin ympäristöasioistaan säännöllisesti ja määrämuotoisesti. Kokonaisuutena hyvän ympäristöraportoinnin käytäntö on kuitenkin vasta muotoutumassa. Raportointi on tutkimuksen mukaan edelleen hajanaista eikä se anna lukijalle mahdollisuutta saada kokonaiskäsitystä ympäristötoiminnan merkityksestä eri yritysten kohdalla. Raportoinnin tasoero on huomattavan suuri parhaiden yritysten ja keskimääräisen tason välillä. Parhaista raportoijista Neste ja Cultor käyvät hyvän ympäristöraportoinnin esimerkeiksi monilla tutkituilla ulottuvuuksilla.

Tulevaisuuden haasteina tulevat tutkimuksen mukaan olemaan raportoinnin kehittäminen määrämuotoisemmaksi, tiiviimmäksi, käyttökelpoisemmaksi sekä sellaiseksi, että siitä käy ilmi ympäristöstrategian ja -suorituskyvyn vaikutus yrityksen taloudelliseen menestymiseen ja osakkeen arvonmuodostukseen.

Tutkimuksen lopuksi annetaan ympäristöraportointia koskevia suosituksia sekä vuosikertomusten että erillisten ympäristöraporttien osalta. Vuosikertomuksen tilinpäätöksestä tulisi käydä ilmi ympäristöasioiden vaikutus tilikauden tulokseen ja yrityksen taloudelliseen asemaan, toimintakertomuksessa tulisi kertoa ympäristöasioiden vaikutuksesta yrityksen perusliiketoimintaan sekä ympäristökatsauksessa tai erillisessä raportissa ympäristönsuojelun tasosta ja ympäristöasioiden tilasta. Erillisten ympäristöraporttien osalle suositellaan tutkimuksen perusteella ympäristösuorituskykyä kuvaavia mittareita, yhtenäisiä laskentaperiaatteita taloudellisille ympäristötiedoille, määrämuotoisia ja vertailukelpoisia tunnuslukuja, jatkuvasti yhtenäistä rakennetta sekä muodollista tarkastusmenettelyä.

2.2.3 Vainin selvitys ympäristöraportoinnin kehityksestä vuosina 1987 - 1993

Vainin tutkimuksessa (1996) oli mukana 30 yritystä kuudelta eri teollisuuden alalta. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää suurten suomalaisten teollisuusyritysten ympäristöraportoinnin käytäntöjä ja niiden kehitystä vuodesta 1987 vuoteen 1993. Lisäksi tutkimuksessa selvitettiin, mitkä asiat motivoivat ympäristöraportointiin ja mitä yksittäisiä ympäristöasioita vuosikertomuksissa käsiteltiin. Ympäristöraportoinnin käytäntöjä kartoitettiin tutkimuksessa vuosikertomuksiin kohdistuvan sisältöanalyysin avulla. Tutkimuksen aineistona oli yritysten vuosikertomukset vuosilta 1987, 1990 ja 1993.

Tutkimuksen tulosten todetaan olevan yhdensuuntaisia Niskalan ja Pretesin (1994) tutkimuksen kanssa. Tulokset osoittavat, että suurten suomalaisten teollisuusyritysten ympäristöraportoinnin määrä on kasvanut tarkasteluajankohtana merkittävästi. Vuonna 1987 33 %, vuonna 1990 63 % ja vuonna 1993 77 % yrityksistä raportoi ympäristöasioista. Ympäristöraportointi on tutkimuksen mukaan kehittynyt nopeasti ja sen kannustavina tekijöinä ovat yhä useammin sidosryhmät. Myös markkinamotiivit nousivat tutkimuksen viimeisenä tarkasteluvuonna (1993) lakimotiivien rinnalle tärkeimmäksi ympäristöraportointia ohjaavaksi tekijäksi.

Tutkimuksen tuloksena todetaan, että yritysten ympäristöraportointi on pääasiassa kvalitatiivista ja sanallisessa muodossa esitettyä ja eniten raporteissa on julkaistu organisaatio ja vastuut -ryhmään kuuluvaa tietoa. Tämän ryhmän tärkeimpänä tietona on toimitusjohtajan sitoutuminen. Ympäristöjohtamisen keinoista raportoitiin selvästi organisaatio ja vastuut -kysymyksiä vähemmän. Yrityksillä ei tutkimuksen mukaan ole myöskään vielä vakiintunutta ja järjestelmällistä käytäntöä julkistaa ympäristöasioita taloudellisen informaation tavoin osana tavanomaista vuosikertomusraportointia.

Tutkimuksesta käy ilmi, että toimialoista eniten raportoivat kemianteollisuus, öljyteollisuus sekä metsäteollisuus. Vuosikertomuksen sisältämien ympäristömainintojen määrällä mitattuna vuonna 1987 kärjessä olivat: Neste, IVO ja Enso, vuonna 1990 Kemira, IVO ja Neste ja vuonna 1993 Kemira, Enso ja Neste toisin sanoen kolmea kärkipaikkaa pitivät vuodesta 1987 vuoteen 1993 hallussaan samat neljä yritystä.

2.2.4 SustainAbilityn tutkimuksia ympäristöraportoinnista

SustainAbilityn ja UNEP:n (United Nations Environment Programme) yhteistyönä tehty tutkimus "Engaging Stakeholders The 1997 Benchmark Survey" on kolmas tutkimus sarjassa, jossa pyritään kartoittamaan ympäristöraportoinnin tilaa ja kehityssuuntia sekä yksittäisten yritysten edistymistä ympäristöraportoinnin saralla. Tässä kolmannessa tutkimuksessa oli mukana 100 yritystä, 18 maata ja 16 toimialaa. Tutkimuksen aineistona oli kohdeyritysten julkaisemat ympäristöraportit. Tutkimuksen tavoitteena oli saattaa vuosien 1994 ja 1996 tiedot ajan tasalle sekä aloittaa toimiala- ja aluekohtainen ympäristöraportoinnin vertailu. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, mitä raportoinnilta odotetaan tulevaisuudessa (1998-1999).

Ympäristöraportteja arvioitiin kuudella osa-alueella. Nämä osa-alueet ovat: Ympäristöjohtaminen sekä ympäristöpolitiikka ja -järjestelmät (1), Panokset ja tuotokset (2), Ympäristöasioiden taloudelliset näkökohdat (3), Sidosryhmä- ja kumppanuussuhteet (4), Kestävä kehitys (5) sekä Kokonaisvaikutelma (6). Enimmäispistemäärä, jonka yritys voi osa-alueilta yhteensä saada, on 194 pistettä.

Tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että kokonaisvertailun johdossa jatkaa edelleen vähittäiskauppaa edustava Body Shop 131:llä pisteellä. Seuraavana tulee lääketieteellisuutta edustava Baxter (102 pistettä) ja kolmantena on tasainen ryhmä, johon kuuluu muun muassa kemianteollisuuden Neste (96 pistettä).

Osa-alueista parhaat pisteet on yleisesti ottaen kerätty ympäristöjohtamisen alueelta, tältä osa-alueelta yritysten raportit ovat saaneet keskimäärin 44 % enimmäispisteistä. Keskimäärin heikoimmat pisteet yritysten raportit ovat saaneet ympäristöasioiden taloudellisia näkökohtia käsittelevältä osa-alueelta, keskimäärin 23 % enimmäispisteistä.

Toimialoista parhaat keskimääräiset pisteet sai lääketeollisuus, 81 pistettä enimmäispisteistä. Toimialoista hyvin vertailussa pärjäsivät myös kuljetus, energiayhtiöt sekä paperi- ja selluteollisuus. Heikoimmin toimialoista pärjasi rahoitus ja sijoitus, keskimääräiset pisteet olivat tällä toimialalla 57 pistettä. Raporttien määrässä toimialoista hallitsi kemianteollisuus (15 % raporteista), seuraavina tulivat öljyteollisuus sekä energia- ja vesialan yritykset.

Amerikkalaisten yritysten julkaisemat ympäristöraportit saivat tutkimuksessa keskimäärin korkeimmat pisteet, 77 pistettä. Yhdysvaltalaiset raportit keskittyvät tutkimuksen mukaan kustannusten säästöön ja lakisääteiseen raportointiin. Kestävän kehityksen asiat ovat vasta tekemässä tuloaan toisin kuin Kanadassa, jossa ne jo esiintyvät yritysten raportoinnissa.

Eurooppalaisten yritysten raportoinnin määrää on tutkimuksen mukaan kasvattanut muun muassa Euroopan Unionin vapaaehtoiseen ympäristöasioiden hallintajärjestelmään, EMAS:iin liittyvät vaatimukset sekä joissain maissa jo pakollinen ympäristöraportointi (esim. Tanska). Erityisinä piirteinä eurooppalaisessa raportoinnissa tutkimuksessa mainitaan materiaalitaseet ja vihreät tilinpäätökset. Tutkimuksen mukaan myös Aasian maiden ympäristöraportoinnin määrä on kasvussa. Japanilaisten ympäristöraporttien vahvoja alueita ovat mm. tiedot tuotantopanosten käytöstä ja jätteiden vähentämisestä. Sen sijaan heikkoja alueita on huonojen uutisten julkistaminen sekä raporttien verifiointi.

Tutkimuksen tuloksena esitetään suosituksia siitä, mitä yritysten ympäristöraporttien tulisi tarjota tulevaisuudessa ja miten niitä olisi syytä kehittää. Tutkimuksen mukaan yritysten tulisi raportoida kolminkertaisesta tuloksesta (triple bottom line), johon kuuluvat yrityksen taloudellinen kehitys, ympäristöasioiden kehitys sekä yrityksen sosiaalisen vastuunkantamisen kehitys. Yrityksen tulisi myös keskittyä raportoinnissaan todellisiin ja tärkeisiin asioihin ja raportoitavan tiedon tulisi olla tarkkaa, mitattavaa, saatavilla olevaa, relevanttia ja jäljitettävää. Lisäksi yrityksen tulisi pyrkiä verifioimaan ympäristöraporttinsa.

Tutkimuksessa todetaan, että yrityksen tulisi sitoa ympäristöraportointi vuosikertomukseen ja keskittyä tiedon tarjoamisessa taloudellisen tiedon käyttäjiin, joille, kuten kaikille muillekin pitäisi tarjota kvantitatiivista ja rahamääräistä tietoa. Yrityksen olisi viestittävä jatkuvasti ja käytettävä tiedon levityksessä myös Internetiä, luopumatta kuitenkaan kokonaan paperiversioista.

Tutkimuksen tuloksena kehoitetaan taloudellisia yhteenliittymiä auttamaan yrityksiä ja kehittämään yrityksille kestäviä mittareita sekä ottamaan sidosryhmiä mukaan päätöksentekoon. Hallituksia taas neuvotaan harkitsemaan raportoinnin määräämistä lakisääteiseksi.

SustainAbility jatkoi julkaisujensa sarjaa vuonna 1998 kahdella tutkimuksella, toisessa tutkittiin yritysten ylimmän johdon asenteita kolmiulotteista tulosta kohtaan, toisessa taas syitä yritysten ympäristöraportoimiseen tai siitä kieltäytymiseen.

Yhdessä UNEP:n, ACCA:n (The Association of Chartered Certified Accountants) ja PWBLF:n (The Prince of Wales Business Leaders Forum) kanssa tehdyssä tutkimuksessa (The CEO Agenda, 1998) selvitettiin sisältöanalyysin avulla, miten yritysten ylin johto käyttää ympäristöraporttien esipuhetta kolmiulotteisen tuloksen edistämiseen.

Tutkimuksessa arvioitiin johdon ymmärryksen laajuutta kestävän kehityksen alueella; tiedostetaanko kestävän kehityksen vaatimukset ja käytetäänkö niitä kehyksenä kun asetetaan tavoitteita ja mitataan edistystä. Tutkimuksen tavoitteena oli tiedon tason lisääminen ja siinä nostetaan esiin asioita, joiden kanssa yritysten ylin johto joutuu tekemisiin kestävän kehityksen alueella. Tutkimuksen aineisto oli sama kuin vuoden 1997 tutkimuksessa.

Tutkimuksen tuloksena todetaan, että kaikki johtajat olivat kiinnostuneita kestävästä kehityksestä ja pitivät yrityksiä vastuullisina ja velvollisina raportoimaan kolmiulotteisesta tuloksesta. Yritysten hallitukset näyttivät olevan huomion keskipisteessä, mutta tutkimus osoitti, että vaikka johtajien mukanaolo ympäristöasioissa on kasvanut reippaasti viime vuosina niin silti yritysten johtajat olivat huonosti valmistautuneita tulevaan muutokseen. Kehitys vei yritysten ylintä johtoa sen sijaan, että ylin johto olisi johtanut kehitystä.

Tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että kolme neljästä mukanaolleista ympäristöraporteista (alkusanat) oli ylimmän johdon (toimitusjohtaja, hallituksen puheenjohtaja) allekirjoittama ja 15 % raporteista oli allekirjoitettu jonkun muun johtajan toimesta. Raporteista 11 % oli kokonaan vaille allekirjoitusta. Vain yhdeksän johtajaa sadasta mainitsi alkusanoissa, että yrityksen ympäristöraportti tai johtamisjärjestelmä oli kolmannen osapuolen verifioima ja vain yhdessätoista prosentissa raporteista näytettiin ymmärtävän, mikä on kestävä kehitys tai kolminkertainen tulos ja mitä ne yrityksen kannalta tarkoittivat.

Tuloksista esillenostamisen arvoista on se, että monet hyvätkään raportoijat eivät maininneet alkusanoissa kiistanalaisia sosiaalisia tai eettisiä asioita, jotka saattaisivat vaikuttaa kuvaan yrityksen rehellisyydestä tai yrityksen johdon laadusta. Lisäksi missään mukanaolleista alkusanoista ei mainittu sitä lisäarvoa, jonka yrityksen johto pystyisi tuottamaan kestäväan kehityksen liittyvissä asioissa. Lisäksi vain pieni osa johtajista osoitti olevansa tietoisia tarpeista ottaa mukaan sidosryhmiä päätettäessä yrityksen ympäristöraportoinnin rajoista ja laajuudesta.

Tutkimuksessa annetaan suosituksia vuoden 1999 esipuheille sekä lueteltiin kriittisiä haasteita johdolle. Alkupuheissa tulisi tutkimuksen mukaan kertoa mm. raportin vuorovaikutteisuudesta (esim. edellisen vuoden kommentteihin reagoitu), raportin mahdollisesta verifiointista sekä siitä, mikä rooli yrityksen johdolla on matkalla kohti kestävä kehitystä.

Kestävän kehityksen suhteen kriittisiksi haasteiksi johdolle nousivat: (1) tarve luoda yritykseen tiedostava ja valveutunut johto, (2) muutosvoiman hakeminen yrityksen sisältä, (3) taloudellisten ekosysteemien ymmärtäminen ja selvittäminen, (4) yrityksen johtamisen muutos sekä (5) sidosryhmien tarpeiden huomioiminen.

Toisessa vuonna 1998 julkaistussa tutkimuksessa (The Non-Reporting Report) SustainAbility ja UNEP selvittivät, miksi toiset yritykset julkaisivat ympäristöraportteja ja toiset yritykset jättivät tämän mahdollisuuden käyttämättä. Tutkimuksessa keskityttiin suuriin yrityksiin, joilla on merkittäviä ympäristövaikutuksia ja suurin osa tarkastelluista yrityksistä on eurooppalaisia tai pohjoisamerikkalaisia. Tutkimuksen johtopäätökset perustuvat tehtyyn kyselyyn, joka lähetettiin yli viiteenkymmeneen yritykseen, osa ympäristöraportin julkaisseita, osa taas ei, sekä jatkuvaan yhteydenpitoon yritysten kanssa.

Tässä tutkimuksessa pyrittiin selvittämään, mikä motivoi raportoivia yrityksiä raportoimaan ja mitä hyötyjä raportoinnista niille seuraa. Tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita siitä, miksi niin monet yritykset eivät julkaise ympäristöraporttia, mitkä yritykset ovat niitä jotka julkaisevat ja mitkä niitä, jotka eivät julkaise sekä sitä, miten ei-raportoivat yritykset saataisiin raportoimaan. Lisäksi tutkimuksessa verrattiin ei-raportoivien yritysten raportointia koskevia odotuksia niihin kokemuksiin, joita jo raportoivilla yrityksillä oli. Tutkimuksessa kartoitettiin myös sitä, miten moni Kansainvälisen Kauppakamarin kestävä kehityksen peruskirjan (ICC-charter) allekirjoittaneista yrityksistä julkaisi ympäristöraportin.

Tutkimuksen mukaan ympäristöraportoinnin syiksi nousivat sidosryhmien luottamuksen saaminen, ajansäästö verrattuna yksittäisiin kyselyihin vastaamiseen sekä etu siitä, että ollaan raportoimassa ennen muita. Syitä raportoitiin olivat myös työntekijöiden kohonnut tiedontaso, tuotantopanosten ja rahan säästön selkeytyminen sekä raportoinnin kautta saatavan tiedon käyttökelpoisuus myös yrityksen sisällä.

Yksittäiset yritykset nostivat raportoinnin syiksi mm. seuraavia asioita: parempi kyky seurata tavoitteiden edistystä, helpottaa ympäristöstrategian käyttöönottoa, organisaation parempi tiedontaso laajoissa ympäristöasioissa, keino lähettää yrityksen viesti sisälle ja ulos, läpinäkyvyydestä seuraa parempi kokonaisluottamus, keino viestiä yrityksen tavoitteet ja standardit, saada lupa toimia ja edistää tulevaa toimintaa.

Tutkimuksessa syiksi raportoinnista pidättäytymiseen nousivat tiedon keruun vaikeudet, sopivien indikaattorien puute, johdon kiinnostuksen puute, raportoinnin kalleus, epävarmuus raportoinnin eduista sekä resurssirajoitukset. Lisäksi selvisi, että jotkut yritykset halusivat varjella jo valmiiksi hyvää mainettaan. Yksittäisten yritysten mainitsemia syitä olivat mm. todellisen ympäristönsuojelun tason paljastuminen, poliittiset syyt, tiedon hankkimisen vaikeudet sekä muiden kanavien pitäminen ympäristöraportointia parempina.

Kun verrattiin ei-raportoivien yritysten ja raportoivien yritysten näkemyksiä raportoinnin suurimmista ongelmakohdista, samat ongelmat (tiedonkeruu, indikaattorien puute, resurssipula sekä johdon kiinnostuksen puute) nousivat esiin. Ongelmat nähtiin kuitenkin suurempina ei-raportoijien keskuudessa, kuin mitä ne olivat jo raportoineiden yritysten kokemuksiin perustuen.

Tutkimuksen yhtenä tuloksena todettiin myös, että ICC-charterin allekirjoittaneet yritykset raportoivat suhteellisesti muita yrityksiä enemmän, mutta niidenkin joukossa on paljon yrityksiä, jotka eivät julkaise ympäristöraporttia.

Tutkimuksen yhteenvedossa todetaan, että suurin osa yrityksistä ei tunne vielä suurta painetta raportointiin, mutta vertailu muihin oman toimialan tai muiden toimialojen yrityksiin kasvattaa painetta koko ajan. Raportoivien yritysten lukumäärä kasvaa jatkuvasti ja puolet nyt ei-raportoivista yrityksistä sanoi suunnittelevansa raportointia ennen vuotta 2000.

Tutkimuksen mukaan yritykset, jotka eivät julkaise ympäristöraporttia katsovat, etteivät ne hyödy raportoinnista tarpeeksi. Suurempi selkeys raportointiperiaatteissa rohkaisisi näitä yrityksiä raportoinnin aloittamiseen. Rahoitussektori voisi näytellä eettisen sijoittamisen kautta raportoinnin kehityksessä tärkeää roolia ja viimeisenä keinona raportoinnin aloittamiseksi voisi toimia raportoinnin lakisääteisyys, niin kuin on jo tehty toisissa Euroopan maissa (esim. Tanska, Hollanti).

2.2.5 Tuokko Deloitte & Touchen tekemät raportointivertailut

Konsulttitoimisto Tuokko Deloitte & Touche on vertaillut suomalaisia ympäristöraportointikäytäntöjä vuodesta 1994 lähtien. Vuoden 1996 tutkimuksessa konsulttitoimiston tutkimuksen kohteena oli Suomessa 79 suomalaista pääosin pörssiyritystä sekä yleispohjoismaisessa selvityksessä 677 pohjoismaista yritystä. Tutkimuksen kohteena olivat yritysten vuosikertomukset ja ympäristöraportit

Molemmissa tutkimuksissa lähtökohta oli tilintarkastuksellinen ja aineistoa arvioitiin seitsemällä eri osa-alueella, mm. ympäristövaikutusten ja ympäristöjohtamisen osa-alueilla. Enimmäispistemäärä, jonka yritys saattoi vertailussa saada oli 70 pistettä. Tutkimuksen tarkoituksena oli saada kuva ympäristöraportoinnin tasosta sekä löytää esimerkkejä hyvästä ympäristöraportoinnista Suomessa. Seuraavassa kerrotaan ensin suomalaisen vertailun tuloksista ja siirrytään sen jälkeen käsittelemään pohjoismaista tutkimusta.

Suomalaisia yrityksiä koskeneen tutkimuksen (Tuokko Deloitte & Touche 1996) tuloksena todetaan, että kemianteollisuus ja metsäteollisuus ovat edistyneimpiä ympäristöraportoijia ja että Suomessa palvelualat ovat erityisen paljon tuotannon aloja jäljessä ympäristöraportoinnissa. Yhteensä yksitoista suomalaista yritystä julkaisi vuonna 1995 erillisen ympäristöraportin.

Yritykset raportoivat tutkimuksen mukaan hyvin ympäristöpäästöistä ja ympäristöjohtamisesta, mutta huonosti ympäristövaikutuksista, ympäristöriskeistä ja ympäristökoulutuksesta. Suomessa kolmella yrityksellä oli Euroopan Unionin vapaaehtoisen ympäristöjärjestelmän (EMAS) vaatiman ympäristöselonteon antaneita toimipaikkoja ja yhdeksällä ympäristönhallintajärjestelmä BS7750:n (British Standard Instituten vuonna 1992 julkaisema, ensimmäinen kansallinen ympäristöjärjestelmästandardi) mukaisia toimipaikkoja. Ympäristöraporteista kolme oli kolmannen tahon tarkastamia.

Parhaaksi ympäristöraportoijaksi Suomessa vuonna 1995 ylsi Neste. Nesteen ympäristöraportti sai 37 pistettä enimmäispistemäärän ollessa siis 70 pistettä. Nesteen perässä tulivat tasavahvasti Enso, Metsä-Serla, Kemira, Ekokem ja IVO. Tutkimuksessa todetaan, että suomalaisten yritysten ympäristöraportointi on välillä turhankin vaatimatonta; vaikka asiat on hoidettu hyvin, niistä ei raportoida riittävästi. Lisäksi suomalaisia yrityksiä kritisoidaan siitä, että niiden raporteissa on vähän tietoa yhteistyöstä sidosryhmien kanssa.

Tuokko Deloitte & Touchen pohjoismaisessa tutkimuksessa (Deloitte Touche Tohmatsu 1996) vuonna 1996 oli mukana 677 yritystä Tanskasta, Norjasta, Ruotsista ja Suomesta. Tutkimuksen kohteena tässäkin tutkimuksessa olivat yritysten vuosikertomukset ja ympäristöraportit ja aineistoa arvioitiin seitsemällä eri osa-alueella. Tutkimuksen tavoitteena oli mitata ympäristöraportoinnin tasoa Pohjoismaissa ja hakea esimerkkejä parhaista ympäristöraportointikäytännöistä.

Tutkimuksen tuloksena todetaan, että puolella yrityksistä oli julkaisuissaan ympäristötietoa ja että 12 %:lla yrityksistä oli erillinen ympäristöraportti. Pörssiyhtiöistä 44 %, suurista ei-pörssiyhtiöistä 56 % ja ICC-charterin allekirjoittaneista yrityksistä peräti 70 % kertoi ympäristöasioistaan.

Eniten ja kattavimmin ympäristöasioistaan raportoivat metsäteollisuus, paperiteollisuus, öljyteollisuus sekä kemiateollisuus. Kolmannen osapuolen tarkastamia oli raporteista vain joka viideskymmenes. Tutkimuksen mukaan yritykset julkaisevat kehittyneintä tietoa ympäristötiedoista ja ympäristötilinpidosta sekä ympäristöjohtamisesta. Syvällisintä tietoa taas tarjotaan tuotantopanoksista ja päästöistä. Ympäristöasioiden taloudellisista vaikutuksista tarjotaan kaikkein vähiten tietoa.

Maakohtaisista eroista tutkimuksessa mainitaan, että Tanskassa raportoidaan keskimääräistä paremmin ympäristövaikutuksista, Norjassa mm. ympäristöriskien hallinnasta, Ruotsissa mm. ympäristönjohtamisjärjestelmistä sekä vaatimuksista alihankkijoille ja Suomessa ympäristökustannuksista ja -investoinneista.

Tutkimuksessa verrataan Pohjoismaiden parasta raportointikäytäntöä parhaisiin kansainvälisiin raportointikäytäntöihin, joiden katsotaan olevan Kanadasta, Englannista ja Hollannista. Tuloksena todetaan, että Pohjoismaiden paras raportointikäytäntö on samalla tasolla kansainvälisten huippumaiden käytännön kanssa. Tutkimuksessa todetaan, että pohjoismainen ympäristöraportointi on kehittynyt 1990-luvulla huimasti. Yritysten tulisi kuitenkin julkaista enemmän selkeitä lukuja ja indikaattoreita auttamaan sidosryhmien päätöksentekoa, juuri ympäristölaskentatoimen todetaan olevan kiinnostava ja nouseva alue. Lisäksi todetaan, että kolmannen osapuolen arviointia on edelleen kehitettävä, se ei ole tarpeeksi yhtenäinen ja luotettava.

Vuonna 1997 Tuokko Deloitte & Touche julkaisi vertailun (Deloitte & Touche Environmental Services 1997), joka koski suomalaisten yritysten ympäristöraportointia vuodelta 1996. Tässä tutkimuksessa oli mukana 125 yritystä, joista pörssiyrityksiä oli 71, muita suuryrityksiä 43 ja pk-yrityksiä 11. Edellisen vuoden tutkimuksesta kriteerejä oli hiukan muokattu. Enimmäispistemäärä oli noussut sataan pisteeseen ja eri osa-alueiden painotuksia oli muutettu. Kriteerejä oli nyt 30 ja osa-alueita kuusi. Nämä kriteerit ja osa-alueet esitellään tarkemmin luvussa 3. Tutkimuksen tarkoituksena oli ympäristöraportoinnin senhetkisen tason mittaaminen ja vertaaminen edellisen vuoden (1995) tuloksiin.

Tutkimuksen tuloksena todetaan, että kaikista tutkimuksessa mukana olleista yrityksistä ympäristötietoa julkisti 54 %, pörssiyrityksistä 48 % ja muista suuryrityksistä 70 %. Pk-sektorin yrityksistä 36 % julkaisi ympäristötietoa joko vuosikertomuksessaan tai erillisessä ympäristöraportissa. Erillisiä ympäristöraportteja julkaisi 16 yritystä, näistä pörssiyritysten julkaisemia kahdeksan, muiden suurten yritysten kuusi ja pk-yritysten kaksi. ICC-charterin oli yrityksistä allekirjoittanut 25, näistä pörssiyrityksiä 13, muita suuria 11 ja pk-yrityksiä yksi.

Vertailun parhaaksi ympäristöraportoijaksi nousi Neste, joka sai 50 pistettä enimmäispisteiden olessa 100 pistettä. Seuraavina olivat tasaväkisesti Enso, Ekokem, IVO ja Kemira. Yrityksistä 57 ei saanut yhtään pistettä vertailussa. Vuoden tulokkaana ympäristöraportoinnin saralla palkittiin Nokian Renkaat. Toimialoista parhaiten raportoivat öljyteollisuus, kemianteollisuus sekä metsäteollisuus, heikoimmin taas pankit, vakuutus ja sijoitus sekä kauppa ja palvelut. Yleisesti parhaiten oli raportoitu ympäristöjohtamisen osa-alueesta sekä sidosryhmävaatimuksista. Ympäristöraporteista kuusi oli kolmannen osapuolen verifioimia.

2.3 YHTEENVETO YMPÄRISTÖRAPORTOINNIN TUTKIMUKSISTA

Kaikkien läpikäytyjen tutkimusten tulokset osoittavat, että ympäristöraportointi on yleistynyt selvästi viimeisen kymmenen vuoden aikana kaikkialla maailmassa, tosin pohjoisamerikkalaiset ja eurooppalaiset yritykset ovat selvästi raportoinnissa muita edellä. Ympäristöraportoinnin yleistymiseen ovat vaikuttaneet toisaalta yritysten halu kilpailukykyisempään toimintaan, toisaalta taas moninaisten sidosryhmien huoli ympäristön tilasta ja tätä kautta kasvava paine ympäristöraportointiin.

Näistä vaikuttavista tekijöistä huolimatta ympäristöraportointi on ollut ja on pitkälti edelleen muutamaa poikkeusta lukuunottamatta suurten, huomattavia ympäristövaikutuksia aiheuttavien yritysten harjoittamaa. Kaikkien tutkimusten mukaan juuri metsäteollisuus, kemianteollisuus sekä öljy- ja energiateollisuus ovat ahkerimpia raportoijia. Ympäristöasioista tarjottava tieto on suurimmaksi osaksi sanallista, vaikka kehitys kulkeekin selvästi kohti tarkempaa ja mitattavampaa tietoa.

Suomalaisten yritysten tilanne on ympäristöraportoinnin osalta vahvasti kaksijakoinen. Osa yrityksistä menestyy loistavasti kansainvälisessäkin vertailussa, osa ei ole edes vielä aloittanut ympäristöraportointia. Raportoimattomat yritykset laskevat kaikkien yritysten raportoinnin tason keskiarvoa ja näin tasoero parhaiden raportoijien ja raportoinnin keskimääräisen tason välille muodostuu Suomessa huomattavan suureksi.

Tutkimusten mukaan syinä ympäristöraportointiin nähtiin niin sidosryhmien luottamuksen saavuttaminen kuin yrityksen oman toiminnan tehostaminenkin. Oman toiminnan katsottiin parenevan ennen kaikkea henkilöstön kohonneen tiedontason ja tiedon tehokkaamman käytön kautta. Raportoinnista pidättäytymisen syiksi nousivat tiedonkeruun vaikeudet, sopivien indikaattorien puute sekä johdon heikko sitoutuminen ympäristöasioihin.

Tutkimusten perusteella voidaan lopuksi todeta, että vaikka osa yrityksistä raportoikin jo ympäristöasioistaan säännöllisesti ja määrämuotoisesti niin suuri osa yrityksistä ei vielä tunne voimakasta painetta ympäristöraportointiin. Vertailu oman tai muiden toimialojen raportoiviin yrityksiin kasvattaa kuitenkin painetta jatkuvasti. Yritysten johdon tulisi tiedostaa tämä ja ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin ympäristöasioiden nivomiseksi kiinteäksi osaksi yritysten toimintaa. Yritykset toivovatkin, että raportointiperiaatteet selkenisivät, jotta raportoinnin aloittamisen kynnys ei nousisi tarpeettoman korkeaksi. Myös sidosryhmien taholta raporteihin toivotaan tarkkoja, mitattavia tietoja sekä selkeitä lukuja ja seurattavia indikaattoreita.

Tutkimusten perusteella on selvää, että sekä ympäristöasioiden vuosikertomusraportoinnista että erillisestä ympäristöraportoinnista halutaan selkeämpää ja mitattavampaa ja niitä koskevista säännöistä ja ohjeista tarkempia ja helpommin sovellettavia. Toisin sanoen ympäristöraportointi ei ole vielä kyllin hyvää. Toisaalta on vaikea määritellä tasoa, jonka saavuttaessaan ympäristöraportointi olisi täydellistä. Sellaista tasoa tuskin koskaan saavutetaankaan, sillä sekä yritysten että sidosryhmien vaatimukset muuttuvat ja kehittyvät jatkuvasti.

3 HYVÄN YMPÄRISTÖRAPORTOINNIN TUNNUSPIIRTEET

Vaikka vapaaehtoinen ympäristöraportointi on viime aikoina lisääntynyt nopeasti, on raporttien keskinäinen vertailukelpoisuus edelleen heikko. Vertailukelpoisuutta on pyritty parantamaan raportointisuosituksilla, joita on Tomorrow-lehden mukaan antanut yli 40 tahoa eri puolilla maailmaa (KPMG 1998). Seuraavassa luodaan yleissilmäys joihinkin ympäristöraportointia koskeviin ohjeisiin ja suosituksiin sekä tutustutaan lopuksi lyhyesti hyvän ympäristöraportoinnin yleisiin, lähinnä viestinnällisiin piirteisiin.

3.1 YMPÄRISTÖRAPORTOINTIA KOSKEVIA OHJEITA JA SUOSITUKSIA

3.1.1 EU / EMAS / ISO 14001

Euroopan Unionin komissio julkaisi vuonna 1992 kestävän kehityksen strategian, joka on 1990-luvulle tarkoitettu ympäristönsuojelun viides toimintaohjelma (The EC Fifth Action Plan 1992, toim. UNEP 1994, 84), jossa korostetaan ympäristöraportoinnin merkitystä tulevaisuudessa. Tämän toimintaohjelman mukaan yritysten tulisi julkaista tietoa mm. ympäristönsuojelutoimista ja -politiikasta, ympäristövaikutuksista, tilikauden ympäristönsuojelumenoista sekä nykyisistä ja tulevista ympäristöriskeistä.

EMAS (The Eco-Management and Audit Scheme) on Euroopan Unionin teollisuusyrityksille tarkoitettu vapaaehtoinen ympäristöasioiden hallinta- ja auditointijärjestelmä, joka tuli EU:n asetuksena Suomessa voimaan vuonna 1995. Järjestelmä edellyttää yrityksen toimiapaikoilta julkista ympäristöselontekoa, jonka akkreditoitu ympäristötodentaja vahvistaa. Järjestelmä määrittelee minimivaatimukset ympäristöselonteossa raportoitavista asioista.

Raportoitavia asioita ovat mm. yrityksen ympäristöpolitiikka, toimipaikan tuotantopanosten käyttö, ympäristökuormitukset ja -vaikutukset, ympäristövastuut ja -riskit sekä ympäristöpäämäärät ja -ohjelmat (Ecobion ympäristömestari 2/1996). Yrityksiin kohdistuvat vaatimukset EMAS-tunnuksen hankkimiseksi ovat vaikuttaneet voimakkaasti vapaaehtoisen ympäristöraportoinnin kehittymiseen (KPMG 1997, 4).

Myös kansainvälisen standardointiorganisaation (International Standards Organisation, ISO) teknisen komitean yksi ympäristöjohtamisen alakomitea käsittelee ympäristönsuojelun tasoa ja ympäristöraportointia. Komitea ohjaa yrityksen ympäristönsuojelun tason arviointiin tarkoitettujen standardien kehitystä. ISO:n työssä yrityksen ympäristöindikaattorit on liitetty ympäristöasioiden hallintajärjestelmiin, mm. ISO 14001:een.

3.1.2 YK / UNEP / ISAR

YK julkaisi ensimmäisen kerran vuonna 1990 ympäristöraportointisuosituksensa. Tämän jälkeen suosituksesta pyydettiin palautetta ja palautteen pohjalta suosituksesta julkaistiin uusi versio vuonna 1991. YK:n ympäristöraportointisuosituksen tavoitteena on yhdenmukaistaa yritysten ympäristöraportointia ja sen sisältö on esitelty seuraavassa taulukossa.

Taulukko 3.1: YK:n raportointisuositus

Lähde: Vaini 1996, 23

YK:n työryhmän ympäristöraportointisuositus

Toimintakertomuksen sisältämät ympäristöasiat

1. Yritykselle ja toimialalle tyypilliset ympäristökysymykset
2. Yrityksen hyväksymät ympäristösuojeluperiaatteet ja -ohjelmat
3. Yrityksen tekemät parannukset ympäristönsuojelun avainalueilla ympäristönsuojeluperiaatteiden hyväksymisen jälkeen tai viimeisen vuoden aikana
4. Yrityksen asettamat päästötavoitteet sekä toteutuneet päästötavoitteet suhteessa niihin
5. Lakisäateisten ympäristösuojeluvaatimusten täyttäminen
6. Merkittävät ympäristönsuojelulainsäädännön perusteella määräytyvät velvoitteet ja tiedossa olevat mahdolliset ympäristöongelmat, ellei kyetä todistamaan etteivät ne toteudu tai ole muuten merkittäviä.
7. Ympäristönsuojelun taloudelliset ja toiminnalliset vaikutukset yrityksen investointeihin ja tulokseen sekä kuluvalla että tulevilla tilikausilla
8. Olennaiset tilikauden toimenpiteistä aiheutuneet kustannukset seuraavilla alueilla ja niihin liittyvien mittojen kuvaus: nestemäisten jätteiden käsittely; ilmansaasteiden käsittely; kiinteiden jätteiden käsittely; analyysit, valvonta ja määraysten noudattaminen; kunnostus; kierrätys; muut, kuten onnettomuudet ja turvallisuus
9. Olennaiset nykyiset ja kertyneet investoinnit, niihin liittyvien mittojen kuvaus sekä investointien poistoaika edellisen kohdan mukaisesti ryhmiteltyinä

Liitetietojen sisältämät ympäristöasiat

Liitetietojen tulee sisältää seuraavien erien laskennassa käytetyt laskentaperiaatteet:

1. Velkojen ja varausten kirjaaminen
2. Katastrofivarautumien määräytyminen
3. Mahdollisten vastuusitoumusten julkistaminen

Mikäli seuraavat erät ovat huomattavia, tulee ne raportoida liitetiedoissa yhdessä niihin liittyvien mittojen kuvauksen kanssa:

1. Kyseisellä tilikaudella syntyneet ja tähän mennessä kertyneet velat, varaukset ja varaukset
2. Mahdolliset vastuusitoumukset ja arviot niiden suuruudesta, ellei niiden toteutuminen ole epätodennäköistä. Mahdollinen tappio määritellään kohtullisella toteamissuuruudella. Ellei tappiota voida määrittää perustellusti, kuvataan vastuusitoumukset muuten ja esitetään menettelylle perustelut.

YK:n ympäristöohjelma UNEP julkaisi puolestaan vuonna 1994 viidenkymmenen kohdan suosituksen ympäristöraportin sisällöksi. Se on tehnyt useita selvityksiä koskien yritysten ympäristöraportointia yhdessä ympäristöasioihin erikoistuneen konsulttitoimiston, SustainAbilityn kanssa. UNEP:n suositukset käsitellään tarkasti seuraavassa luvussa, jossa tutustutaan kahden ympäristöraportointikilpailun kriteereihin.

Kansainvälisiä laskenta- ja raportointikäytäntöjä ohjaava työryhmä ISAR (The United Nations Centre for Transnational Corporations Intergovernmental Working Group of Experts on International Statements of Accounting and Reporting) suositteli vuoden 1991 lausunnossaan, että yrityksen tulisi tarkastella vuosikertomuksessaan ja sen liitteissä seuraavassa taulukossa mainittuja asioita (Heiskanen ym. 1997, 29).

Taulukko 3.2: ISAR:n raportointisuositus

Lähde: Heiskanen ym. 1997

- yrityksen ja sen toimialan ympäristökysymykset
- ympäristöpolitiikka ja -ohjelmat
- parannukset ympäristönsuojelun avainalueilla
- päästötavoitteet ja toteutuneet päästöt
- ympäristönsuojelunormien täyttäminen
- ympäristövastuut
- ympäristönsuojelun taloudelliset ja toiminnalliset vaikutukset
- ympäristömenot
- aktivoidut ympäristömenot
- ympäristövelvoitteet ja -varaukset
- rahastot onnettomuuksiin varautumiseksi
- vastuusitoumukset

3.1.3 CERES

CERES (Coalition for Environmentally Responsible Economies) laati ensimmäisenä viitekehyksen selkeyttämään yritysten ympäristöraportointia. CERES on voittoa tavoittelematon organisaatio, johon kuuluvat järjestöt pyrkivät edistämään vastuullista liiketoimintaa. Yritykset sitoutuvat CERES-suositusten mukaisesti tarkkailemaan ja kehittämään toimintaansa ja julkaisemaan tietoa toiminnastaan kymmenellä avainalueella (UNEP 1994, 88 ja Pänkäläinen; 1996,54). Nämä avainalueet on esitetty seuraavassa taulukossa.

Taulukko 3.3: CERES:n raportointisuositus

Lähde: Pänkäläinen 1996

- biosfäärin suojelu
- luonnonvarojen kestävä käyttö
- jätteiden vähentäminen, hävittäminen
- energian säästäminen
- riskien vähentäminen
- turvalliset tuotteet ja palvelut
- ympäristön ennallistaminen
- sidosryhmille tiedottaminen
- johdon sitoutuminen
- tilinpäätöstoiminnot ja raportointi

CERES painottaa yrityksen ympäristötoimintojen arvioinnin tärkeyttä sekä standardisoidun raportin tarpeellisuutta. Standardoitua raporttia tarvitaan, jotta sidosryhmät löytäisivät raportista tarvitsemansa tiedot arvioidakseen yrityksen toimintaa ympäristöasioissa (UNEP 1994, 88 sekä Pänkäläinen 1996, 54). Lisäksi CERES -organisaation Global Reporting Initiative kehittää kansainvälistä raportointistandardia kahden vuoden aikataululla (Lovio 1998, 38).

3.1.4 WICE / WBCSD

Entiseltä nimeltään WICE (World Industry for the Environment), nykyinen WBCSD (World Business Council for Sustainable Development) on yhteistyöelin, joka julkaisi vuonna 1994 oman ohjeiston yritysten ympäristöraportointia varten. WBCSD:n julkaisema ohjeisto sisältää neljä pääkohtaa ja viisitoista alakohtaa, jotka on esitetty seuraavassa taulukossa.

Taulukko 3.4: WBCSD:n raportointisuositus

Lähde: Pänkäläinen 1996, 56

1. KVALITATIIVINEN TIETO:
 - a) ylimmän johdon puheenvuoro
 - b) yritysprofiilin kuvaus
 - c) ympäristöpolitiikka
 - d) ympäristösuojelun kohteet ja tavoitteet
2. JOHTAMISSYSTEEMEIHIN LIITTYVÄ TIETO
 - a) ympäristöjohtamisen ohjelmat
 - b) ympäristöriskien hallintaohjelmat
 - c) ympäristöjohtamisen positiiviset vaikutukset toimintotiloissa
3. KVANTITATIIVINEN TIETO
 - a) ympäristösuojelun indikaattorit ja kohteet
 - b) energian ja luonnonvarojen käyttö
 - c) sääntöjen ja lupien noudattaminen
 - d) rahoitukselliset indikaattorit
4. TUOTTEISIIN LIITTYVÄ TIETO
 - a) tuotteiden, prosessien ja palvelujen ympäristövaikutukset
 - b) lisätietojen antajat yrityksissä

Ohjeiston tavoitteena on kannustaa yrityksiä ympäristöraportointiin, eikä niinkään luoda tarkasti noudatettavaa raportointisäännöstöä. Suomessa tätä ohjeistoa ympäristöraportoinnin ohjenuorana käyttävät mm. Imatran Voima sekä Neste (Pänkäläinen 1996, 56).

3.1.5 CEFIC

CEFIC (European Chemical Industry Council) on kemianteollisuuden eurooppalainen yhteistyöjärjestö, joka kehitti vuonna 1993 oman ehdotuksensa selkeyttämään yritysten ympäristöraportointikäytäntöjä. CEFIC:n ohjeissa yrityksiä kehoitetaan käsittelemään raporteissaan mm. yrityksen ympäristöpolitiikkaa ja ympäristöjohtamisen hallintajärjestelmää, päästöjä ja energiankäyttöä, ympäristövastuita sekä ympäristönsuojelun kustannuksia (UNEP 1994, 88 ja Pänkäläinen 1996, 57).

3.1.6 PERI

PERI (Public Environmental Reporting Initiative) on yhdeksän monikansallisen yrityksen toimesta kehitetty, kaikille teollisuudenaloille suunnattu raportointialoite, jonka tavoitteena on tarjota kehys ympäristöraportoinnille ja tämän lisäksi kasvattaa kiinnostusta yritystoimintaan liittyvien ympäristöasioiden julkaisemiseen. PERI:n aloite perustuu ajatukseen, jonka mukaan yrityksen ympäristöraportoinnin tulee jatkuvasti kehittyä ja jonka mukaan yhteisen raportointikehyksen avulla yritykset alkavat kiinnittää yhä etenevässä määrin huomiota raportoitaviin ympäristöasioihin.

Vaikka seuraavassa esitellyn PERI-raportointialoitteen sisältö on varsin kattava, siinä ei ole juurikaan kiinnitetty huomiota ympäristötoiminnan taloudellisiin vaikutuksiin tai kestävän kehityksen tavoitteisiin (Vaini 1996, 40).

Taulukko 3.5: PERI:n raportointisuositus

Lähde: Vaini 1996, 40

1. YRITYSKOHTAISET TIEDOT
koko, liiketoiminta-alat, tyypillisimmät ympäristövaikutukset, vastuu ja yhteyshenkilöt
2. YRITYKSEN YMPÄRISTÖPOLITIikka
3. YRITYKSEN YMPÄRISTÖJOHTAMINEN
yhteenveto ympäristöä koskevista tavoitteista, päämääristä ja ohjelmista
4. PÄÄSTÖT
ilmaan, maaperään, vesistöön ja muuhun ympäristöön
5. YRITYSTOIMINNAN YMPÄRISTÖRISKIT
ympäristöauditointi, parannustoimet, odottamattomien ja vaaratilanteiden hallinta
6. LAKISÄÄTEISTEN YMPÄRISTÖNSUOJELUVELVOITTEIDEN TÄYTTYMINEN
kolmen viimeisen vuoden ajalta
7. ELINKAARIANALYYSI
toimenpiteet ja menetelmät tuotteiden ja tuotannon ympäristövaikutusten vähentämiseksi
8. TYÖNTEKIJÖIDEN MOTIVOIMINEN
koulutus ja ympäristöasioista informoiminen
9. SIDOSRYHMIEN HUOMIOIMINEN
suhteet yrityksen ympäristösidosryhmiin

PERI määrittelee perusasiat, jotka ympäristöraportin tulisi sisältää, mutta jättää yritykselle vapaat kädet päättää muista raportointiin liittyvistä seikoista. Ympäristöraportin perusasiat kehittyvät ja niiden määrä kasvaa yrityksen saavuttaessa tavoitteitaan tai raportointitilanteen muuttuessa (Vaini 1996, 40).

3.1.7 ICC

Myös Kansainvälinen Kauppakamari, International Chamber of Commerce on tukenut yritysten ympäristöasioiden raportointia. ICC on julkaissut peruskirjan (The ICC Business Charter for Sustainable Development), joka sisältää kuusitoista periaatetta ympäristöjohtamiseen ja samalla ohjeita yritysten ympäristöraportointia varten. ICC pitää peruskirjan ohjeita elinkeinoelämän kannalta elintärkeänä osana kestävästä kehityksestä. Peruskirjan tarkoituksena onkin saada mahdollisimman moni yritys sitoutumaan ympäristöasioidensa hoidon parantamiseen peruskirjan periaatteiden mukaisesti (Vaini 1996, 24).

3.1.8 Tomorrow-lehti

Tomorrow-lehti on arvioinut yritysten ympäristöraportointia kansainvälisellä tasolla käyttäen hyväksi tarkistuslistaa, jonka avulla on kartoitettu ympäristöraporttien ominaisuuksia ja osa-alueita. Tarkistuslistalla esiintyvät muun muassa ympäristöpolitiikka, ympäristöasioiden vastuuhenkilöt, ympäristötavoitteet, lakisääteiset vaatimukset, elinkaarianalyysi, johdon vastuu sekä yleiskansallinen vastuu. Tarkistuslistan asioita arvioidaan asteikolla heikosta erinomaiseen (Vaini 1996, 41, Liite 1).

3.1.9 Tuokko Deloitte & Touche

Deloitte & Touche Environmental Services -yksikkö on kehittänyt arviointikäsi­kirjan, jota on sovellettu muun muassa yksikön vuoden 1995 katsauksessa (Corporate Environmental Reporting 1995), jossa käsiteltiin pohjoismaisen ympäristöraportoinnin tilaa. Tämän jälkeen käsi­kirjaa on kehitetty edelleen ja käytetty mm. suomalaisen ympäristöraportointikäytännön arvioinneissa vuosina 1996, 1997 ja 1998.

Arviointikäsi­kirja perustuu kriteereihin, jotka taas perustuvat UNEP:n ja SustainAbilityn vuoden 1994 tutkimukseen yritysten ympäristöraportoinnista (Company Environmental Reporting - A measure of the progress of Business and Industry towards Sustainable Development). Deloitte & Touche on kehittänyt kriteerejä yhdessä kymmenessä ruotsalaisyrityksessä työskentelevien ympäristö- ja sijoittajasuhteista vastaavien johtajien kanssa. Kriteerien kehitykseen ovat vaikuttaneet myös toimiston konsulttien keräämä kokemus ympäristöraportoinnin alueelta.

Tämänhetkisessä kehitysvaiheessa (vuonna 1998) arviointikäsi­kirja on jakautunut vuosikertomussarjaan ja ympäristöraporttisarjaan, joiden kriteerit ja painotukset poikkeavat osittain toisistaan. Ympäristöraporttisarja, johon tässä keskitytään koostuu kuudesta osa-alueesta ja näiden sisällä 30:stä kriteeristä ja 138:sta kysymyksestä.

Arvioitavat osa-alueet ovat: ympäristövaikutukset (1), ympäristöjohtaminen (2), ympäristötiedot ja -tilinpito (3), taloudellinen informaatio (4), suhteet sidosryhmiin (5) sekä kokonaisvaikutelma (6). Yrityksen ympäristöraportti voi saada arvioinnista enintään 100 pistettä. Deloitte & Touchen arviointikäsi­kirja esitellään perusteellisesti seuraavassa luvussa, koska tämän tutkielman empiirisen osan tutkimus on tehty ko. käsi­kirjan avulla.

3.2 YHTEENVETO: SUOSITUKSET JA RAPORTOINNIN YLEISET VAATIMUKSET

Eri tahojen antamissa ympäristöraportointia koskevissa suosituksissa ja ohjeissa käsitellään pitkälti samoja asioita hieman eri nimillä ja eri tavoin jaoteltuina. Yritysten tulisi suositusten mukaan raportoida seuraavista osa-alueista:

- ympäristöjohtaminen ja ympäristöpolitiikka
- tuotantopanokset ja tuotteet
- ympäristövaikutukset
- ympäristöasioiden taloudelliset vaikutukset
- ympäristöohjelmat, -tavoitteet ja -päämäärät
- sidosryhmille tiedottaminen

Kun yritys kertoo näistä asioista joko vuosikertomuksensa yhteydessä tai erillisessä ympäristöraportissa, se täyttää jo varsin hyvin julkaistavalle ympäristötiedolle asetettavat sisältövaatimukset. Sisällöllisten tavoitteiden lisäksi yrityksen tulisi kiinnittää huomiota raportointinsa viestinnälliseen puoleen.

Viestinnälliseen puoleen liittyvät raportoinnille yleisesti asetettavat vaatimukset. Näitä ovat : ymmärrettävyys, lukijan tulee helposti ymmärtää raportissa annettavat tiedot; olennaisuus, tietojen tulee olla merkityksellisiä yrityksen toiminnalle; täydellisyys, tietojen tulee antaa oikea kuva yrityksen ympäristöasioista; luotettavuus, tietojen tulee olla todennettavissa; käyttökelpoisuus, tietojen tulee tarjota lukijalle mahdollisuus saada kokonaiskuva yrityksestä ja sen toiminnasta sekä selkeys, raportissa olevat tiedot tulee esittää mahdollisimman selkeästi (KPMG 1998, 6).

Edellä lueteltujen vaatimusten lisäksi ympäristöraporttiin kannattaisi sisällyttää toimitusjohtajan katsaus, josta käy selvästi ilmi johdon aito sitoutuminen ympäristöasioihin. Raportissa tulisi kertoa hyvien uutisten ja parannusten ohella myös vaikeista ja negatiivisista asioista. Raportin ulkoasuakaan ei kannata laiminlyödä, hyvin muotoiltu ja helppolukuinen raportti vie halutut asiat perille tehokkaammin kuin sekava ja työläästi läpikäytävä raportti. Lukijoille tuli tarjota raportissa myös palautteen mahdollisuus, jonka voi toteuttaa joko valmiiksi muotoillulla palautelomakkeella tai antamalla raportissa yhteystiedot, jonne lukija voi mielipiteensä ilmauksen toimittaa (Pänkäläinen 1996, 58).

Ympäristöraportoinnin perussääntönä voidaan pitää sitä, että yrityksen tulee selvästi kertoa, mitkä yrityksen aiheuttamat oleelliset ympäristövaikutukset ovat, mitä niille on tehty tai aiotaan tehdä. Ympäristöraportoinnin tärkein piirre onkin läpinäkyvyys. Kun yrityksessä pohditaan, mille sidosryhmille raportointi kannattaisi suunnata, ongelma ratkeaa raportoinnin sisältöä muokkaamalla. Ympäristöraportista kannattaa tehdä sellainen, että se toimii hyvin oman henkilökunnan koulutuksen välineenä. Näin raportti antaa myös useimpia muita sidosryhmiä kiinnostavia tietoja (Lovio 1998a).

4 KAHDEN YMPÄRISTÖRAPORTOINTIKILPAILUN KRITEERIT

Tässä luvussa esitellään yksityiskohtaisesti ensin YK:n ympäristöohjelman UNEP:n ja konsulttitoimisto SustainAbilityn sekä sen jälkeen konsulttitoimisto Tuokko Deloitte & Touchen ympäristöraportointikilpailujen arviointikriteerit.

4.1 SUSTAINABILITY / UNEP

SustainAbilityn ja UNEP:n ympäristöraportointikilpailun kriteeristö koostuu kuudesta osa-alueesta: johtamispolitiikasta ja -järjestelmistä (1), panos/tuotos -inventaarista (2), taloudellisesta informaatiosta (3), sidosryhmäsuhteista (4), kestävästä kehityksestä (5) sekä kokonaisvaikutelmasta (6). Osa-alueiden sisällä on viisikymmentä kriteeriä, jotka arvioidaan pisteillä yhdestä neljään, poikkeuksena kaksi kohtaa, joista voi saada ainoastaan yhden pisteen. Enimmäispistemäärä, jonka yrityksen raportti voi saada on 194 pistettä. Pisteiden perusteella yritysten raportit jaetaan eri kategorioihin viisiportaisen luokituksen mukaan. Seuraavassa esitellään tarkemmin ensin eri osa-alueiden sisällään pitämät suositukset, annetaan esimerkki pisteytyksestä ja tutustutaan viisiportaiseen luokitusjärjestelmään.

4.1.1 Osa-alue 1: Johtamispolitiikka ja -järjestelmät

Tällä osa-alueella yrityksen raportin tulisi käsitellä yrityksen johdon sitoutumista ympäristöasioihin, ympäristöpolitiikkaa ja siihen liittyviä tavoitteita sekä yrityksen ympäristöjärjestelmiä ja ympäristövastuiden jakoa organisaatiossa. Lisäksi yrityksen tulisi raportoida suoritetuista ympäristötarkastuksista, mitattavista ympäristötavoitteista, ympäristölainsäädännön vaatimuksista ja niiden täyttämisestä.

Yrityksen tulisi myös kertoa ympäristöasioihin liittyvistä tutkimus- ja kehityspanoksistaan, saaduista ympäristöaiheisista palkinnoista tai annetuista palkkioista sekä itse raportin mahdollisesta verifiointista ja yrityksen raportointipolitiikasta. Yrityksen tulisi lisäksi antaa selkeä kuvaus toimintansa laajuudesta ja toiminnan ensisijaisista ympäristövaikutuksista.

4.1.2 Osa-alue 2: Panos/tuotos -inventaari

Tällä osa-alueella yrityksen pitäisi raportoida materiaalin, energian ja veden kulutuksesta, yrityksen ympäristötehokkuudesta sekä yrityksen työntekijöiden terveydestä ja turvallisuudesta ja niihin kohdistuvista riskeistä. Ympäristöraportin tulisi selvittää mahdolliset onnettomuudet ja hätätilanteet ja niitä varten laaditut ohjeet sekä se, miten yritys pyrkii ennaltaehkäisemään ympäristöriskejä ja haitallisia ympäristövaikutuksia.

Raportista pitäisi käydä ilmi mahdollinen maaperän saastuminen, saastumisen vaatimat kunnostustarpeet, toimenpiteet ekosysteemin ja luonnonvarojen säilyttämiseksi sekä jätteiden ja päästöjen hallinta ja minimointi. Raportissa tulisi käsitellä päästöjä veteen, melu- ja hajuhaittoja sekä tuotteiden ja niiden kuljetusten ja pakkausten ympäristövaikutuksia. Raportin tulisi sisältää tietoa myös elinkaarianalyysin käytöstä ympäristövaikutusten vähentämiseksi sekä tuotteisiin liittyviä mahdollisia ympäristövastuita.

4.1.3 Osa-alue 3: Taloudellinen informaatio

Taloudellisen informaation osa-alueella ympäristöraportin tulisi käsitellä yrityksen ympäristömenoja (ympäristökustannukset ja -investoinnit) sekä ympäristöstä johtuvia taloudellisia vastuita. Raportissa tulisi selvittää myös yrityksen ohjausinstrumentteja (verot ja maksut) sekä markkinamahdollisuuksia eli sitä, miten hyvin yritys on voinut hyödyntää ympäristötyönsä tuloksia markkinoilla. Raportin tulisi lisäksi sisältää tietoa toimenpiteistä, joihin yritys on ryhtynyt ympäristölaskentatoimen osalta sekä tietoa yleishyödyllisistä lahjoituksista ja tuista.

4.1.4 Osa-alue 4: Sidosryhmäsuhteet

Sidosryhmäsuhteiden osa-alueella yrityksen ympäristöraportin tulisi kertoa, miten yritys on hoitanut henkilöstön sitoutumiseen, koulutussuunnitteluun, aloiteohjelmiin ja palkitsemiseen liittyvät seikat sekä siitä, miten yhteydet viranomaisiin hoidetaan. Raportissa tulisi kertoa suhteista paikallisyhteisöön, sijoittajiin ja omistajiin, toimittajiin ja alihankkijoihin sekä asiakkaisiin ja kuluttajiin sekä siitä, miten yritys huomioi näiden sidosryhmien tarpeet tai mitä vaatimuksia yritys niille asettaa. Raportissa tulisi lisäksi selvittää suhteet toimialajärjestöihin, ympäristöjärjestöihin, tiede- ja koulutusyhteisöihin sekä näiden tahojen kanssa tehdystä yhteistyöstä. Raportissa tulisi kertoa myös, miten yrityksen ympäristöasioita on käsitelty eri medioissa.

4.1.5 Osa-alue 5: Kestävä kehitys

Tällä osa-alueella yrityksen ympäristöraportin tulisi kertoa, onko yrityksen toiminnalla vaikutusta maailmanlaajuisiin ympäristöasioihin ja osallistuuko yritys kansainväliseen kehitysyhteistyöhön. Raportin tulisi selvittää miten laajasti yritys on osallistunut teknologiayhteistyöhön ja teknologiansiirtoon. Lisäksi yrityksen tulisi raportoida siitä, miten yrityksen kansainvälistä toimintaa ohjataan ympäristömielessä ja miten yritys näkee tulevaisuuden kestävän kehityksen näkökulmasta.

4.1.6 Osa-alue 6: Kokonaisvaikutelma

Ympäristöraportin tulisi olla helppo lukea ja ymmärtää, tiedon tulisi olla omaksuttavassa muodossa ja keskeiset käsitteet pitäisi määritellä lukijalle. Raportissa pitäisi olla viittauksia myös muihin asiaa käsitteleviin tietolähteisiin ja kuvioden sekä graafien tulisi olla selkeässä yhteydessä tekstiin.

4.1.7 Esimerkki pisteytyksestä

Esimerkkinä on osa-alueeseen yksi eli johtamispoliikkaan ja -järjestelmiin kuuluva kohta kuusi, jossa pitäisi suosituksen mukaan käsitellä yrityksen tärkeimpiä mitattavissa olevia ympäristötavoitteita ja niissä saavutettuja tuloksia. Tässä kohdassa pisteytys toimiin seuraavan taulukon 4.1 esittämällä tavalla.

Taulukko 4.1: Esimerkki SustainAbilityn arviointikriteerien pisteytyksestä
Lähde: SustainAbility 1997

Pisteet	Mitä vaaditaan?
1	Yleiset ympäristötavoitteet määritelty
2	Tarkat, mitattavat, saavutettavat, oleelliset ja jäljitettävät tavoitteet määritelty joillekin yrityksen toiminnan alueille sekä kerrottu aikaisemmin asetettujen tavoitteiden saavuttamisesta
3	Edellä olevat tavoitteet määritelty kaikille yrityksen toiminnan osille sekä raportoitu aikaisemmin asetettujen tavoitteiden saavuttamisesta
4	Siirrytty kohti tavoitteita, jotka keskittyvät kolmiulotteiseen tulokseen. Edellä mainitut tavoitteet määritelty kaikille toiminnan osille sekä verrattu tarvittaessa parhaisiin käytäntöihin

Kuten taulukosta huomataan, saadakseen yhdenkin pisteen yrityksen ympäristöön liittyvien tavoitteiden tulee olla selvästi määritelty ja saadakseen täydet neljä pistettä yrityksen tulee raportoida ympäristötavoitteiden lisäksi myös sosiaaliseen tulokseen liittyvistä tavoitteista todella kattavasti. Suurin osa ympäristöraportin julkaisseista yrityksistä saaneekin kohdasta vain yksi tai kaksi pistettä.

4.1.8 Viisiportainen ympäristöraportointimalli

SustainAbilityn viisiportainen malli tarjoaa keinon mitata yrityksen raportointia siirryttäessä kohti kestävän kehityksen raportointia. Alkuperäistä mallia on käytetty kaikissa SustainAbilityn tutkimuksissa, mutta vuonna 1996 mallia uudistettiin sidosryhmien palautteen pohjalta. Mallia uudistettiin, koska yritysten raportit alkoivat kasaantua vaiheeseen neljä. Ongelma ratkaistiin jakamalla alkujaan yhtenäisenä ollut neljäs vaihe kolmeen osaan (4.1, 4.2, 4.3). Seuraavassa esitellään tämä uudistettu viisivaiheinen arviointimalli kahdessa osassa.

Taulukko 4.2: Ympäristöraportoinnin viisiportainen arviointimalli, osa 1
Lähde: SustainAbility 1997

1. vaihe:	“Vihreää pintaa”
	Kauniita sanoja, mainoksia ja videoita. Lyhyt lausunto vuosikertomuksessa.
2. vaihe:	“Aloitutus”
	Aloitetaan ympäristöraportointi, usein ympäristöpolitiikan muodossa.
3. vaihe:	“Kuvaileva”
	Vuosikertomusraportointia yhdistettynä ympäristönjohtamisjärjestelmään. Enemmän tekstiä kuin numeroita. Yksisuuntaista viestintää sidosryhmille.

Ensimmäisessä kolmessa vaiheessa olevien yritysten raportointi on sanallista ja pitkälti markkinointihenkistä. Yritys julkaisee ympäristöpolitiikan ja alkaa vasta hahmottaa omaa suhtautumistaan ympäristöasioihin. Erillistä ympäristöraporttia ei useinkaan vielä julkaista, koska siihen ei löydy riittävästi materiaalia tai käsilläoleva tieto ei ole oleellista yrityksen ympäristöasioiden kannalta.

Taulukko 4.3: Ympäristöraportoinnin viisiportainen arviointimalli, osa 2
Lähde: SustainAbility 1997

4	“Huippuluokkaa”
4.1 vaihe:	“Määrä”
	Tietoa toiminnasta vuosittain. Selvät tavoitteet yhdistetty politiikkaan ja tarkastusprosesseihin. Konserni- ja toimipaikkaraportteja. Tietoa ympäristötoiminnan kustannuksista ja siitä johtuvista säästöistä. Kaksisuuntaista passivista viestintää sidosryhmien kanssa, mm palautelomakkeet, markkinatutkimukset.
4.2 vaihe:	“Laatu”
	Selkeää raportointia oleellisista vaikutuksista ja tavoitteiden saavuttamisesta. Sidottu yrityksen toiminta ympäristöongelmiin ja maailmanlaajuisiin huolenaiheisiin. Kolmannen osapuolen lausunto. Taloudellinen varautuminen. Tiedot kerätty ja varastoituu. Monisuuntaista, aktiivista viestintää joidenkin sidosryhmien kanssa esim. pyöreän pöydän ja paneelikeskustelut.
4.3 vaihe:	“Vertailu”
	Ulkopuolinen vertaaminen. Raportointi tunnustettujen kansainvälisten ohjeistojen mukaan. Yksityiskohtaista taloudellista tietoa. Käytetään ja keskustellaan toimialakohtaisista indikaattoreista ja parhaisiin käytäntöihin vertaamisesta (benchmarking). Pitkältä aikaväliltä saatavana tietoa paperilla sekä verkossa. Monisuuntaista, aktiivista viestintää sidosryhmien kanssa kaikissa maissa.
5. vaihe:	“Kestävä kehitys”
	Vastuu. Täydellistä, standardoitua, huippuluokan taloudellisten asioiden sekä ympäristöasioiden että sosiaalisten asioiden raportointia. Oikea ja luotettava kuva maailmanlaajuisista ja paikallisista vaikutuksista. Raportointia kaikkialla maailmassa kansainvälisten kriteerien mukaan. Vastuullista vaikuttamista. Ulkoista ja sisäistä sosiaalisen ja ympäristöasioihin liittyvän toiminnan arviointia.

Arviointimallin neljänteen ja viidenteen vaiheeseen päästäkseen yrityksen on sekä itse viestittävä sidosryhmilleen että oltava valmis ottamaan vastaan sidosryhmien palautetta. Yrityksen on myös pystyttävä näyttämään, että palautteen pohjalta on toimittu. Raportoinnin on tässä vaiheessa oltava säännöllistä ja ympäristöasioiden taloudelliset vaikutukset on otettava mukaan raportointiin.

Arviointimallin viidenteen vaiheeseen sisältyy myös suosituksia yritysten kotimaiden hallituksille sekä markkinoille. Hallituksia kehoitetaan muun muassa kehittämään yhteisiä ympäristöasioita ja sosiaalisia asioita koskevia käsitteitä ja indikaattoreita sekä harkitsemaan rangaistuksia ei-raportoiville yrityksille. Lisäksi hallituksia pyydetään ottamaan kestävä kehityksen periaatteet julkisten investointien pohjaksi.

Markkinoiden toivotaan luovan yrityksille paineita kolmiulotteiseen raportointiin. Lisäksi saatuja tietoja toivotaan käytettävän kulutus- ja investointipäätöksissä. Markkinoiden tulisi arviointimallin ehdotuksen mukaan palkita hyvin raportoinnissa suoriutuneita ja rangaista raportoinnin suhteen välinpitämättömiä yrityksiä. Yrityksiltä, hallituksilta ja markkinoilta toivotaan yhteisesti instituutioksi asti tehtyä, monisuuntaista sidosryhmien sitouttamista (SustainAbility 1997).

4.2 TUOKKO DELOITTE & TOUCHE

4.2.1 Arviointikäsi kirja

Deloitte & Touche Environmental Services -yksikkö on kehittänyt ympäristöraporttien arviointikäsi kirjan, jonka pohjana ovat olleet jo aiemmin esitelty UNEP:n ja SustainAbilityn arviointikriteerit. Yksikön kehittämää käsi kirjaa on sittemmin paranneltu vastaamaan paremmin pohjoismaisen ympäristöraportoinnin tarpeita. Ympäristöraportointikilpailu, jonka arvostelussa käsi kirjaa muun muassa käytetään oli vuonna 1998 jakautuneena vuosikertomussarjaan ja ympäristöraporttisarjaan. Sarjojen arvostelukriteerit poikkesivat toisistaan jonkin verran mm. painotuksen osalta. Tässä kuvataan tarkemmin ainoastaan ympäristöraporttisarjan kriteeristö, joka on ollut pohjana myös tutkielman empiirisen osan tutkimuksessa.

Arviointikäsi kirjan ympäristöraportteja koskeva kriteeristö koostuu kuudesta osa-alueesta, 30 kriteeristä ja 138 kysymyksestä. Enimmäispistemäärä, jonka yrityksen ympäristöraportti voi kilpailussa saada on sata pistettä. Nämä sata pistettä jakaantuvat eri osa-alueille niin, että ympäristöjohtamisen, ympäristötietojen ja taloudellisen informaation painoarvo on kunkin 20 pistettä, ympäristövaikutuksista ja suhteista sidosryhmiin voi saada 15 pistettä kummastakin ja kokonaisvaikutelmasta raportti voi saada 10 pistettä.

Seuraavassa esitellään arviointikäsi kirja osa-alueittain ja kerrotaan, mitä tietoja yrityksen tulisi käsi kirjan mukaan kullakin osa-alueella julkaista. Jokaiselta osa-alueelta on otettu esittelyä seuraavaan taulukkoon esimerkiksi kaksi kriteeriä, joista käy selville millaisia yksittäiset kysymykset ovat ja mitä ne tarkkaan ottaen käsittävät. Poikkeuksen tekee ympäristöjohtamisen osa-alue, jonka kaksi kriteeriä on esitelty jo tässä kokonaan. Arviointikäsi kirjan sisältö tarkkoine kriteereineen on liitteessä 1.

4.2.2 Osa-alue 1: Ympäristövaikutukset

Tällä osa-alueella on kaksi kriteeriä ja ne käsittelevät yrityksen olennaisia ympäristövaikutuksia ja strategiaa niiden vähentämiseksi. Yrityksen ympäristöraportissa tulee näiden kriteerien mukaan olla jäsenNELTY ja helposti ymmärrettävä kuvaus ympäristövaikutuksista sekä konkreettisista keinoista niiden vähentämiseksi.

Taulukko 4.4: Osa-alue 1, Ympäristövaikutukset

1.1 Oleelliset ympäristövaikutukset: Onko ympäristöraportissa jäsenNELTY ja helposti ymmärrettävä kuvaus yrityksen oleellisista ympäristövaikutuksista? Onko raportissa:

- a) selvitys toiminnan oleellisista ympäristövaikutuksista sisältäen kuvauksen toiminnan aiheuttamista oleellisista ympäristövaikutuksista elinkaariajattelun mukaisesti?
- b) selvitys raportoitujen ympäristövaikutusten "oleellisuuden motiiveista?
- c) selvitys yrityksen oleellisista ympäristövaikutuksista markkinasegmenteittäin tai toimialoittain jaoteltuna?
- d) kuvaus toiminnan oleellisten ympäristövaikutusten jakautumisesta paikallisiin, alueellisiin ja globaaleihin ympäristövaikutuksiin?
- e) materiaalitase konsernitasolta?
- f) materiaalitase toimialatasolta (tai muulta vastaavalta)?

1.2 Strategia ympäristövaikutusten vähentämiseksi: Onko ympäristöraportissa selvitys yrityksen strategiasta ympäristövaikutusten vähentämiseksi? Kerrotaanko ympäristöraportissa miksi yritys käyttää nykyisiä ympäristöavainlukuja ja mittayksiköitä operatiivisen toiminnan hallitsemiseksi lähtökohtanaan yrityksen liiketoimintasuunnitelmat ja ympäristövaikutusanalyysit? Onko raportissa:

- a) maininta yrityksen oleellisten ympäristövaikutusten pitkän aikavälin tavoitteiden valinnan periaatteista?
- b) informaatiota niistä oleellisista ympäristöön liittyvistä kysymyksistä, tulevaisuuteen suuntautuvista toimenpiteistä tai ohjelmista, jotka ovat raportointihetkellä etusijalla?
- c) informaatiota kyseisiin toimenpiteisiin tai ohjelmiin liittyvistä odotuksista?
- d) kommentteja käytettyjen avainlukujen tai mittayksiköiden valinnan perusteista?
- e) kerrottu miten avainlukuja käytetään operatiivisessa päätöksenteossa?
- f) kerrottu miten ympäristöasiat ja/tai ympäristöjohtamisjärjestelmä on integroitu yrityksen muuhun toimintaan tai johtamisjärjestelmään?

4.2.3 Osa-alue 2: Ympäristöjohtaminen

Ympäristöjohtamisen osa-alueella arviointikriteerejä on yhteensä seitsemän ja ne käsittelevät mm. johdon sitoutumista ympäristöasioihin, yrityksen ympäristönhallintajärjestelmää ja -politiikkaa sekä ympäristöasioita koskevia toimenpiteitä. Lisäksi odotetaan tietoa ympäristöasioihin kohdistetuista tutkimus- ja kehityspanoksista, ympäristötarkastuksista sekä yhteistyöstä alihankkijoiden tai urakoitsijoiden kanssa. Esimerkkeinä ovat kriteerit johdon sitoutumisesta sekä yrityksen ympäristönhallintajärjestelmistä.

Taulukko 4.5: Osa-alue 2, Ympäristöjohtaminen

2.1 Johdon sitoutuminen: Ilmeneekö ympäristöraportista, että yrityksen ympäristöasioita käsitellään yritysjohdossa? Sisältääkö ympäristöraportti tietoa yrityksen organisaatiosta ja vastuunjaosta koskien ympäristöasioita? Onko raportissa:

- a) maininta josta käy ilmi, että hallitus on hyväksynyt ympäristöraportissa annettavat tiedot?
- b) maininta josta käy ilmi, että yritysjohdossa on ympäristöasioista vastaava henkilö?
- c) informaatiota josta hallituksen puheenjohtajan tai toimitusjohtajan suhtautuminen yrityksen ympäristöasioihin ilmenee?
- d) selvitys yrityksen ympäristöorganisaatiosta ja ympäristöasioihin liittyvästä vastuunjaosta?

2.2 Hallintajärjestelmä: Sisältääkö raportti tietoa yrityksen ympäristönhallintajärjestelmästä tai järjestelmän käyttöönoton aikataulusta? Onko raportissa:

- a) maininta yrityksen ympäristönhallintajärjestelmästä (esim ISO 14001, EMAS tai itsekehitetty järjestelmä)?
- b) selvitys tavoitteista ja suunnitelmista nykyisen ympäristönhallintajärjestelmän kehittämiseksi, tai jos yrityksellä ei vielä ole ympäristönhallintajärjestelmää, maininta tavoitteista ja suunnitelmista ko. järjestelmän käyttöönottamiseksi?

4.2.4 Osa-alue 3: Ympäristötiedot ja -tilinpito

Tällä osa-alueella arviointikriteerejä on kuusi ja niiden mukaan yritysten tulisi kertoa tuotantopanosten käytöstä ja käytön kehityksestä, päästöistä, tuotteiden ja pakkausten ympäristövaikutuksista sekä jätteistä ja jätteen määrän kehityksestä. Yritysten odotetaan julkaisevan tietoa myös eri kuljetusmuodoista, niiden volyymien kehityksestä sekä kuljetusten ympäristövaikutuksista. Tältä osa-alueelta esitellään tuotantopanoksia sekä päästöjä koskevat kriteerit.

Taulukko 4.6: Osa-alue 3, Ympäristötiedot ja tilinpito

- 3.1 Tuotantopanokset: Sisältääkö ympäristöraportti informaatiota yrityksen käyttämistä tuotantopanoksista (raaka-aineet, energia, vesi jne.) Annetaanko tietoa myrkyllisten ja vaarallisten aineiden käytöstä? Onko raportissa:
- a) selvitys keskeisten tuotantopanosten käytöstä kuluneen tilikauden aikana, absoluuttisilla luvuilla mitattuna?
 - b) selvitys keskeisten tuotantopanosten käytön kehityksestä viimeisten kolmen (viiden) vuoden ajalta absoluuttisilla luvuilla mitattuna?
 - c) selvitys keskeisten tuotantopanosten käytön kehityksestä suhteessa tuotantovolyyymiin, jalostusarvoon, laskutukseen tai muuhun oleelliseen vertauslukuun?
 - d) selvitys tärkeimpien myrkyllisten/vaarallisten aineiden käytön kehityksestä?
 - e) selvitys energiankäytön jakaantumisesta eri energiamuotoihin (sähkö, öljy, kaasu jne.) (Käytön kehitys tulee ilmetä)?
- 3.2 Päästöt: Sisältääkö ympäristöraportti informaatiota oleellisista päästöistä ilmaan (mukaanlukien haju-, melu- ja pölyhaitat) veteen ja maahan? Onko raportissa:
- a) selvitys kuluneen tilikauden keskeisistä päästöistä absoluuttisilla luvuilla mitattuna?
 - b) selvitys keskeisten päästöjen kehityksestä viimeisten kolmen (viiden) viime vuoden aikana?
 - c) selvitys keskeisten päästöjen kehityksestä suhteessa tuotantovolyyymiin, jalostusarvoon, laskutukseen tai muuhun oleelliseen vertauslukuun?
 - d) selvitys erityisen myrkyllisten tai terveydelle haitallisten aineiden päästöjen kehityksestä?

4.2.5 Osa-alue 4: Taloudellinen informaatio

Taloudellisen informaation osa-alueella arviointikriteerejä on viisi ja ne käsittelevät yrityksen taloudellisen toiminnan ja sen ympäristöasioiden välistä suhdetta. Yrityksen tulisi ympäristöraportissaan kertoa ympäristöriskeistä, ympäristökustannuksista sekä ympäristöinvestoinneista, mutta myös yrityksen ympäristöasioiden onnistuneeseen hallintaan sisältyvistä mahdollisuuksista. Yritykseltä odotetaan tietoja myös mahdollisista ympäristövastuista ja näitä koskevista varauksista. Tarkemmassa esittelyssä ovat taloudellisten ja ympäristöasioiden välistä yhteyttä sekä ympäristöasioihin liittyviä riskejä ja mahdollisuuksia käsittelevät kriteerit.

Taulukko 4.7: Osa-alue 4, Taloudellinen informaatio

4.1 Yleistä: Käykö ympäristöraportista ilmi yrityksen toiminnan taloudellisten seurausten ja ympäristövaikutusten välinen yhteys? Onko raportissa:

- a) esitetty tunnuslukuja, jotka kuvaavat yrityksen taloudellisen aseman ja ympäristöasioiden hoitoon liittyvien toimenpiteiden välistä suhdetta?
- b) kommentteja koskien kyseisten tunnuslukujen kehitystä?
- c) kommentteja koskien mahdollisia taloudellisia seurauksia, joita poikkeamat asetetuista tavoitteista ovat aiheuttaneet?
- d) selvitys asiakasvaatimusten taloudellisista seurauksista?
- e) informaatiota jo käsiteltyjen oikeustapausten taloudellisista seurauksista?
- f) selvitys tuotteisiin ja prosesseihin liittyvien ympäristöaiheisten parannusten markkina-arvosta, parantuneesta markkina-asemasta tai taloudellisesta hyödystä?
- g) kommentteja koskien yrityksen kokonaisympäristötehokkuuden kehitystä (Eco-efficient)?
- h) kommentteja ympäristötehokkuuden kehityksestä toimialatasolla?
- i) informaatiota yrityksellä olevista/vaadittavista viranomaisluvista (tms.) jotka velvoittavat yrityksen investointeihin tai rajoituksiin, joilla on oleellinen vaikutus yrityksen kehitykseen?

4.2 Ympäristöasioihin liittyvät liiketoimintariskit ja mahdollisuudet: Sisältääkö ympäristöraportti informaatiota yrityksen ympäristöasioihin liittyvistä liiketoimintariskeistä ja -mahdollisuuksista? Onko raportissa:

- a) selvitys yrityksen ympäristöaiheisista liiketoimintariskeistä?
- b) kerrottu miten yritys pyrkii minimoimaan ympäristöaiheiset liiketoimintariskinsä?
- c) kerrottu miten yrityksen työntekijöitä motivoidaan osallistumaan ympäristöasioiden hoitoon?
- d) kommentoitu yrityksen tulevia liiketoimintamahdollisuuksia, jotka perustuvat yrityksen ympäristöasioiden onnistuneeseen hallintaan?
- e) vertailtu yrityksen ympäristöinformaatiota kilpailijoiden, toimialan tai vastaavaan informaatioon?
- f) selvitys tulevien verojen tai maksujen taloudellisista tai liiketoimintaan vaikuttavista seurauksista?
- g) yrityksen ympäristötietoja koskeva herkkyysanalyysi?

4.2.6 Osa-alue 5: Suhteet sidosryhmiin

Sidosryhmäsuhteiden osa-alueella arviointikriteerejä on kuusi ja niiden mukaan yrityksen tulisi kertoa sidosryhmien vaatimuksista yrityksen toimintaa kohtaan sekä siitä, miten yritys on säännöllisesti pitänyt yhteyttä eri sidosryhmiin. Lisäksi raportissa tulisi olla selvitys mahdollisista ympäristöaiheisista onnettomuuksista ja oikeustapauksista, joissa yritys on ollut osallisena sekä niistä ehdoista, joita viranomaiset asettavat yrityksen toiminnalle. Raportissa tulisi kertoa myös mahdollisesta kolmannen osapuolen tekemästä ympäristöraporttia koskevasta tarkastuksesta. Sidosryhmäsuhteiden osa-alueelta esitellään tarkemmin sidosryhmien vaatimuksia sekä ympäristöonnettomuuksia koskevat kriteerit.

Taulukko 4.8: Osa-alue 5, Suhteet sidosryhmiin

5.1 Sidosryhmävaatimukset: Sisältääkö ympäristöraportti informaatiota yrityksen sidosryhmien asettamista nykyisistä tai mahdollisista tulevista vaatimuksista koskien yrityksen toimintaa ympäristöön liittyvissä asioissa? Onko raportissa:

- a) selvitys yrityksen sidosryhmien asettamista nykyisistä tai odotettavissa olevista vaatimuksista koskien yrityksen toimintaa ympäristöön liittyvissä asioissa?
- b) selvitys toimenpiteistä joihin on sidosryhmien vaatimuksesta ryhdytty tai vaihtoehtoisesti selvitys siitä, että yritys jo täyttää vaatimukset, joten toimenpiteisiin ei ole tarvinnut ryhtyä?
- c) selvitys uusista liikeideoista, joita sidosryhmien vaatimukset ovat tuoneet esille?

5.2 Onnettomuudet, poikkeamat vaatimuksista: Sisältääkö raportti informaatiota ympäristöonnettomuuksista ja poikkeamista esim. lakien, asetusten ja erikoismääräysten vaatimuksista? Onko raportissa:

- a) kerrottu edellisen tilikauden aikana tapahtuneista ympäristöaiheisista onnettomuuksista tai lupaehtojen ylityksistä?
- b) kerrottu miten yritys ennaltaehkäisevin toimin yrittää minimoida ympäristöaiheiset onnettomuudet ja lupaehtojen ylitykset?
- c) selvitys merkittävimpien lupaehtoylitysten määrän kehityksestä viimeisen kolmen (viiden) viime vuoden ajalta?
- d) selvitys ympäristöonnettomuuksien ja lupaehtoylitysten yhteydessä syntyneiden päästöjen osuudesta kokonaispäästöistä?

4.2.7 Osa-alue 6: Kokonaisvaikutelma

Tällä osa-alueella arviointikriteerejä on neljä ja niiden mukaan raportissa tulisi olla havainnollinen yrityksen ja sen toiminnan kuvaus. Raportin tulisi keskittyä oleellisiin asioihin ja sen tulisi olla selkeä sekä ulkoasultaan että kieleltään. Kriteerien mukaan raportteja palkitaan myös runsaasta luovuuden ja innovatiivisuuden käytöstä. Esimerkkinä ovat kriteerit, joissa käsitellään muun muassa yrityksen toiminnan kuvausta sekä raportin punaista lankaa.

Taulukko 4.9: Osa-alue 6, Kokonaisvaikutelma

6.1 Yrityksen kuvaus ja rajaukset: Sisältääkö raportti sellaisen kuvauksen yrityksen toiminnasta, jonka perusteella lukija pystyy sijoittamaan yrityksen oikeaan viitekehykseen? Onko ympäristöraportissa selkeä kuvaus niistä rajauksista, jotka on tehty raportin sisältöön? Onko raportissa:

- a) havainnollinen kuvaus yrityksen koosta, juridisesta ja operatiivisesta organisaatiosta, tuotantolaitoksista, toiminnan alueellisesta jakautumisesta jne.?
- b) yhteenvedonomainen yrityksen kuvaus, jossa on yhdistetty taloudellinen ja ympäristöaiheinen informaatio?
- c) annettu toimialaan liittyvää yleisinformaatiota toimialakohtaisten ympäristöaiheisten selvitysten yhteydessä?
- d) kerrottu mitkä konsernin tai yrityksen yksiköt ovat selvityksen piirissä?
- e) selvitys alueellisista rajauksista?
- f) selvitys tuotteisiin liittyvistä rajauksista?
- g) selvitys materiaaliin tai tiedon keräykseen liittyvistä rajauksista?
- h) kerrottu, miten yritys on varmistanut ympäristöraportin informaation laadun?
- i) selvitys oleellisuuden kriteereistä ja raportointiperiaatteista?
- j) kerrottu milloin seuraava ympäristöraportti ilmestyy?

6.2 Punainen lanka: Onko raportissa keskitytty oleellisiin ympäristöasioihin ja onko raportin informaatio tasapainossa? Onko raportissa:

- a) painopiste faktoissa?
- b) keskitytty ympäristönäkökulmasta katsoen toiminnan tärkeimpiin osaalueisiin, pystyykö lukija raportin perusteella saamaan kokonaisnäkemyksen?
- c) hyvä tasapaino eri asiakokonaisuuksien välillä?

Kokonaisvaikutelman osa-alueella arvioidaan myös ympäristöraportin yritykselle tuomaa lisäarvoa sekä sitä, lisääkö raportti yrityksen ja sen sidosryhmien välistä vuorovaikutusta. Raportissa tulisi lisäksi kertoa, milloin yrityksen seuraava ympäristöraportti ilmestyy.

4.3 YHTEENVETO ENNEN EMPIIRISTÄ OSAA

Tutkielmassa on tähän asti tutustuttu ympäristöraportoinnin käsitteeseen, kehitykseen sekä raportoinnin taustalla vaikuttaviin syihin. Lisäksi on käyty läpi useita ympäristöraportointia koskevia tutkimuksia ja ohjeita sekä tutustuttu tarkemmin kahden ympäristöraportointikilpailun kriteereihin.

Seuraavaksi siirrytään tutkielman empiiriseen osaan, jonka tutkimusmenetelmänä käytettiin edellä esiteltyä Deloitte & Touchen arviointikäsi kirjaa. Deloitte & Touchen arviointikäsi kirja toimii samalla sekä tutkimuksen suorittamisen välineenä tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa että tutkimuksen kohteena sen toisessa vaiheessa. Ennen empiiristä osaa pohditaan kuitenkin siinä mahdollisesti esiin nousevia ongelmia ja kysymyksiä.

Ongelmia itse tutkimuksen suorittamisessa voivat aiheuttaa arviointikäsi kirjan ensisilmäyksellä moniselitteisiltä näyttävät kysymykset ja käsitteet, sekä yritysten raporteista löytyvien asioiden yhdistäminen oikeisiin arviointikriteereihin. Lisäksi pisteytys saattaa tuottaa päänvaivaa, lähinnä ilman pisteitä jättämisen kynnys voi kohota tarpeettoman suureksi. Myös aineiston läpikäymiseen kuluva aika vaatii pohtimista, miten pitkä aika kannattaa käyttää yhden vuosikertomuksen ja toisaalta yhden raportin käsittelemiseen.

Empiirisessä osassa mielenkiinto kohdistuu itse tutkimuksen sujuvuuteen, mutta myös siihen, miten hyvin tutkimuksen ensimmäisen vaiheen tekemisestä ja sen tuloksista saa aineistoa toisen vaiheen tekemistä ja sen johtopäätöksiä varten. Tutkimuksen toisessa vaiheessahan verrataan omassa tutkimuksessa kymmenestä ympäristöraportista tehtyjä arviointeja konsulttitoimiston samoista raporteista tehtyihin arvioihin. Kaiken edellisen perusteella esille nousee tässä vaiheessa seuraavia pohtimisen arvoisia kysymyksiä:

- Miten tutkimuksen tekninen suorittaminen onnistuu?
- Kuluuko erillisten raporttien läpikäyntiin kokonaisuuden kannalta kohtuuttoman paljon aikaa?
- Riittävätkö tutkielman tekijän pohjatiedot erilaisten toimialojen raporttien arvioimiseen, vaikka kriteerit olisivatkin tässä suhteessa toimivia?
- Miten valittu pisteytysstrategia toimii, näyttävätkö raporttien pisteet järkeviltä?
- Saadaanko tutkimuksen ensimmäisestä vaiheesta tuloksia, joiden perusteella tutkimuksen toisen vaiheen suorittaminen on mielekäästä?

Näihin kysymyksiin palataan vielä tutkielman lopussa, jossa paitsi esitellään koko tutkielman antia ja johtopäätöksiä, myös pohditaan, millaisia mahdollisia virheitä tutkimuksen suorittamisessa tehtiin ja miten edellä esitetyt ongelmat onnistuttiin ratkaisemaan.

5 TUTKIMUKSEN EMPIIRISEN VAIHEEN TOTEUTUS

Tässä luvussa käydään läpi tutkielman empiirisessä osassa käytetty aineisto, käytetyt menetelmät sekä niiden valintaan vaikuttaneet syyt. Luvussa selvitetään myös tutkimuksen kulku sekä sen eri vaiheiden tavoitteet.

5.1 OTOS JA MENETELMÄT

Koska tutkielman tarkoituksena on selvittää, miten toimivia Tuokko Deloitte & Touchen ympäristöraportointikilpailun kriteerit ovat, varsinainen tutkimuksen kohde on raportointikilpailun kriteeristö. Jotta kriteeristöä pystyttäisiin arvioimaan, tarvitaan kuitenkin tutkimus, jonka menetelmänä kyseiset kriteerit toimivat. Tästä johtuen tutkielman empiirinen osa on kaksivaiheinen; ensimmäisessä vaiheessa tutkitaan kriteerien avulla suomalaista ympäristöraportointia ja toisessa vaiheessa itse kriteerien toimivuutta.

Tutkimuksen ensimmäisen vaiheen otos koostuu 124:n suomalaisen pörssiyrityksen (otc- ja meklarilista mukaanlukien) vuosikertomuksesta, kolmestatoista erillisestä ympäristöraportista sekä muusta yritysten lähettämästä ympäristöaiheisesta materiaalista. Ensimmäisessä vaiheessa, jossa tutkitaan suomalaisen ympäristöraportoinnin tasoa ja laajuutta, tutkimuksen kohteena on koko aineisto.

Tutkimuksen toisessa vaiheessa, jossa arvioidaan raportointikilpailun kriteerien toimivuutta, tutkimuksen kohteena on kriteerien avulla saatu oma arvio kymmenestä erillisestä ympäristöraportista, Tuokko Deloitte & Touchen tekemä arvio samoista raporteista sekä lopuksi myös molemmissa arvioinneissa käytetyt, raportointikilpailun kriteerit.

Koko tutkimuksen aineistoksi valittiin suomalaiset pörssiyhtiöt, koska listautuneina niiden tulee säännöllisin väliajoin raportoida toiminnastaan julkisesti ja näin ollen niiltä sai tarvittavan aineiston pyydettäessä. Lisäksi pörssiyhtiöt tarjoavat kattavan kuvan suomalaisesta yritysmaailmasta, jolloin joukossa on runsaasti kielteisiä ympäristövaikutuksia aiheuttavia yrityksiä. Näiden yritysten voisi olettaa hyvinkin raportoivan ympäristövaikutuksistaan. Otc- ja meklarilistan yritykset otettiin mukaan tutkimukseen, jotta nähtäisiin, miten ympäristöasioista tiedottaminen on lähtenyt liikkeelle PK-sektorilla.

Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa käytettiin tutkimuksen välineenä ensin kaikkien vuosikertomusten osalta yksinkertaista läpikäyntiä sekä ympäristöaiheisen tiedon rekisteröintiä ja kymmenen erillisen ympäristöraportin osalta Tuokko Deloitte & Touchen ympäristöpalvelut -yksikön kehittämää arviointikäsikirjaa, joka on esitelty yksityiskohtaisesti luvussa 4.2.

Tätä ympäristökäsikirjaa käytettiin, koska siinä UNEP:n alkuperäisiä kriteerejä on muokattu pohjoismaisiin ja suomalaisiin oloihin sopiviksi ja koska kriteerejä on käytetty Elinkaari ry:n ja Tuokko Deloitte & Touchen järjestämän suomalaisen ympäristöraportointikilpailun kriteereinä jo neljänä vuonna. Kyseistä arviointikäsikirjaa käytettiin kilpailussa vuonna 1998 ja käyttämällä käsikirjaa myös tässä tutkielmassa saatiin tilaisuus verrata omia ja konsulttitoimiston arvioita samoista ympäristöraporteista.

Arviointikäsikirjan osalta tutkimusvälineenä käytettiin ainoastaan käsikirjan ympäristöraporttisarjaa koskevia kriteerejä ja tuloksia verrattiin konsulttitoimiston ympäristöraporttisarjan tuloksiin (paitsi Kemiran raportti, joka poimittiin vuosikertomussarjasta). Huomattavaa on, että Kemiran ympäristöraportti on käsitelty omassa arvioinnissa ympäristöraporttisarjan kriteereillä ja konsulttitoimiston kilpailussa vuosikertomussarjan kriteereillä. Tällä ei ole kuitenkaan merkittävää vaikutusta Kemiran raportin saamiin pisteisiin.

Tutkimuksen toinen vaihe toteutettiin rinnakkaisanalyysin avulla. Siinä verrattiin omaa arviota ja konsulttitoimiston arviota kymmenen ympäristöraportin osalta, selvitettiin erot keskinäisessä järjestyksessä sekä näiden erojen suuruus ja suunta (positiivinen / negatiivinen). Lisäksi määriteltiin kaikkia osa-alueita koskeva kahden pisteen raja, jonka ylittävät erot luokiteltiin merkittäviksi ja sitä kautta erikseen esille nostamisen arvoisiksi.

5.2 TUTKIMUKSEN KULKU

5.2.1 Tutkimuksen ensimmäinen vaihe

Tutkimuksen käynnistyessä huhtikuussa 1998 lähetettiin kaikille suomalaisille pörssiyrityksille kirje, jossa niitä pyydettiin lähettämään koko yrityksen tai konsernin vuosikertomus, koko konsernia, yritystä tai sen osaa koskeva erillinen ympäristöraportti, ympäristöselonteko tai ympäristöesite. Lisäksi pyydettiin muuta yrityksen ympäristöasioita koskevaa aineistoa. Ensimmäinen kirje lähetettiin yrityksille huhtikuun lopussa, toinen kirje noin viikkoa myöhemmin ja soittokierroksen jälkeen toukokuun loppupuolella oli kaikilta kohderyhmän yrityksiltä saatu vähintään vuosikertomus.

Yrityksiltä saatu aineisto käytiin läpi saapumisjärjestyksessä toukokuun aikana; aineiston läpikäyntiin käytettiin aikaa noin puolitoista viikkoa. Jokaisen yrityksen lähettämä materiaali arvioitiin sen suhteen, kuinka paljon ympäristötietoa yrityksen vuosikertomus sisälsi, oliko yritys julkaissut erillisen ympäristöraportin vuosina 1996 - 1998 ja oliko yritys lähettänyt jotakin muuta ympäristöasioitaan koskevaa aineistoa.

Kun materiaali oli käyty läpi, koottiin kaikki suomalaiset pörssiyritykset taulukkoon seuraavan alustavan luokituksen mukaan (taulukko 5.1). Siinä yritykset luokitellaan sen mukaan, kuinka paljon ne olivat julkaisseet ja lähettäneet ympäristöaiheista materiaalia.

Taulukko 5.1: Pörssiyritysten viisiportainen luokitus

- Yritys kuuluu luokkaan yksi, jos sillä ei ole vuosikertomuksessaan minkäänlaista ympäristöasioita koskevaa tietoa eikä se lähettänyt muutakaan ympäristöasioita koskevaa aineistoa
- Yritys kuuluu luokkaan kaksi, jos sillä on vuosikertomuksessaan maininta ympäristöasioista ja/tai se lähetti jotakin muuta yrityksen ympäristöasioita koskevaa materiaalia
- Yritys kuuluu luokkaan kolme, jos sillä on enemmän kuin maininnan verran ympäristötietoa vuosikertomuksessaan
- Yritys kuuluu luokkaan neljä, jos sillä on vuosikertomuksessaan runsaasti tietoa ympäristöasioista, mutta se ei ole kuitenkaan julkaissut erillistä ympäristöraporttia
- Yritys kuuluu luokkaan viisi, jos se on julkaissut koko konsernia tai sen osia koskevan ympäristöraportin ainakin kerran vuosina 1996 - 1998

Edelläoleva luokitus on ylimalkainen ja kuvaa ainoastaan ympäristöaiheisen aineiston määrää eikä niinkään sen laatua tai oleellisuutta. Luokituksen tarkoituksena on tarjota yleiskuva suomalaisten pörssiyritysten ympäristöraportoinnin laajuudesta.

Jotta saataisiin tietoa myös suomalaisen ympäristöraportoinnin tasosta, valittiin toukokuussa tehdyn alustavan luokituksen jälkeen tarkemman tarkastelun kohteeksi kymmenen pörssiyrityksen julkaisemat erilliset ympäristöraportit. Kaikki lähemmän tarkastelun kohteeksi valitut raportit koskivat koko konsernia ja vuotta 1997.

Tarkemman arvioinnin kohteeksi valittiin seuraavien yritysten ympäristöraportit: Cultor, Enso, Espoon Sähkö, Finnair, Kemira, Kesko, Metsä-Serla, Neste, Silja Line ja UPM-Kymmene. Näistä Espoon Sähkö, Finnair, Kesko ja Silja Line julkaisivat ensimmäistä kertaa erillisen ympäristöraportin. Mukaan valitut yritykset jakautuvat toimialoittain seuraavasti: yhden toimiala on elintarviketeollisuus, kolmen metsäteollisuus, yhden energia, kahden kuljetus ja liikenne, kahden kemianteollisuus ja yhden kauppa.

Taulukko 5.2: Erillisten ympäristöraporttien toimialajakauma

Toimiala	Yrityksiä (kpl)
elintarviketeollisuus	1
metsäteollisuus	3
energia	1
kuljetus ja liikenne	2
kemianteollisuus	2
kauppa	1
Yhteensä	10

Näiden kymmenen yrityksen ympäristöraportit käytiin läpi arviointikäsikirjan ympäristöraporttisarjaa koskevien kriteerien avulla. Raportit käytiin kesän aikana yksitellen läpi, yhteen raporttiin käytettiin aikaa kymmenestä viiteentoista tuntiin. Arvioinnin tulokset koottiin yhteen taulukoksi.

Jotta edellä esitellystä alustavasta kaikki pörssiyritykset käsittävästä taulukosta saataisiin mahdollisimman käyttökelpoinen, sitä tarkistettiin syyskuussa kaikkien niiden yritysten osalta, jotka olivat mukana Tuokko Deloitte & Touchen vuoden 1998 ympäristöraportointikilpailussa joko vuosikertomus- tai ympäristöraporttisarjassa. Luokitusta tarkennettiin siten, että jos yrityksen ympäristöraportointi sai T D & T:n kilpailussa yhdestä yhdeksään pistettä, niin se kuuluu lopullisessa luokituksessa luokkaan kolme; jos yritys saa kilpailussa yli kymmenen pistettä tai enemmän, niin se kuuluu lopullisessa luokituksessa luokkaan neljä. Luokkiin yksi, kaksi ja viisi ei tarkistuksella ollut vaikutusta. Lopuksi koottiin kaikki suomalaiset pörssiyritykset taulukoksi lopullisen viisiluokkaisen luokituksen mukaan.

Tutkimuksen ensimmäisen vaiheen konkreettisena tuloksena saatiin siis kaikki suomalaiset pörssiyritykset käsittävä taulukko, jossa ne on luokiteltu julkaisemansa ympäristötiedon määrän mukaan sekä taulukko, jossa on kymmenen erillisen ympäristöraportin saamat pisteet oman arvioinnin osalta.

5.2.2 Tutkimuksen toinen vaihe

Toisessa vaiheessa oman arvioinnin ja konsulttitoimiston ympäristöraportointikilpailun pisteitä verrattiin toisiinsa molemmissa arvioinneissa mukanaolleiden yritysten osalta. Vertailu käynnistettiin heti syyskuussa konsulttitoimiston kilpailun tulosten selvittyä. Tässä vaiheessa analysoitiin syntyneitä eroja yritysten keskinäisessä järjestyksessä sekä pisteiden osalta.

Kiinnostuneita oltiin siitä, miten suuria piste-erot arviointien välillä olivat, mihin suuntaan pisteet poikkesivat toisistaan ja oliko poikkeaminen systemaattista kaikkien raporttien osalta, toisin sanoen oliko oma arviointi ”helläkätisempi” vai ankarampi kuin konsulttitoimiston arvio. Lisäksi määriteltiin edellä jo mainittu kahden pisteen raja, jonka ylittävät erot arvioiden välillä katsottiin merkittäviksi ja niistä myös raporttoitiin.

Tutkimuksen toisen vaiheen lopuksi tarkasteltiin kriteerien toimivuutta eli sitä, miten hyvin ne mittaavat niitä asioita, joita niiden on tarkoitus mitata. Kullekin osa-alueelle valittiin kaksi raporttia, joita verrattiin ensin ilman arviointikriteerejä ja sitten kriteerejä apuna käyttäen. Tavoittena oli selvittää, miten samanlaisiksi arviot raporttien sisältämän tiedon tasosta ja merkittävydestä muodostuvat arviointikriteerien avulla ja ilman niitä. Kiinnostuneita oltiin siitä, ”voittiko” sama raportti molemmilla tavoilla tehdyt vertailut, jäikö raporteilta pisteitä saamatta tai saivatko ne pisteitä epäoleellisista asioista kriteerien heikkouden takia.

Tutkimuksen toisen vaiheen tuloksena saatiin arvio sekä ympäristöraportointikilpailun kriteerien reliabiliteetistä eli luotettavuudesta että validiteetistä eli siitä, miten hyvin ne mittavat oikeita ja oleellisia asioita. Lisäksi oli mahdollista nostaa arviointikriteereistä esille erityisen ongelmallisia kohtia ja tarjota niihin parannusehdotuksia.

6 SUOMALAISTEN PÖRSSIYRITYSTEN YMPÄRISTÖRAPORTOINTI

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen ensimmäisen vaiheen tuloksia ensin kaikkien pörssiyritysten ja sitten kymmenen erillisen ympäristöraportin osalta. Luvussa kerrotaan, kuinka suuri osa yrityksistä ylipäänsä raportoi ympäristöasioistaan ja kuinka moni menee raportoinnissaan pintaa syvemmälle. Luvussa kiinnitetään huomiota myös raportoinnin toimialakohtaisiin eroihin. Lisäksi luvussa kerrotaan erillisten ympäristöraporttien saamista pisteistä, keskinäisestä järjestyksestä sekä vahvuuksista ja heikkouksista raportoinnin eri osa-alueilla. Luvun lopuksi kommentoidaan suomalaisen ympäristöraportoinnin nykytilaa tämän tutkimuksen antamien tietojen ja näkemysten pohjalta.

6.1 KAIKKIEN PÖRSSIYRITYSTEN VERTAILU

6.1.1 Yritysten luokittelu

Tutkimuksessa oli mukana 124 suomalaista pörssiin listautunutta yritystä, joista 82 oli pörssilistan, 31 otc-listan ja 11 meklarilistan yrityksiä. Luettelo mukana olleista yrityksistä luokitukseineen on liitteessä 2.

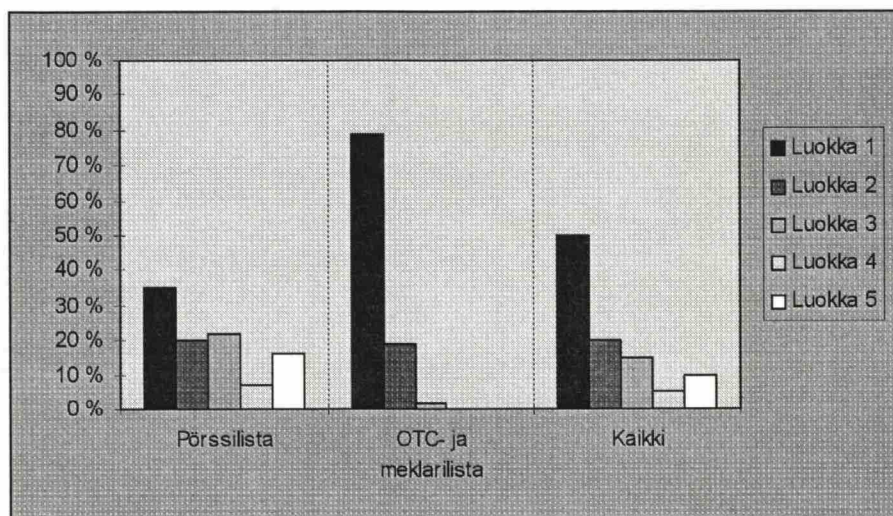
Pörssilistan yrityksistä 29 eli runsas kolmasosa kuului luokkaan yksi ja 16 eli viidesosa luokkaan kaksi, toisin sanoen yli puolet pörssilistan yrityksistä julkaisi korkeintaan maininnan verran ympäristötietoa vuosikertomuksessaan. Nämä luokkaan yksi tai kaksi kuuluneet yritykset eivät saaneet lainkaan pisteitä Tuokko Deloitte & Touchen ympäristöraportointikilpailussa.

Pörssilistan yrityksistä 18 eli noin viidesosa kuului luokkaan kolme. Ne julkaisivat vuosikertomuksessaan enemmän kuin maininnan verran ympäristötietoa vuosikertomuksessaan. Luokkaan kolme kuuluneet yritykset saivat T D & T:n raportointikilpailussa yhdestä yhdeksään pistettä.

Kuusi yritystä eli seitsemän prosenttia yrityksistä kuului luokkaan neljä. Ne julkaisivat vuosikertomuksissaan runsaasti ympäristötietoa, mutta eivät kuitenkaan erillistä ympäristöraporttia. Nämä yritykset saivat T D & T:n raportointikilpailussa enemmän kuin kymmenen pistettä. Suomalaisista pörssilistan yrityksistä 13 eli 16 % kuului luokkaan viisi eli julkaisi erillisen ympäristöraportin. Jos yritys julkaisi erillisen ympäristöraportin, se kuului luokkaan viisi riippumatta sen Tuokko Deloitte & Touche raportointikilpailussa saamista pisteistä.

Otc- ja meklarilistan yritykset jakautuivat luokkiin yksi, kaksi ja kolme. Niistä selvästi suurin osa, neljä viidesosaa, kuului luokkaan yksi eli ei julkaissut minkäänlaista tietoa ympäristöasioista vuosikertomuksessa eikä myöskään erillistä ympäristöesitettä. Näistä yrityksistä kahdeksan eli noin viidesosa kuului luokkaan kaksi mainiten ympäristöasiat joko vuosikertomuksessa tai erillisessä esitteessä. Ainoastaan yksi yritys kuului luokkaan kolme eli julkaisi enemmän kuin maininnan verran ympäristötietoa vuosikertomuksessaan.

Kuvio 6.1: Suomalaisten pörssiyritysten ympäristöraportoinnin taso vuonna 1997

Kuten edellä olevasta kuviosta 6.1 huomataan, kaikista suomalaisista pörssiin listautuneista yrityksistä tasan puolet ei näytä tunnustavan ympäristöasioiden olemassaoloa julkaisemassaan materiaalissa ja viidesosa yrityksistä ainoastaan mainitsee ympäristöasiat lyhyesti. Yrityksistä vain joka kymmenes julkaisee erillisen ympäristöraportin.

6.1.2 Toimialakohtaiset erot

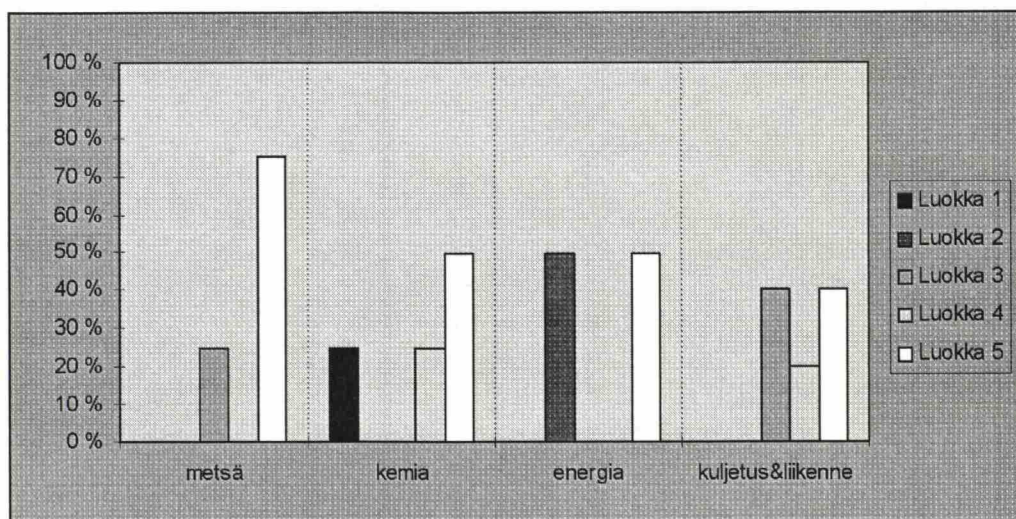
Koska kaikki otc- ja meklarilistan yritykset yhtä lukuunottamatta kuuluivat luokkiin yksi ja kaksi, ei niiden ympäristöraportoinnissa ollut juuri toimialakohtaisia eroja. Tästä syystä seuraavassa käsitellään ainoastaan pörssilistan yritysten toimialakohtaisia eroja ympäristöraportoinnissa. Seuraavassa taulukossa on esitetty pörssilistan yritysten toimialajakauma.

Taulukko 6.2: Pörssilistan yritysten toimialajakauma

Toimiala	Yrityksiä (kpl)
pankit	5
vakuutus	2
sijoitus	6
kuljetus ja liikenne	5
kauppa	6
muut palvelut	3
metalliteollisuus	14
metsäteollisuus	4
moniala	7
energia	2
elintarviketeollisuus	7
rakennus	4
tietoliikenne	6
kemianteollisuus	4
viestintä ja kustannus	2
muu teollisuus	5
Yhteensä	82

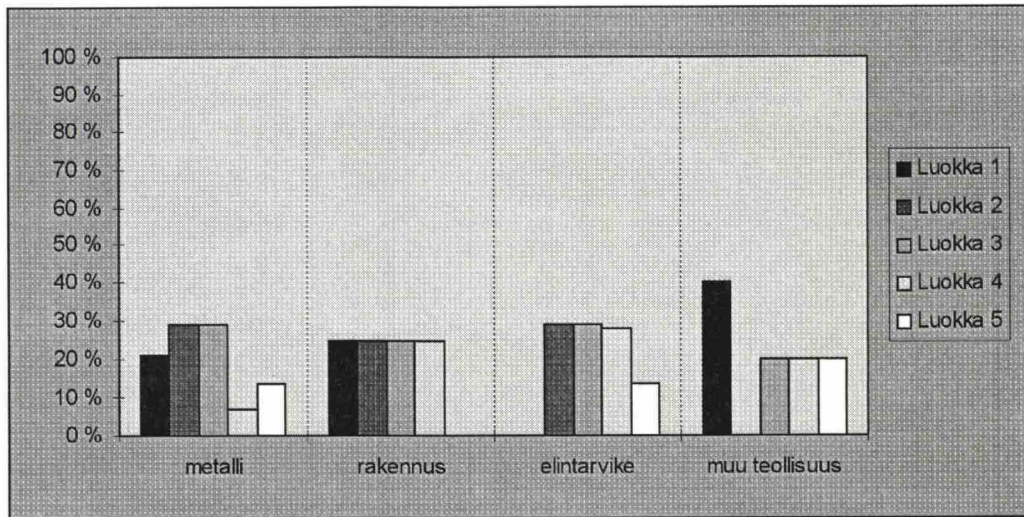
Toimialoista parhaiten raportoivat metsäteollisuus, kemianteollisuus, energia sekä kuljetus ja liikenne. Metsäteollisuuden yrityksistä kolme neljäsosaa julkaisi erillisen ympäristöraportin. Kemianteollisuuden ja energia-alan yrityksistä puolet sekä kuljetus ja liikenne- sektorinkin yrityksistä kaksi viidestä julkaisi erillisen ympäristöraportin. Kahdeksan julkaistuista kolmestatoista ympäristöraportista oli peräisin näiltä toimialoilta.

Kuvio 6.3: Toimialakohtainen ympäristöraportointi vuonna 1997 1

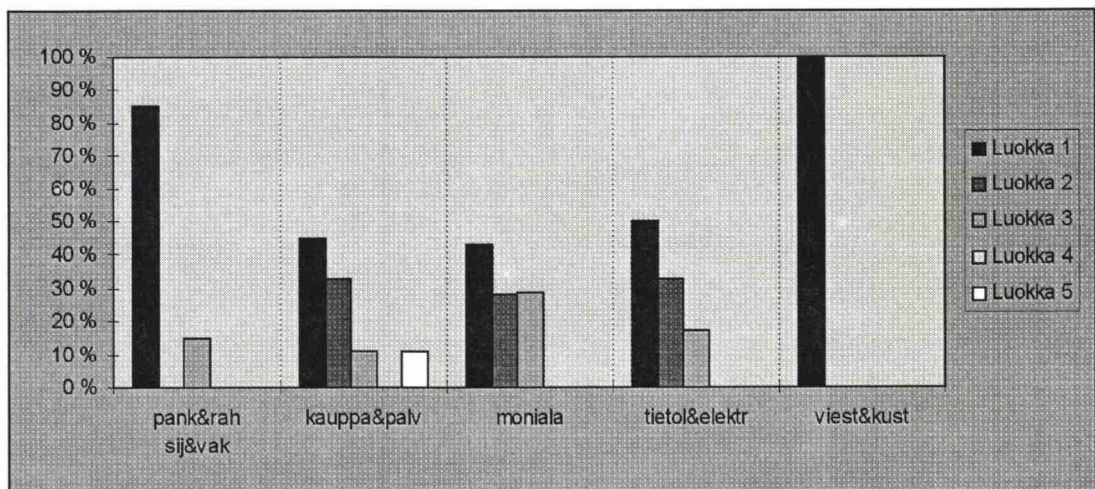
Keskikastiin ympäristöraportoinnin osalta kuuluvat toimialoista metalli-, rakennus- ja elintarviketeollisuus sekä muu teollisuus. Näiltä toimialoilta löytyy edustajia jokaiseen luokkaan ja suurin osa alojen yrityksistä julkaisee enemmän kuin maininnan verran ympäristöasioita koskevaa tietoa vuosikertomuksessaan.

Kuvio 6.4: Toimialakohtainen ympäristöraportointi 1997 2

Heikosti ympäristöasioistaan kertoivat pankit sekä rahoitus-, vakuutus- ja sijoitussektori. Näiden toimialojen yrityksistä 85 % ei kertonut ollenkaan ympäristöasioistaan. Varsin heikkoa oli ympäristöasioiden raportointi myös kaupan ja muiden palvelujen sekä monialayritysten ja tietoliikenne ja elektroniikka-alan yritysten keskuudessa.

Kuvio 6.5: Toimialakohtainen ympäristöraportointi 1997 3

Näiden toimialojen yrityksistä suurin osa ei kertonut mitään ympäristöasioistaan ja vain yksi yritys oli julkaissut erillisen ympäristöraportin. Toimialoista heikoiten ympäristöasioistaan kertoi kuitenkin viestintä- ja kustannus. Kumpikaan toimialan yrityksistä ei edes maininnut ympäristöasioita vuosikertomuksessaan.

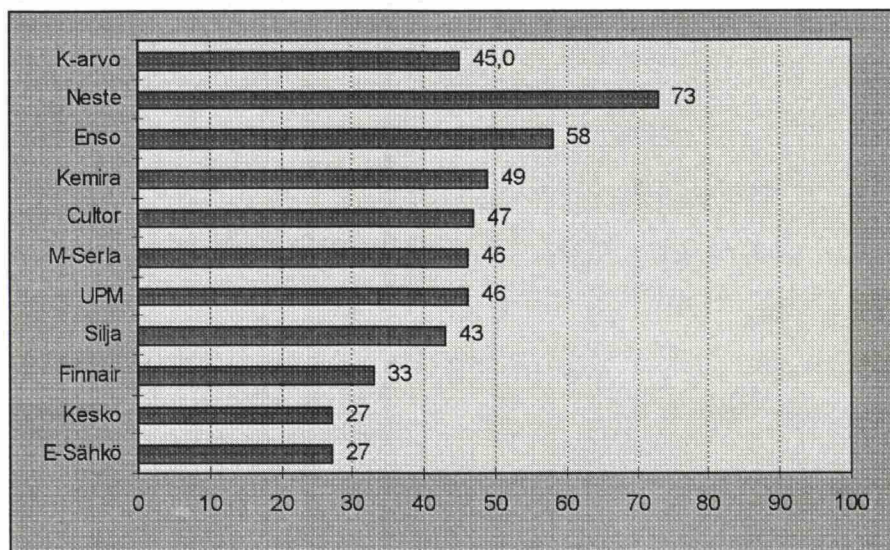
6.2 ERILLISTEN YMPÄRISTÖRAPORTTIEN ARVIOINTI

6.2.1 Pisteet ja keskinäinen järjestys

Tarkemman tutkimuksen kohteena oli kymmenen erillistä vuoden 1997 (vuonna 1998 julkaistua) ympäristöraporttia. Niitä arvioitiin Tuokko Deloitte & Touchen ympäristöraportointikilpailun ympäristöraporttisarjan kriteereillä. Arvioitavia osa-alueita on kuusi: ympäristövaikutukset (1), ympäristöjohtaminen (2), ympäristötiedot ja tilinpito (3), taloudellinen informaatio (4), suhteet sidosryhmiin (5) ja kokonaisvaikutelma (6). Osa-alueet ja niihin sisältyvät kriteerit ja kysymykset on esitelty luvussa neljä.

Tutkijan oman arvioinnin perusteella paras raporttija sekä kokonaisuutena että eri osa-alueilla arvioituna oli Nesteen raportti, joka sai 73 pistettä. Nesteen kanssa kärkikolmikkoon kuuluivat Enson raportti 58 pisteellä ja Kemiran raportti 49 pisteellä. Seuraavan hyvin tasaisen kolmikon muodostivat Cultorin raportti 47:llä pisteellä, UPM-Kymmenen raportti 46:llä pisteellä ja Metsä-Serlan raportti myös 46:llä pisteellä.

**Kuvio 6.6: Tutkijan arvio erillisistä ympäristöraporteista
T D & T:n kriteereillä**

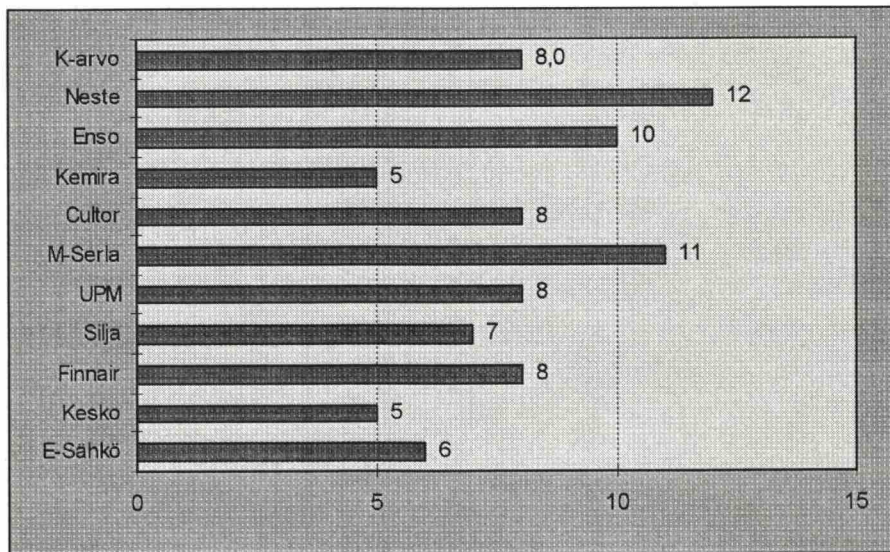

Seuraavaksi ja varsin lähelle edellistä kolmikkoa vertailussa sijoittui Silja Line parhaana uutena erillisen ympäristöraportin julkaisijana. Peränpitäjiksi tässä varsin hyvätasoisessa joukossa jäivät Finnair 33 pisteellä sekä Kesko ja Espoon Sähkö 27 pisteellä. Myös Finnair ja Espoon Sähkö julkaisivat ensimmäistä kertaa erillisen ympäristöraportin.

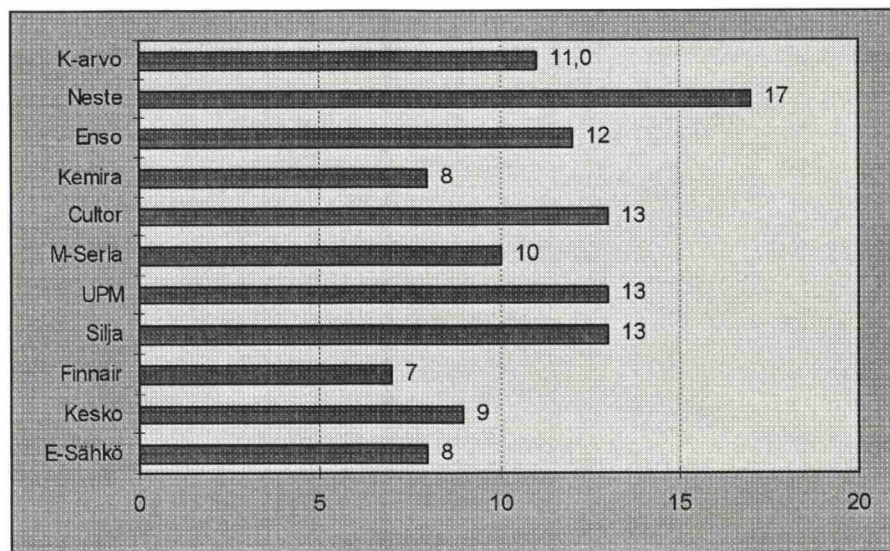
6.2.2 Menestyminen eri osa-alueilla

Seuraavien sivujen kuvioissa 6.7 - 6.12 on esitetty kymmenen tutkimuksessa arvioidun yrityksen ympäristöraportin saamat pisteet osa-alueittain. Kuvioissa on esitetty kuusi osa-aluetta enimmäispisteineen (10,15 tai 20 pistettä) sekä yritysten saamat pisteet kullakin osa-alueella. Lisäksi kuvioihin on merkitty osa-alueiden keskimääräiset pisteet. Taulukko, johon kuvio perustuu on liitteessä 3.

Kuvio 6.7: Ympäristövaikutukset

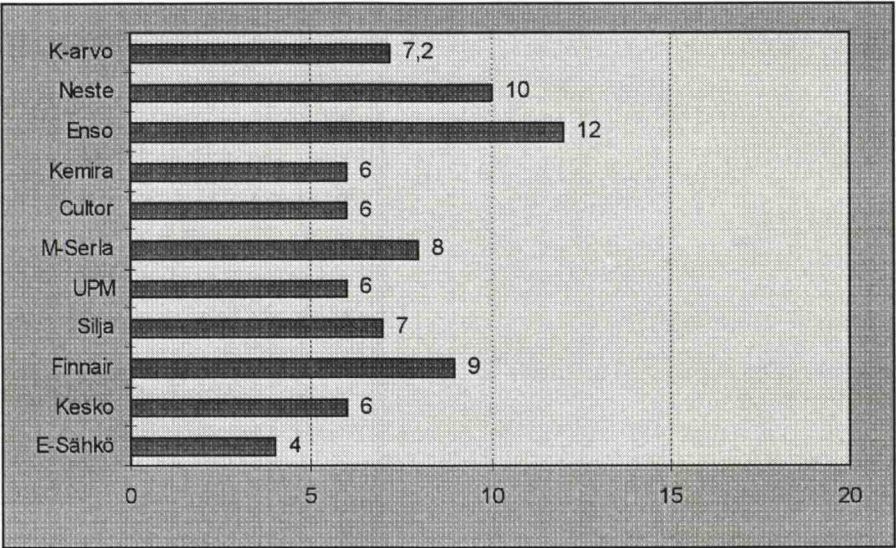
Kuvio 6.8: Ympäristöjohtaminen

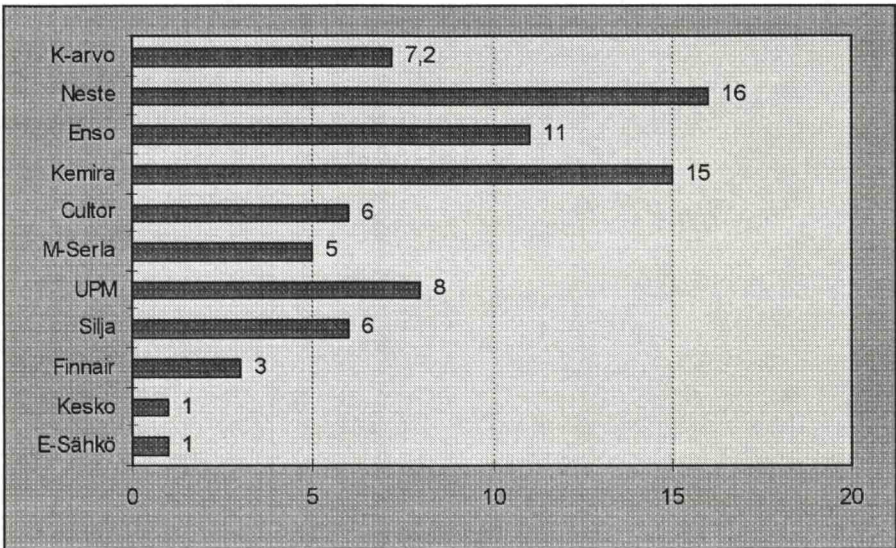
Taulukoista nähdään, että suomalaisten yritysten ympäristöraportointi oli näiden kymmenen ympäristöraportin osalta selvästi vahvinta ympäristöjohtamisen ja ympäristövaikutusten osa-alueilla. Näillä osa-alueilla yritysten raportit saivat keskimäärin yli puolet enimmäispisteistä; ympäristövaikutusten osa-alueella kahdeksan pistettä viidestätoista ja ympäristöjohtamisen osa-alueella yksitoista pistettä kahdestäkymmenestä. Yritysten raportit saivat korkeita pisteitä myös myöhemmin taulukkona esitettävästä kokonaisvaikutelmasta.

Ympäristövaikutuksista raportoitaessa vahvimiksi nousivat Neste 12 pisteellä viidestätoista sekä Metsä-Serla 11 pisteellä. Ympäristöjohtamisen alueella parhaat raportoitijat olivat Neste 17 pisteellä sekä Cultor, Upm-Kymmene ja Silja-Line kukin 13 pisteellä kahdestakymmenestä.

Kuvio 6.9: Ympäristötiedot ja-tilinpito

Kuvio 6.10: Taloudellinen informaatio

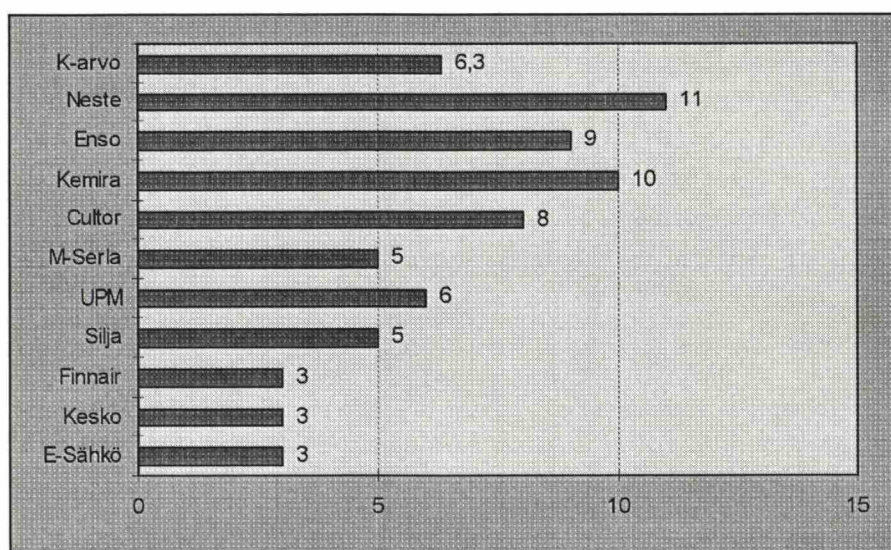

Heikoimmin suomalaiset yritykset raportoivat ympäristötietojen ja -tilinpidon sekä taloudellisen informaation osa-alueilta. Näillä molemmilla alueilla jäätin vähän yli kolmasosaan kahdestakymmenestä enimmäispisteestä.

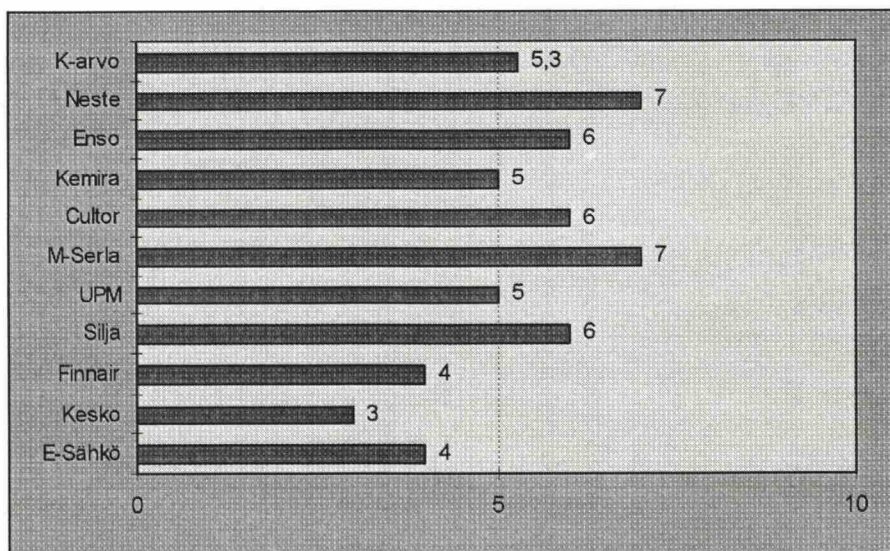
Erityisen heikosti ympäristötietojen ja -tilinpidon alueelta raportoivat Espoon Sähkö neljällä pisteellä sekä Cultor, Kemira ja Kesko kukin kuudella pisteellä kahdestakymmenestä. Taloudellisen informaation alueella erityisen heikosti raportoivat uudet ympäristöraporttien julkaisijat Espoon Sähkö, Kesko ja Finnair. Nämä kolme raporttia erottuvat tällä ja sidosryhmäsuhteiden osa-alueella selvästi omaksi ryhmäkseen.

Huomattavimmat erot raportoinnin laadussa ja määrässä löytyivät osa-alueilta, jotka käsittelivät yrityksen suhteita sidosryhmiin sekä taloudellisen informaation osa-alueelta. Esimerkiksi sidosryhmäsuhteiden osa-alueella paras raporttija Neste sai yksitoista pistettä ja taas heikoimmat raporttijat, Finnair, Kesko ja Espoon Sähkö saivat ainoastaan kolme pistettä. Taloudellisen informaation osa-alueella taso-erot olivat vieläkin suurempia. Tasoerot selittyvät näillä kuten muillakin osa-alueilla pitkälti Nesteen raportin ylivoimalla suhteessa muihin raportteihin.

Kuvio 6.11: Suhteet sidosryhmiin

Kuvio 6.12: Kokonaisvaikutelma

Raportointi oli puolestaan suhteellisen tasaista kokonaisvaikutelman sekä ympäristötietojen ja -tilinpidon osa-alueella. Ympäristötietojen osa-alueella vahvin raportoija (Neste) sai puolet ja heikoin (Espoon Sähkö) viidesosan enimmäispisteistä. Kokonaisvaikutelman osa-alueella mikään yritys ei saanut erityisen heikkoja pisteitä.

6.3 YHTEENVETO

Seitsemän kymmenestä suomalaisesta pörssiin listautuneesta yrityksestä julkaisi vuonna 1997 korkeintaan maininnan verran ympäristötietoa vuosikertomuksessaan ja vain joka kymmenes yritys julkaisi erillisen ympäristöraportin.

Toimialoista parhaiten raportoivat metsäteollisuus, kemianteollisuus, energia-ala sekä kuljetus ja liikenne. Kahdeksan kolmestatoista ympäristöraportista tuli näiltä toimialoilta. Heikoimmat toimialat raportoinnin suhteen olivat pankit, vakuutus, sijoitus ja rahoitus sekä viestintä ja kustannus.

Tutkimuksen mukaan paras erillinen ympäristöraportti on Nesteellä, toiseksi paras Ensolla ja kolmanneksi paras Kemiralla. Viimeisiksi vertailussa jäivät ensimmäistä kertaa erillisen ympäristöraportin julkaisseet Finnair, Kesko ja Espoon Sähkö. Erillisten ympäristöraporttien osalta yritykset raportoivat vahvimmin ympäristöjohtamisen käytännöistään sekä ympäristövaikutuksistaan. Heikoimmin taas raportoitiin ympäristötiedoista ja -tilinpidosta sekä ympäristöasioiden vaikutuksista yritysten taloudelliseen tilanteeseen.

Suurimmat erot raportoinnin laadussa liittyvät sidosryhmäsuhteisiin ja taloudellisiin asioihin. Selityksinä suuriin tasoeroihin näillä osa-alueilla ovat varmasti sekä Nesteen raportin ylivoima että aloittelevien raportojien heikko taso. Sen sijaan ympäristötietojen ja-tilinpidon osa-alueella raportointi oli suhteellisen tasaista, sillä paras raportoiija sai vain runsaat puolet ja heikoinkin raportoiija viidesosan tarjolla olleista enimmäispisteistä.

7 YMPÄRISTÖRAPORTTIEN ARVIOINTIKRITEERIEN YKSISELITTEISYYS JA LUOTETTAVUUS

Tässä luvussa esitellään ensin Tuokko Deloitte & Touchen ympäristöraportointikilpailun tulokset omassa arvioinnissa mukana olleiden kymmenen ympäristöraportin osalta. Sen jälkeen tuloksia verrataan oman arvioinnin tuloksiin ja kerrotaan, miten paljon eroja niiden välille syntyi ja mille arvioinnin osa-alueille erot kasaantuivat. Erojen ja yhtäläisyyksienkin syitä haetaan arviointikäsitteiden kriteereistä, niiden vahvuuksista ja heikkouksista. Luvun lopuksi esitetään arvio kriteerien yksiselitteisyydestä ja luotettavuudesta sekä annetaan ehdotuksia näiden ominaisuuksien parantamiseksi.

7.1 KILPAILUN TULOSTEN JA OMAN ARVIOINNIN VÄLISET EROT

Tuokko Deloitte & Touchen kilpailussa yritykset jaettiin kahteen sarjaan, vuosikertomussarjaan ja ympäristöraporttisarjaan, sen mukaan, oliko yrityksen julkaisema ympäristötieto osana sen vuosikertomusta vai saatavana erillisenä ympäristöraporttina. Vuosikertomussarjassa on vähemmän kriteerejä ja osa-alueiden painotuksia on muutettu ympäristöraporttisarjaan verrattuna.

Tässä tarkastellaan ainoastaan kilpailun ympäristöraporttisarjaa, sillä sen tulokset ovat suoraan vertailukelpoisia tutkijan oman arvioinnin kanssa. Kemiran ympäristöraportin osalta on huomattava kuitenkin se, että se on omassa arvioinnissa käsitelty ympäristöraporttisarjassa ja Tuokko Deloitte & Touchen kilpailussa taas osana vuosikertomussarjaa. Kemiran saamiin pisteisiin tällä erolla ei ole juurikaan vaikutusta.

Molemmissa arvioinneissa mukana olleiden kymmenen raportin joukossa ympäristöraporttikilpailun voitti Neste 60:llä pisteellä. Seuraavina olivat Enso ja Cultor tasapisteillä (46 p.) ja neljäntenä oli Metsä-Serla 41:llä pisteellä. Metsä-Serlan kannoilla tulivat Kemira (37 p., siirretty tähän vuosikertomussarjasta) ja UPM-Kymmene (35 p.). Seitsemänneksi sijoittui Silja 31:llä ja kahdeksanneksi Espoon Sähkö 28:lla pisteellä. Näiden kymmenen osalta perää pitivät Kesko 25:lla ja Finnair 22:lla pisteellä.

Seuraavassa taulukossa on esitelty Tuokko Deloitte & Touchen kilpailun tulokset. Kilpailun tulosten vierelle on lisätty jo aiemmin esiteltyt oman arvioinnin tulokset sekä kilpailun ja oman arvioinnin välille syntyneet erot.

Taulukko 7.1: Raportointikilpailun ja oman arvioinnin tulokset

YRITYS	D&T pist.	Omat pist.	Piste-ero	D&T sij.	Oma sij
NESTE	60 p.	73 p.	+ 13 p.	1.	1.
CULTOR	46 p.	47 p.	+ 1 p.	2.	4.
ENSO	46 p.	58 p.	+ 12 p.	3.	2.
M-SERLA	41 p.	46 p.	+ 5 p.	4.	5.
KEMIRA	37 p.	49 p.	+ 12 p.	5.	3.
UPM	35 p.	46 p.	+ 11 p.	6.	6.
SILJA	31 p.	44 p.	+ 13 p.	7.	7.
E-SÄHKÖ	28 p.	26 p.	- 2 p.	8.	10.
KESKO	25 p.	27 p.	+ 2 p.	9.	9.
FINNAIR	22 p.	33 p.	+ 11 p.	10.	8.

Kuten edelläolevasta taulukosta voidaan huomata, kärkiviisikko on sama molemmissa arvioinneissa, vaikka pistemäärät ja keskinäinen järjestys poikkeavatkin toisistaan. Myös keskimmäiset yritykset ovat samoja ja samat kolme yritystä pitävät perää molemmissa arvioinneissa. Taulukosta nähdään lisäksi, että erot arviointien välillä olivat välillä varsin suuria ja välillä taas lähes olemattomia. Suurin ero oman arvioinnin ja Tuokko Deloitte & Touchen kilpailun pisteiden välillä on Nesteen ja Siljan raporteilla (13 pistettä) ja pienin taas Cultorin raportilla (1 piste).

Arviointien väliset erot voidaan yhtä poikkeusta lukuunottamatta jakaa kahteen ryhmään. Ensimmäisellä ryhmällä, johon kuuluvat Neste, Enso, Kemira, UPM-Kymmene, Silja-Line ja Finnair, arvioinnit poikkesivat toisistaan 11 - 13 pistettä, kun taas toisella ryhmällä, johon kuuluvat Cultor, Kesko ja Espoon Sähkö, arvioinnit poikkesivat toisistaan hyvin vähän, ainoastaan 1 - 2 pistettä. Poikkeuksen jaotteluun tuo metsäteollisuuden yritys Metsä-Serla, jonka raportin arvioinnit poikkesivat toisistaan viidellä pisteellä.

Ainoa yritys, jonka ympäristöraportti sai omassa arvioinnissa Tuokko Deloitte & Touchen kilpailua heikommät pisteet oli Espoon Sähkö. Kaikkien muiden yritysten raportit saivat omassa arvioinnissa enemmän tai vähemmän korkeammat pisteet kuin Tuokko Deloitte & Touchen kilpailussa.

7.2 EROT OSA-ALUEITTAIN JA EROJEN YHTEYDET KRITEREIHIIN

Merkittäväksi eroksi lasketaan seuraavassa kahden tai useamman pisteen poikkeama arviointien välillä. Raja on sama kaikilla osa-alueilla, joten tässä ei ole huomioitu osa-alueiden erilaisia painoarvoja kokonaistulosta laskettaessa. Tarkoituksena on selvittää, mille osa-alueille erot näyttäivät kasautuvan eivätkä tulokset poikkeaisi juurikaan seuraavasta, vaikka rajoja olisikin muutettu osa-alueiden painojen mukaan. Kuten edellä kokonaisvertailussa, myös yksittäisillä osa-alueilla yritysten raportit ovat omasta arviosta saaneet raportointikilpailua korkeampia pisteitä. Eniten eroja arviointien välille kasaantuu ympäristövaikutusten, ympäristöjohtamisen sekä kokonaisvaikutelman osa-alueille. Eroja on vähiten ja ne ovat pienimpiä ympäristötietojen ja sidosryhmäsuhteiden osa-alueilla.

7.2.1 Ympäristövaikutukset

Ympäristövaikutusten osa-alueen korkeisiin pistemääriin omassa arvioinnissa vaikutti osaltaan se, että oli vaikea tietää, mitä kriteerissä tai kysymyksessä tarkoitetut oleelliset ympäristövaikutukset pitivät kullakin toimialalla sisällään tai mitä tarkoitettiin yhdessä kysymyksessä mainituilla oleellisuuden motiiveilla. Koko osa-alue pohjaa tuohon “oleellisten ympäristövaikutusten” käsitteeseen, joten jos käsite jää epäselväksi, vaikeutuu myös raportin arviointi.

Taulukko 7.2: Arviointien erot ympäristövaikutusten osa-alueella

	OMA	D&T	ERO
NESTE	12	11	+1
CULTOR	8	5	+3
ENSO	10	6	+4
M-SERLA	11	9	+2
KEMIRA	5	0	+5
UPM	8	3	+5
SILJA	7	6	+1
E-SÄHKÖ	6	4	+2
KESKO	5	5	0
FINNAIR	8	4	+4
Keskiarvo	8,0	5,3	+2,7

Pisteiden eroihin tällä osa-alueella vaikutti lisäksi se, että omassa arvioinnissa yritysten raportit saivat jo tällä osa-alueella pisteitä ympäristövaikutustensa erittelemisestä ja niihin liittyvistä tunnusluvuista. Tällä tavoin yrityksen raportti saattoi saada kahdella osa-alueella (ympäristövaikutukset, ympäristötiedot ja -tilinpito) pisteitä samasta asiasta. Esimerkiksi Kemiran ympäristöraportti sai pisteitä julkaisemastaan ympäristöindikaattorista sekä tältä että ympäristötietojen ja -tilinpidon osa-alueelta.

Tuokko Deloitte & Touchen antamissa pisteissä oli tällä osa-alueella huomattavan paljon vaihtelua verrattuna oman arvioinnin pisteisiin. Ero saattaa johtua siitä, että kilpailun tuomarit ovat arvioinnissaan tällä kriteerien perusteella hankalasti arvioitavalla osa-alueella rohkeampia ja uskaltavat antaa omaan asiantuntemukseensa luottaen myös alhaisia pisteitä.

7.2.2 Ympäristöjohtaminen

Ympäristöjohtamisen osa-alueella oli vaikea kriteerien perusteella arvioida, mitkä yrityksen mainitsemista tavoitteista tai tuloksista olivat tarpeeksi merkittäviä ja yksityiskohtaisia täyttääkseen arviointikriteerien vaatimukset. Epäselväksi jäi muun muassa se, miten paljon ja miten tarkasti saavutetuista tuloksista pitäisi kertoa. Lisäksi kriteereissä kysytään tällä osa-alueella tietoa, josta kävisi ilmi johdon sitouminen yrityksen ympäristöasioihin. Tätä kysymystä on omassa arvioinnissa sovellettu varsin helläkäteisesti ja pisteitä on saanut, vaikkei tietoa olekaan täsmällisesti annettu.

Taulukko 7.3: Arviointien erot ympäristöjohtamisen osa-alueella

	OMA	D&T	ERO
NESTE	17	12	+5
CULTOR	13	15	-2
ENSO	12	13	+1
M-SERLA	10	11	-1
KEMIRA	8	10	-2
UPM	13	8	+5
SILJA	13	8	+5
E-SÄHKÖ	8	6	+2
KESKO	9	9	0
FINNAIR	7	6	+1
Keskiarvo	11,0	9,8	+1,2

7.2.3 Ympäristötiedot ja -tilinpito

Ympäristötiedot ja -tilinpito osa-alueella arvioinnit vastasivat varsin hyvin toisiaan ja kolmen raportin osalta pisteet olivat täysin samat. Arviointien päällekkäisyyteen tällä osa-alueella vaikuttaa varmaankin se, että osa-alueen kriteerit ja niiden käsittelemät asiat olivat varsin selkeitä ja yksiselitteisiä.

Taulukko 7.4: Arviointien erot ympäristötietojen ja-tilinpidon osa-alueella

	OMA	D&T	ERO
NESTE	10	9	+1
CULTOR	6	6	0
ENSO	10	7	+3
M-SERLA	8	8	0
KEMIRA	6	6	0
UPM	6	5	+1
SILJA	7	5	+2
E-SÄHKÖ	4	6	-2
KESKO	6	7	-1
FINNAIR	9	8	+1
Keskiarvo	7,2	6,7	+0.5

Vaikeaa oli esimerkiksi selvittää, mitkä kunkin yrityksen tuotteiden ympäristövaikutuksista olivat tuotantoa edeltäviä, tuotannon aikaisia, tuotteen käytön aikaisia tai tuotteen käytön jälkeisiä vaikutuksia. Lisäksi tällä osa-alueella jouduttiin pohtimaan, mitkä yrityksen julkaisemista tunnusluvuista kuuluivat kriteerien mainitsemiin oleellisiin vertauslukuihin.

Ympäristötietojen alueella ongelmaksi muodostui myös kahden raportin (Silja Line, Finnair) osalta kuljetusten kohta, koska raportit julkaisseiden yritysten toimiala oli kuljetus ja liikenne. Ongelma ratkaistiin antamalla yritysten raporteille kysymyksen osalta niiden aikaisemman suoritustason (aikaisemmat osa-alueet) mukaiset pisteet, jolloin kysymyksen vaikutus nollaantuu. Toisaalta yhden kysymyksen painoarvo on kriteeristössä muutenkin varsin pieni.

7.2.4 Taloudellinen informaatio

Taloudellisen informaation osa-alueella eroja syntyi todennäköisimmin kysymyksistä, jotka koskivat yrityksen markkina-arvon ja markkina-aseman parantamista ympäristöasioiden hoitamisen avulla sekä kysymyksestä, joka koski yrityksen ja toimialan ympäristötehokkuutta. Omassa arvioinnissa oli hankala arvioida, mikä yrityksen julkaisema tieto käsittelee varsinaisesti markkina-aseman tai ympäristötehokkuuden parantamiseen liittyviä asioita, koska sitä ei raporteissa suoraan sanottu.

Tällä osa-alueella oli hankala arvioida, mitkä julkaistuista luvuista olivat sellaisia tunnuslukuja, jotka antaisivat kouriintuntuvaa tietoa yrityksen taloudellisen aseman ja sen ympäristöasioiden hoidon välisestä suhteesta. Lisäksi jotkut kriteeristössä käytetyt käsitteet (esim. herkkyyshanalyysi) olivat hankalia määriteltäviä ja sen vuoksi oli vaikea arvioida sisälsivätkö raportit käsitteen sisältämiä asioita.

Taulukko 7.5: Arviointien erot taloudellisen informaation osa-alueella

	OMA	D&T	ERO
NESTE	16	11	+5
CULTOR	6	7	-1
ENSO	11	8	+3
M-SERLA	5	6	-1
KEMIRA	15	12	+3
UPM	8	6	+2
SILJA	6	5	+1
E-SÄHKÖ	1	2	-1
KESKO	1	1	0
FINNAIR	3	3	0
Keskiarvo	7,2	6,1	+1,1

7.2.5 Suhteet sidosryhmiin

Sidosryhmäsuhteiden osa-alueella arviointien välille syntyi huomattavia eroja vähän, eikä neljän raportin kohdalla eroja syntynyt lainkaan. Kriteerien kysymykset olivat tällä osa-alueella selkeitä ja niiden käsittelemät asiat yksinkertaisia. Vastaukset kriteerien kysymyksiin oli helppo löytää, koska suhteita yrityksen sidosryhmiin käsitellään raportissa usein erillisessä osiossa.

Taulukko 7.6 : Arviointien erot sidosryhmäsuhteiden osa-alueella

	OMA	D&T	ERO
NESTE	11	11	0
CULTOR	8	8	0
ENSO	9	8	+1
M-SERLA	5	2	+3
KEMIRA	10	8	+2
UPM	6	5	+1
SILJA	5	5	0
E-SÄHKÖ	3	5	-2
KESKO	3	2	+1
FINNAIR	3	5	-2
Keskiarvo	6,3	5,9	+1,4

7.2.6 Kokonaisvaikutelma

Kokonaisvaikutelman osa-alueella kaikkien yritysten raportit yhtä lukuunottamatta saivat omassa arvioinnissa paremmat pisteet kuin kilpailussa. Ero johtunee osaksi siitä, että omassa arvioinnissa oli miltei mahdotonta tietää, mitä kriteereissä pyydetty yrityksen havainnollinen kuvaus pitää sisällään kullekin yritykselle. Lisäksi kriteereissä käsitelty ja kaivattu luovuus on jo käsitteenä niin häilyvä, että on vaikea arvioida, onko jonkun raportin kokoamisessa tai sen ulkoasussa käytetty luovuutta ja jos, niin minkä verran.

Myös kriteereissä mainittu tasapaino eri asiakokonaisuuksien sekä kielen ja muun materiaalin välillä aiheutti ongelmia. Raporttien tasapainoisuus on kuitenkin varsin huonosti objektiivisesti arvioitavissa oleva asia. Kriteeristöissä kysyttiin arviota myös raportin yritykselle tuomasta lisäarvosta. Tuota lisäarvoa on kuitenkin miltei mahdotonta arvioida ilman tarkempaa taustatietoa sekä kyseessä olevasta yrityksestä että sen toimialasta.

Taulukko 7.7: Arviointien erot kokonaisvaikutelman osaalueella

	OMA	D&T	ERO
NESTE	7	6	+1
CULTOR	6	5	+1
ENSO	6	4	+2
M-SERLA	7	5	+2
KEMIRA	5	3	+2
UPM	5	3	+2
SILJA	6	3	+3
E-SÄHKÖ	4	5	-1
KESKO	3	1	+2
FINNAIR	4	1	+3
Keskiarvo	5,3	3,6	+1,7

Kaikkien edellä mainittujen asioiden ohella lähtötason arviointikin aiheutti tällä osa-alueella ongelmia. Omassa arvioinnissa lähdettiin siitä, että yritys sai osiosta jo tietyt “pohjapisteet” (ei siis nollaa), jos raportti oli edes luettava ja kaikki muu positiivinen aines nosti näitä pohjapisteitä. Näin kokonaisvaikutelman pisteet kohosivat omassa arvioinnissa tarpeettomankin korkeiksi.

7.3 YHTEENVETO

Tutkijan ympäristöraporteista Tuokko Deloitte & Touchen kriteerejä käyttäen tekemä arvio vastasi kohtuullisen hyvin konsulttitoimiston asiantuntijoiden niistä samoilla kriteereillä tekemää arviota. Eroja arviointien välille toki syntyi, mutta raporttien kokonaisjärjestys oli molemmissa suunnilleen sama. Raportoinnin kärki erottui selvästi, kuten myös keskikasti ja peränpitäjät.

Arvioinnin tuloksia käsitellessä täytyy kuitenkin muistaa, että kaikki arvioinnissa mukana olleet raportit, myös viimeisiksi jääneet, edustavat ympäristöraportoinnin suomalaista eliittiä. Suomalaisista pörssiyrityksistä vain noin joka kymmenes julkaisee erillisen ympäristöraportin, joten jo raportin julkaiseminen on saavutus sinänsä.

Erot arviointien välillä keskittyvät varsin selvästi ympäristövaikutusten, kokonaisvaikutelman sekä osittain myös ympäristöjohtamisen osa-alueille. Tämä johtunee pitkälti siitä, että varsinkin ympäristövaikutusten ja kokonaisvaikutelman alueilla monet arviointikriteerit ovat vähintäänkin epäselviä ja tulkinnanvaraisia. Vaatii todella pitkällistä pohdintaa sekä kriteereihin ja raportteihin paneutumista, jotta löytäisi raporteista kriteereissä haetut asiat. Asiantuntemusta taas vaatii kriteereissä esiintyvien käsitteiden määrittelemine ja niiden soveltamine kulloinkin kyseessä olevaan toimialaan ja yritykseen.

Muillakin osa-alueilla esiintyi vastaavanlaisia ongelmia, mutta pienemmässä mittakaavassa. Ympäristötietojen ja -tilinpidon, taloudellisen informaation sekä sidosryhmäsuhteiden osa-alueilla arviointien pisteet vastasivatkin paremmin toisiaan. Toisaalta suurin osa näillä osa-alueilla kysyttävistä asioista oli selkeitä ja varsin yksinkertaisia, joten myös kriteereistä on väistämättä tullut helpotajuisempia.

Kriteerit eivät vaikuta niitä käyttäessä yksiselitteisiltä ja vaatii sekä aikaa että vaivaa ymmärtää ne. Kuitenkin oman arvioinnin tulos on niin lähellä asiantuntijoiden arviota, että sitä voidaan pitää luotettavana ja näin myös kriteerejä voidaan pitää luotettavina. Kriteerien luotettavuuden puolesta puhuu se, että erot arviointien välillä eivät kasvaneet huomattavan suuriksi sekä se, että viisi ensimmäistä, kaksi keskimmäistä ja kolme viimeistä raporttia olivat täsmälleen samat molemmissa arvioinneissa, niiden keskinäinen järjestys vain oli osittain vaihtunut.

Kriteerien avulla on mahdollista siis erottaa ympäristöraportoinnin hyvät akanoista ilman arviointiin saatua kokemusta ja koulutusta. Parhaat ja heikoimmat raportioijat löytyivät helposti. Lisäksi molemmissa ympäristöraportoinnin arvioinneissa nousi sama osa-alue vahvimaksi (ympäristöjohtaminen) ja sama osa-alue heikoimmaksi (taloudellinen informaatio), toisaalta ympäristövaikutusten osalta arvioinnit poikkesivat toisistaan varsin paljon; ympäristövaikutukset osa-alueella oli tosin muutenkin arvioinnissa eniten ongelmia ja vaikeuksia.

Kaiken edellisen perusteella olisi helppoa sanoa, että kriteerit eivät olleet yksiselitteisiä kokonaisvaikutelman ja ympäristövaikutusten osa-alueilla, mutta kylläkin muualla. Toisaalta ei voida olla varmoja, johtuiko hyvin asiantuntijoiden arviota vastaava tulos muilla osa-alueilla pelkästään kriteerien hyvydestä. Tulokseen voi vaikuttaa myös se, että nämä muut osa-alueet olivat muutenkin helpommin konkretisoitavissa ja ymmärrettävissä.

Kriteerit ovat tällä hetkellä siis varsin toimivia, mutta joitakin muutoksia niihin voisi toki tehdä. Kriteerien sisällä olevat kysymykset pitäisi muotoilla uudelleen sekä kieliasultaan että koostumukseltaan. Kysymykset voisivat olla muussakin muodossa kuin: "Onko raportissa...". Kriteerien yhteydessä voisi antaa esimerkkejä siitä, mitä vaaditaan tiettyyn pistemäärään (vrt. SustainAbility, luvussa 4,1). Tämä pisteytyksen perustelu auttaisi etsimään raportista olennaisia asioita.

Myös joitakin käsitteitä (esim. ympäristötehokkuus, lisäarvo ja herkkyysanalyysi) olisi hyvä määritellä. Lisäksi kriteeristön yhteydessä voisi olla ohjeita, miten käsitellään ongelmatilanteita, esimerkiksi silloin, jos yrityksen toimiala liittyy kiinteästi kriteerissä tai kysymyksessä käsiteltävään asiaan. Kokonaisvaikutelman osa-alueen kysymyksiä olisi hyvä muotoilla uudelleen, koska ne ovat tämänhetkisessä muodossaan todella vaikeasti käytettävissä. Näillä toimenpiteillä kilpailun arviointikriteeristöä saataisiin entistä luotettavampi ja useimmista kriteereistä yksiselitteisimpiä.

8 MITTAAVATKO KRITERIT OIKEITA ASIOITA?

Tässä luvussa pohditaan, miten hyvin kriteerien avulla annetut pisteet tuovat esille erot yritysten ympäristöraporttien tasossa eri osa-alueilla. Seuraavassa käydään läpi kaikki kuusi osa-aluetta ja jokaiselle osa-alueelle on valittu vertailtavaksi kahden yrityksen raportit. Raportteja vertaillaan ensin ilman arviointikriteerejä ja sitten kriteerien avulla. Vertailtaessa raportteja ilman kriteerejä tarkoituksena on selvittää, miltä yrityksen ympäristönsuojelun taso näyttää raportin käyttäjän subjektiivisesta näkökulmasta. Kun taso on tällä tavoin selvitetty, otetaan arviointikriteerit mukaan ja katsotaan tuovatko ne esille samat erot raporttien välille ja samanlaisen lopputuloksen siitä, miltä yrityksen ympäristönsuojelun taso näyttää. Vertailtavat raportit on pyritty mahdollisuuksien mukaan valitsemaan niin, että ne edustavat samaa tai samankaltaista toimialaa ja niin, että raporttien saamat pisteet eroavat selvästi toisistaan.

8.1 YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET

Ympäristövaikutusten osa-alueella vertailtiin kahden metsäyhtiön, Metsä-Serlan ja UPM-Kymmenen ympäristöraportteja. Metsä-Serlan raportti sai tältä osa-alueelta yksitoista pistettä ja UPM-Kymmenen raportti kahdeksan pistettä koko osa-alueen keskiarvon ollessa kahdeksan ja enimmäispistemäärän viisitoista pistettä.

Metsä-Serlan ja UPM-Kymmenen raportit olivat erilaisia jo ulkoasultaan. Metsä-Serlan raportissa oli selvästi enemmän sivuja ja se oli viimeistellymmän oloinen. Kun raportit käytiin läpi ensin ilman kriteerejä, tuntui selvältä, että Metsä-Serla raportoi ympäristövaikutuksistaan huomattavasti paremmin ja ennen kaikkea laajemmin kuin UPM-Kymmene.

Siinä missä Metsä-Serlan raportti käsittelee toimintansa ympäristövaikutuksia sivukaupalla, tyytyy UPM-Kymmene muutaman kappaleen pituiseen esittelyyn. Lisäksi Metsä-Serlan raportissa on esitelty ympäristövaikutusten tärkeysjärjestykseen perustuvat vaikutusten haittakertoimet ja kertoimien avulla tilikaudelle kohdistuvat haittapisteet. Näiden haittapisteiden avulla Metsä-Serlan raportissa oli mahdollista kertoa selkeästi tavoitteista ja niissä edistymisestä. UPM-Kymmenen raportissa kerrottiin jonkin verran enemmän toiminnan paikallisista ympäristövaikutuksista, esimerkiksi paperitehtaiden lähistöllä sijaitsevien vesistöjen tilasta.

Kun raportteja tarkasteltiin kriteerien kanssa, eivät erot muodostuneet niin suuriksi kuin ensisilmäyksellä näytti. Selviä eroja muodostui ainoastaan niissä kohdissa, joissa toinen raportti kertoi kyseessä olevasta asiasta runsaasti ja toinen raportti ei maininnut asiaa ollenkaan. Kaikkien muiden kohtien osalta erot jäivät enintään yhteen pisteeseen.

Syy edelliseen on selvä; useimmissa kriteereissä pyydettiin selvitystä, kuvausta tai kommenttia. Se, minkä verran asiaa tai lukuja näiden selvitysten tai kommenttien tulisi sisältää, jää arvioijan oman mielipiteen varaan. Kriteereissä voisikin olla, kuten jo aikaisemmassakin luvussa todettiin, esimerkkejä pisteytyksestä tai siitä, mitä tietoja tai tunnuslukuja raportin tulisi kustakin asiasta sisältää.

Osa-alueen kysymys koko konsernin tai joidenkin toimialojen materiaalitaseesta on selkeä ja ennen muuta helppo pisteyttää; jos raportti sisältää taseen, se saa täydet pisteet, jos raportti ei sisällä tasetta, se ei saa pisteitä. Tehtävä muodostuu selvästi vaikeammaksi, kun kriteereissä kysytään "kommentteja käytettyjen avainlukujen tai mittayksiköiden valinnan perusteista". Tällä osa-alueella raportti saakin helposti pisteitä epäolennaisista asioista, koska kriteerien perusteella on vaikea tietää, mitä olennaiset asiat ovat.

Tasoerot näiden kahden raportin välillä muodostuvat samanlaisiksi arvioitaessa niitä ilman kriteerejä tai kriteerien kanssa. Molemmilla tavoilla tarkasteltuna Metsä-Serlan raportti näyttää kertovan paremmin ympäristöasioista ja tällä tavoin sen ympäristönsuojelun taso näyttää paremmalta kuin UPM-Kymmenen ympäristönsuojelun taso.

Ero raporttien saamien pisteiden välillä olisi voinut olla suurempikin kuin kolme pistettä, niin selvästi laajemmin Metsä-Serla raportoi ympäristövaikutuksistaan. Tuntuukin siltä, että Metsä-Serlalta jäi pisteitä saamatta oleellistakin asioista. Näin on helppo todeta, mutta vaikeampi on selvittää, mitä nämä asiat ovat ja miten ne pitäisi kriteereissä ottaa esille.

8.2 YMPÄRISTÖJOHTAMINEN

Ympäristöjohtamisen osa-alueella vertailtiin kahden kemianteollisuuden yrityksen, Nesteen ja Kemiran ympäristöraportteja. Nesteen raportti sai tältä osa-alueelta seitsemäntoista pistettä ja Kemiran raportti kahdeksan pistettä. Osa-alueen enimmäispistemäärä on kaksikymmentä pistettä ja keskiarvo yksitoista pistettä.

Jo raportteja selatessa huomaa, että Nesteen ja Kemiran raportit poikkesivat toisistaan melkoisesti ulkoasultaan. Nesteen raportti on nelikymmensivuinen tietopaketti, kun taas Kemiran raportti on tiivis, vuosikertomuksen yhteydessä esitettävä kahdeksansivuinen katsaus. Tämän seikan vuoksi osattiin odottaa, että Nesteen raportissa kerrottaisiin ympäristöjohtamisen asioista paremmin tai ainakin laajemmin kuin Kemiran raportissa.

Nesteen raportissa ympäristö-, terveys- ja turvallisuusjohtamista käsitellään kolmella erillisellä sivulla ja johdon sitoutuminen käy selvästi ilmi raportin alussa olevasta pääjohtajan, toimitusjohtajan ja ympäristönsuojelujohtajan yhteisestä esipuheesta. Kemiran raportissa enemmistö osa-alueen asioista ainoastaan mainitaan ja asiat on ripoteltu raportin eri puolille. Jonkin verran runsaammin tietoa löytyy ympäristönhallintajärjestelmästä, ympäristönsuojelutoimenpiteistä sekä tutkimuksesta ja tuotekehityksestä.

Kriteerien perusteella Nesteen raportti saa osa-alueelta lähes täydet pisteet. Kemiran raportti saa muutamia korkeita pistemääriä niistä asioista, joita se on raporttiinsa valinnut sekä joitakin hajapisteitä. Yritysten raporttien välinen piste-ero oli selvä; yhdeksän pistettä. Ero olisi kuitenkin voinut muodostua vieläkin suuremmaksi. Kriteerit näyttävät välillä käsittelevän asioita niin ylimalkaisesti, että arvioijan on miltei pakko antaa hajapisteitä, jos kulloinkin kyseessä olevasta asiasta on edes mainittu. Pisteytyksen skaala ei tunnu riittävältä ja näyttääkin siltä, että huippuraporttoija saa suhteessa liian vähän pisteitä.

Kriteerien tarkoituksena on kuitenkin löytää raporteista oleelliset ja raportoinnin arvoiset asiat. Jos yritys on raportissaan näistä asioista kertonut, niin sen raportti saa pisteet. Runsas ja välillä jopa epäolennainen tieto voi estää tärkeän asian esillepääsyn. Mielenkiintoista tällä osa-alueella oli, että pienelläkin tiedon määrällä voi oikeat asiat kertomalla yltää melkein puoleen osa-alueen enimmäispisteistä. Tämänkin osa-alueen perusteella on kuitenkin selvää, että kriteerien kysymyksiä voisi tarkentaa ja niiden sisältämistä asioista antaa enemmän esimerkkejä.

8.3 YMPÄRISTÖTIEDOT JA -TILINPITO

Tällä osa-alueella vertailtiin metsäyhtiöiden, Enson ja UPM-Kymmenen ympäristöraportteja. Enson raportti sai osa-alueelta kaksitoista ja UPM-Kymmenen raportti kuusi pistettä. Osa-alueen enimmäispistemäärä on 20 pistettä ja keskiarvo 7,2 pistettä. Enson ja UPM-Kymmenen raportit eroavat ulkoasultaan sekä kokonaisuutena, että tällä osa-alueella selvästi toisistaan. Enson raportti on runsaasti yksityiskohtia sisältävä yli 60-sivuinen selvitys kun taas UPM-Kymmenen raportti muistuttaa enemmän ympäristöesitettä.

Raportteja lukiessa huomaa, että Enson raportti sisältää enemmän tarkkoja lukuja ja laskelmia yrityksen ympäristövaikutuksista, esimerkkeinä voidaan mainita ekoreitityslaskelma sekä kasvihuonekaasutase. UPM-Kymmenen raportissa annetaan tarkat luvut tuotantopanosten käytöstä, päästöistä ja jätteistä, muttei juurikaan tietoja lukujen kehityksestä. Kuljetusten ympäristövaikutuksista tietoa ei ole lainkaan.

Kriteerit tuovat tällä osa-alueella raporttien tasoerot selvästi esille. Kriteerien kysymykset kohdistuvat nyt tarkasti määriteltyihin asioihin, jotka on helppo etsiä raporteista. Jonkin verran ongelmia aiheutti kuitenkin oleellisen vertausluvun käsite, vaikka malliksi olikin annettu joitakin vaihtoehtoja.

Myös tuotteiden ympäristövaikutusten arviointi aiheutti päänvaivaa. Kriteerissä nimittäin kysyttiin onko niitä käsitelty, mutta ei annettu suositusta siitä, minkä verran vaikutuksia tulisi käsitellä. Näin yrityksen raportti saattaa saada pisteen mainitsemalla tuotteiden ympäristövaikutukset, vaikka niitä ei sen tarkemmin raportissa käsiteltäisi. Kriteeristössä voisi antaa valmiiksi myös ne jätelajit, joiden osalta raportissa odotetaan olevan tarkempaa tietoa.

Pisteiden ero kuvastaa varsin hyvin raporttien tasoeroa tällä osa-alueella. Enson raportissa on selvästi enemmän tietoa kuin UPM-Kymmenen raportissa. Enson julkaisema tieto on tarkempaa ja se sisältää enemmän vertauslukuja kun taas UPM-Kymmenen raportin sisältämä tieto on pitkälti tuotantopanoksia ja päästöjä koskevaa perustietoa. Erot tulevat selvästi esiin, koska kriteereissä kysytään tällä osa-alueella sellaisia tietoja tai lukuja, jotka yrityksellä joko on tai ei ole, esimerkkinä absoluuttiset luvut jonkin suureen kehityksestä kolmelta tai viideltä vuodelta. Näistä luvuista ei voi kertoa ilman luotettavaa faktatietoa

8.4 TALOUDELLINEN INFORMAATIO

Taloudellisen informaation osa-alueella vertailtiin kahden kuljetus ja liikenne -toimialan yrityksen raportteja. Vertailtavina olivat Silja Linen ja Finnairin ensimmäistä kertaa julkaistut ympäristöraportit. Silja Linen raportti sai tältä osa-alueelta kuusi pistettä ja Finnairin raportti kolme pistettä. Osa-alueen enimmäispistemäärä on 20 pistettä ja keskiarvo oli 7,2 pistettä.

Tämän kuten edellisenkin osa-alueen keskimääräinen pistemäärä jäi tutkimuksessa mukana olleilla ympäristöraporteilla varsin vaatimattomaksi, eivätkä kuljetus ja liikenne -toimialan yritysten raportit poikenneet muista edukseen, pikemminkin päinvastoin. Finnairin raportissa annettu tieto yrityksen ympäristöasioiden ja taloudellisen aseman välisestä suhteesta on hyvin vaatimatonta. Raportissa mainitaan melurajat, henkilöstön koulutus, liiketoimintariskit, ympäristöaiheiset verot sekä investoinnit, mutta mistään kokonaisuudesta ei anneta rahamääräistä tietoa. Silja Linen raportissa tietoa on enemmän ja se on esitetty keskitetysti omassa "Ympäristö ja talous"-osiossaan.

Kumpikaan käsitellyistä yrityksistä ei esitä raportissaan kriteeristössä mainittuja tunnuslukuja, jotka kuvaisivat yrityksen taloudellisen aseman ja ympäristöasioiden hoitoon liittyvien toimenpiteiden välistä suhdetta. Juuri nämä tunnusluvut olisivat raportin käyttäjille arvokasta ja käyttökelpoista tietoa.

Raporttien väliset erot tulevat esiin myös kriteerejä käyttämällä. Osa-alueen kriteerien kysymykset ovat selviä, yrityksen taloudellisia asioita koskevia ja siksi myös helppo löytää raporttien sisältämän muun informaation joukosta. Kriteereissä on kuitenkin joitakin vaikeita käsitteitä, kuten kokonaisympäristötehokkuus, jotka olisi hyvä määritellä kriteerien yhteydessä. Ilman vedenpitävää määritelmää arvioijan on vaikea tietää, mitä itse asiassa raportista etsii.

Kokonaisuudessaan voidaan tältä osa-alueelta todeta, että kriteerit olivat toimivia ja toivat raporttien tasoerot esiin; Finnairin raportissa ei ollut juurikaan tietoa ympäristöasioiden taloudellisesta puolesta ja Silja Linenkin raportissa tietoa oli hyvin vähän. Samaan lopputulokseen tulee myös raportin käyttäjä lukiessaan raportteja ilman arviointikriteerejä.

8.5 SUHTEET SIDOSRYHMIIN

Tällä osa-alueella vertailtavina olivat elintarviketeollisuuden yritys Cultorin sekä kaupan alan yrityksen Keskon ympäristöraportit. Cultor on jo vanha konkari ympäristöraportoinnin saralla, mutta Keskon ympäristöraportti on yrityksen ensimmäinen. Cultorin raportti sai tältä osa-alueelta kahdeksan pistettä ja Keskon raportti kolme pistettä. Osa-alueen enimmäispistemäärä on 15 pistettä ja keskiarvo kymmenen ympäristöraportin osalta oli 6,3 pistettä.

Yritysten toimialat ovat luonteeltaan varsin erilaiset ja siksi myös sidosryhmäsuhteita käsitellään raporteissa eri tavoin. Cultorin raportissa on käsitelty sidosryhmäsuhteita erillisessä osiossa otsikolla "Sidosryhmäsuhteet ja eettiset kysymykset". Osiossa paneudutaan varsin syvällisiin kysymyksiin, muun muassa bioteknologiaan ja eläinkokeisiin. Keskon raportissa taas kerrotaan kevyemmin pääasiassa suhteista henkilöstöön ja kauppiaisiin, mutta myös asiakkaiden vaatimuksista koskien esimerkiksi kierrätyksen lisäämistä. Cultorin raportti on kolmannen osapuolen tarkastama, jota Keskon raportti puolestaan ei ole.

Kriteereissä ei ole tällä osa-alueella juurikaan epäselvyyksiä ja vaadittavat asiat selviävät helposti. Kriteerit eivät kuitenkaan ole parhaita mahdollisia kaupan alalle, sillä Keskon raportti menettää pisteitä turhaan ympäristöonnettomuuksia ja lupaehtoylityksiä koskevasta osuudesta, koska toimialastaan johtuen se ei voi eikä sen tarvitse niistä raportoida. Keskon raportti olisikin ansainnut tältä osa-alueelta ainakin hivenen korkeammat pisteet. Myös Cultorin raportille olisi annettu ilman kriteerejä korkeammat pisteet.

Vaikka kriteereissä ei ollutkaan tällä osa-alueella mitään epäselvyyksiä, voisi kriteerien järkevyyttä ainakin joillain kohdin silti pohtia. Onko yhtä tärkeää raportoida sidosryhmien vaatimuksista nousseista liikeideoista kuin esimerkiksi ympäristöaiheisista onnettomuuksista tai lupaehto- ja ylityksistä? Kriteerien mukaan ensin mainitun asian enimmäispistemäärä on korkeampi.

Kriteerien avulla annetut pisteet eivät kerro tällä osa-alueella koko totuutta. Tuntuu siltä, että sekä Cultorilta että Keskolta jäi joitakin ansaittuja pisteitä saamatta. Tällaisen tilanteen välttämiseksi voitaisiin tällä ja miksei muillakin osa-alueilla ottaa käyttöön muutama "vapaa" tai "harkinnanvarainen" piste, joita yritys voisi saada, jos se raportoi yli vaatimusten jonkun kysymyksen tai kriteerin osalta. Tällä osa-alueella harkinnanvaraiset pisteet voisivat olla erityisen käyttökelpoisia, koska eri sidosryhmät ovat tärkeitä eri yrityksille ja toisilla yrityksillä lupaehtoylityksistä raportointi on arkipäivää, toisille taas mahdotonta.

8.6 KOKONAISVAIKUTELMA

Tällä osa-alueella vertailtavina olivat kemianteollisuuden yrityksen Nesteen ja energiayhtiö Espoon Sähkön ympäristöraportit. Nesteen raportti sai osa-alueelta seitsemän ja Espoon Sähkön raportti neljä pistettä. Osa-alueen enimmäispistemäärä oli 10 pistettä ja keskiarvo 5,3 pistettä.

Nesteen raportti on myös tällä osa-alueella laadukas. Raportissa on kattava yrityksen kuvaus, paljon faktatietoa selkeässä muodossa ja raportointia koskevat rajaukset on tehty. Espoon Sähkön raportti on huomattavasti suppeampi 12-sivuinen yleisesitys yrityksen ympäristöön liittyvistä toiminnoista. Myös Espoon Sähkön raportti nojaa faktatietoihin, mutta raportointia koskevat rajaukset ovat puutteelliset.

Kriteerien avulla arvosteltuina yritysten erot nousevat suuremmiksi kuin raportteja selaamalla. On toki selvää, että 60-sivuisessa raportissa on enemmän yrityksen kuvausta, mutta punainen lanka pysyy molemmissa raporteissa hyvin kasassa. Molemmat raportit ovat myös selkeitä ja helposti luettavia.

Tämän osa-alueen kriteereissä esitellyt käsitteet, kuten tasapainoisuus ja luovuus ovat niin tulkinnanvaraisia käsitteitä, että niitä on mahdotonta arvioida objektiivisesti. Niinpä se, onko raportissa käytetty luovuutta tai onko se tasapainossa, jää pelkästään arvioijan tai käyttäjän oman mielipiteen varaan. Se mikä on toisesta luovaa voi toisesta olla sekavaa ja päinvastoin. Kriteerien asioista ainoastaan yrityksen selkeä kuvaus ja raportoinnin rajaukset ovat sellaisia asioita, joita voidaan puolueettomasti arvioida.

Edellisen perusteella en sanoisi, että Nesteen ja Espoon Sähkön raporttien erot kokonaisvaikutelman osalta olisivat huomattavia. Raportit ovat laajuuserostaan huolimatta ulkoasultaan varsin samantyylliset. Toki Nesteen raportissa on tehty paremmin yhdessä arviointikriteerissä kaivattu ympäristö- ja talousraportoinnin yhdistäminen. Se, tuoko yhdistäminen yritykselle lisäarvoa, ja jos tuo, niin kuinka paljon, on kuitenkin raportin ja kriteerienkin perusteella mahdotonta sanoa.

8.7 YHTEENVETO

Luvussa pohdittiin, miten samankaltaisiksi erot ympäristöraporttien välillä muodostuvat, kun niitä tarkastellaan ensin ilman arviointikriteerejä käyttäjän näkökulmasta ja sitten kriteerien avulla saatuja pistemääriä tulkiten. Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että kriteerien avulla annetut pisteet toivat esiin raporttien erot samansuuntaisina kuin miltä erot näyttivät käyttäjän näkökulmasta eli kriteerit tuntuivat mittaavan oikeita asioita. Eri osa-alueet poikkesivat tämän suhteen kuitenkin jossain määrin toisistaan.

Ympäristövaikutusten osa-alueella raporttien paremmuusjärjestys oli selvä, mutta erot raporttien välillä näyttivät käyttäjän näkökulmasta suuremmilta kuin mitä ne arviointikriteerien avulla annettujen pisteiden perusteella olivat. Myös ympäristöjohtamisen osa-alueella erot näyttivät käyttäjän näkökulmasta suuremmilta kuin mitä piste-erot kertoivat. Huomattavaa ympäristöjohtamisen osa-alueella oli se, että vaatimattomallakin tiedon määrällä voi oikeat asiat kertomalla saada jopa puolet osa-alueen enimmäispisteistä.

Ympäristötietojen ja -tilinpidon sekä taloudellisen informaation osa-alueilla erot näyttivät muodostuvan suunnilleen samanlaisiksi sekä käyttäjän näkökulmasta että arviointikriteerien avulla mitattuna. Sidosryhmäsuhteiden osa-alueella yritysten raporttien erot muodostuivat yhtä suuriksi käyttäjän näkökulmasta ja pisteillä mitattuna, mutta käyttäjän arviossa molempien yritysten raportit arvostettiin niiden saamia pisteitä korkeammalle. Kokonaisvaikutelman osa-alueella kriteerien avulla yritysten raporttien välille saadut erot taas näyttivät muodostuvan suuremmiksi kuin erot käyttäjän näkökulmasta.

Vertailu toi esiin joitakin kriteerejä koskevia parannusehdotuksia. Kriteerien yhteydessä kannattaisi esittää esimerkkejä pisteytyksestä tai sisältövaatimuksista; vaadittavat olennaiset asiat voisi mainita erikseen. Kysymykset voisivat olla tarkempia ja niiden keskinäistä arvoasteikkoa voisi tarkentaa vastaamaan kysymyksen todellista merkittävyyttä. Lisäksi kysymyksistä olisi hyvä käydä selville, minkä verran tietoa täydellinen raportti asiasta sisältää, esim. mitkä kaikki jätelajit raportissa pitäisi mainita.

Kysymysten yhteydessä voisi määritellä joitakin käsitteitä, kuten kokonaisympäristötehokkuus tai lisäarvo. Ylimääraisten tai harkinnanvaraisten pisteiden lisäämistä kriteeristön tai osa-alueiden loppuun kannattaisi ainakin harkita. Tällä tavoin tasoitettaisiin toimialoista johtuvia väistämättömiä ongelmia.

Lopullinen ratkaisu toimialojen eroista johtuviin ongelmiin olisi kokonaan erillisten ja erilaisten arviointikriteerien kehittäminen eri toimialoille. Tähän mennäänkin varmasti ennen pitkää, koska se takaa paremmin raporttien keskinäisen vertailukelpoisuuden. Kokonaisvaikutelman osa-alueen sellaisille tulkinnanvaraisille käsitteille kuin tasapainoisuus ja luovuus on vaikea keksiä parempia vastineita, vaikka sellaisia kriteereihin selvästi kaivattaisiin.

9 LOPPUYHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielman ensisijaisena tavoitteena oli selvittää, miten luotettavia yhden ympäristöraportointikilpailun arviointikriteerit ovat ja miten hyvin ne mittaavat oikeita, yrityksen ympäristötoiminnan tason arvioinnin kannalta oleellisia asioita. Päästäkseni tutkimaan kriteerien toimivuutta käytännössä, kävin niiden avulla läpi suomalaisten pörssiyritysten ympäristöaiheisen materiaalin joukosta poimitut kymmenen ympäristöraporttia. Arvioin raportit niin, että arviointi ja sen tulokset olivat suoraan vertailukelpoisia Tuokko Deloitte & Touche -konsulttitoimiston ja Elinkaari r.y:n vuoden 1998 ympäristöraportointikilpailun kanssa.

Vertailin sitten arviointini tuloksia ympäristöraportointikilpailun tuloksiin ja esitin vertailun pohjalta johtopäätökseni arviointikriteerien luotettavuudesta. Seuraavaksi tutkin mittaavatko kriteerit oikeita asioita. Pyrin selvittämään sitä vertailemalla toisiinsa ilman kriteerejä ja kriteerien kanssa ympäristöraporttien pohjalta tehtyjä arvioita yritysten ympäristötoiminnasta.

Tutkielman toisena tavoitteena oli selvittää suomalaisen ympäristöraportoinnin taso pörssiyritysten osalta. Tason selvittämiseksi kävin läpi pörssiyritysten julkaiseman ympäristöaiheisen materiaalin ja jaoin sitten yritykset viiteen luokkaan sen mukaan, miten paljon ympäristötietoa yritysten julkaisema materiaali sisälsi. Etsin lisäksi erillisistä ympäristöraporteista heikkoja ja vahvoja raportoinnin osa-alueita.

Tutkimuksessa ei ilmennyt ylitsepääsemättömiä ongelmia. Jos lähtisin tekemään samaa tutkimusta nyt, perehtyisin kuitenkin tarkemmin etukäteen kriteereissä ja raporteissa esiintyneisiin ympäristöaiheisiin käsitteisiin. Lisäksi suunnittelisin tarkasti jo ennen ensimmäistä perusteellista yritysten ympäristöraporttien läpikäyntiä, mitä raporteista kriteerien sisältämien asioiden lisäksi halutaan saada selville (esim. lukuun kahdeksan). Tällä tavoin raportteja ei tarvitse käydä läpi kovin montaa kertaa, toisin kuin nyt tehdyssä tutkimuksessa.

Tutkimusmenetelmää ja sen tuloksena saatuja arvioita rasittaa puhtaan objektiivisuuden puute. Luvussa kahdeksan ilman kriteerien tukea tehty arviot ovat osin subjektiivisia, vaikka arvioissa onkin pyritty puolueettomuuteen. Tutkimus kannatti näistä puutteista huolimatta, sillä ympäristöraportoinnin arviointikriteerien toimivuutta ei liene aiemmin suuremmin tutkittu.

Tutkielma täytti sille asetetut tavoitteet varsin hyvin. Tutkielman perusteella selvisi, että kauppatieteellisen koulutuksen saanut henkilö pystyy käyttämään ympäristöraportointikilpailun kriteerejä raporttien arvioimiseen ja saa arvioinnista kohtuullisessa määrin samankaltaiset tulokset kuin siihen koulutettu konsultti. Eroja arviointien välille syntyi, mutta yritysten keskinäinen järjestys oli suunnilleen sama.

Vahvimmat ja heikoimmat raporttiijat olivat samoja molemmissa arvioinneissa kuten myös keskinkertaiset raporttiijat. Erot arvioinneissa keskittyivät erityisesti ympäristövaikutusten ja kokonaisvaikutelman osa-alueille, koska juuri näillä alueilla arviointikriteerit ovat tulkinnanvaraisia ja vaikeaselkoisia. Tutkielman tuloksena voidaan kuitenkin todeta, että kilpailun kriteerit ovat toimivia ja kokonaisuudessaan varsin luotettavia.

Tutkielman tulosten perusteella voidaan myös todeta, että Tuokko Deloitte & Touchen arviointikäsikirjan kriteerit tuntuvat mittaavan oikeita asioita. Ympäristöraportteja käyttäjän silmin selailemalla sain suunnilleen samanlaisen kuvan yrityksen ympäristötoiminnasta kuin yrityksen raportin arvioinnissa saamia pisteitä tulkitsemalla. Myös raporttien kahdenkeskinen vertailu tukee edellistä. Sama raportti nousee paremmaksi sekä käyttäjän silmin katsomalla että myös pelkkiä pisteitä lukemalla.

Suomalainen ympäristöraportointi näyttää puolestaan tutkimuksen perusteella olevan tyydyttävissä kantimissa. Raportointi on toisaalta muutaman huippuyrityksen, kuten Nesteen ja Enson osalta kansainvälisestikin loistavaa, toisaalta taas suurin osa suomalaisista pörssiyrityksistä korkeintaan mainitsee ympäristöasiat vuosikertomuksissaan.

Kuitenkin noin joka kymmenes suomalainen pörssiyritys julkaisee erillisen ympäristöraportin ja erillisten raporttien määrä tulee varmasti kasvamaan jatkossa. Jo vuonna 1998 arvioitujen raporttien joukossa oli kolme ensimmäistä kertaa ympäristöraportin julkaissutta yritystä. Kaikkien arvioitujen erillisten ympäristöraporttien osalta ympäristötoiminnan eri osa-alueiden raportoinnissa oli eroja. Suomalaiset yritykset raportoivat vahvimmin ympäristöjohtamisen sekä ympäristövaikutusten osa-alueilla ja heikoimmin ympäristötietojen sekä taloudellisen informaation osa-alueilla.

Vaikka arvioinnin kriteerit tuntuivat toimivan tutkimukseni perusteella hyvin, esitän silti joitakin parannusehdotuksia ympäristöraportointikilpailun arviointikriteereihin ja niiden sisältämiin kysymyksiin. Parannusehdotukseni olen koonnut seuraavaan taulukkoon ja ne perustuvat tutkimuksen kuluessa tekemiini havaintoihin.

Taulukko 9.1: Arviointikriteerien parannusehdotuksia

- kriteerien yhteyteen esimerkkejä pisteytyksestä ja/tai sisältövaatimuksista
- kriteerien kysymysten tarkempi raja
- kriteereissä esiintyvien vaikeiden käsitteiden määrittely
- kriteerien muoto selvemmäksi ja kieliopillisesti oikeaksi
- kriteerien yhteyteen ohjeita ongelmatilanteita varten
- kriteereihin osio "harkinnanvaraisia" pisteitä varten
- vaihtoehtoja tulkinnanvaraisille käsitteille, kuten "luovuudelle" tai "tasapainolle"
- erilliset kriteerit eri toimialoille

Ympäristöraportointi on tullut myös suomalaiseen yrityselämään jäädäkseen. Suuret ja huomattavia ympäristövaikutuksia aiheuttavat yritykset ovat jo aloittaneet säännöllisen raportoinnin ja on ainoastaan ajan kysymys, milloin pienemmät ja vähäisempiä ympäristövaikutuksia tuottavat yritykset seuraavat perässä. Merkkejä tästä on jo näkyvissä.

Ympäristöraportointia koskevat ohjeet ja suositukset kehittyvät jatkuvasti. Niistä tulee entistä tarkempia ja yrityksiltä tullaan tulevaisuudessa vaatimaan säännöllistä ja systemaattista raportointia. Erityisesti taloudellisten ympäristöasioiden raportointia koskevia ohjeita tullaan varmasti julkaisemaan lähitulevaisuudessa. Näillä ohjeilla pyritään parantamaan paitsi raporttien vertailukelpoisuutta myös niiden käyttökelpoisuutta sidosryhmien näkökulmasta.

Yritykset joutuvat ympäristöasioidensa ohella raportoimaan myös eettisistä ja sosiaalisista toimistaan, kun kehitys vie niitä yhä pidemmälle kohti kolmiulotteista raportointia. Pelkkä päästölukujen tai ympäristöinvestointien julkistaminen ei riitä, vaan yrityksen on pystyttävä perustelemaan päätöksensä ja todistamaan toimivansa myös eettisesti ja sosiaalisesti kestäväällä tavalla.

Ympäristöraportoinnin jatkuvasta kehityksestä johtuen raportoinnin saralla riittää varmasti sekä mielenkiintoisia tutkimusaiheita että asialle omistautuneita tutkijoita. Itse keskittyisin mahdollisissa jatkotutkimuksissa juuri kriteerien edelleen kehittämiseen eri toimialojen tarpeita paremmin vastaaviksi. Mielenkiintoista olisi esimerkiksi kehittää ympäristöraportoinnin ohjeita kaupan yrityksille. Myös niiden harvojen, jo ympäristöasioistaan raportoivien suomalaisten pikkuyritysten raportoinnin motiivit ja raportoinnin aloittamiseen johtaneet voimat kiinnostavat.

Ympäristöraportointi on kiehtova tutkimusaihe ja sen tarpeellisuus on helppo perustella. Kukaan meistä ei voi paeta ympäristössämme tapahtuvia muutoksia. Toisten on helpompi ummistaa silmät, toiset haluavat tietää ja vaikuttaa. Vaikuttamalla ympäristöraportoinnin kehittämiseen voidaan madaltaa yritysten kynnystä raportoinnin aloittamiseen, ympäristöasioiden tiedostamiseen ja ympäristöasioiden huomioon ottamiseen päätöksentekotilanteissa. Tärkein tämän tutkimuksen tulos onkin se, että nykyiset ohjeet ympäristöraportointiin ovat toimivia ja niitä seuraamalla yritykset raportoivat oleellisista, sidosryhmiään kiinnostavista ja samalla myös maailmanlaajuisesti tärkeistä ympäristöasioista.

LÄHTEET

KIRJAT JA ARTIKKELIT

Deloitte Touche Tohmatsu International 1993. *Coming Clean: Corporate Environmental Reporting. Opening Up for Sustainable Development and Sustainability.*

Deloitte Touche Tohmatsu International 1996. *Corporate Environmental Reporting 1995 - a nordic Survey*, September 1996.

Deloitte & Touche Environmental Services 1997. *Suomalaisten yritysten ympäristöraportointi vuonna 1996*. Deloitte & Touche Consulting Group.

Heiskanen, Eva & Heininen, Marke & af Heurlin, Elli & Lovio, Raimo & Pänkäläinen, Mervi & Tulenheimo Virve 1997. *Energiayhtiöiden ympäristölaskenta ja -raportointi*. VTT Tiedotteita 1857. Valtion teknillinen tutkimuskeskus. Espoo.

Korkiakoski Marko 1994. *Suomalaisten yritysten ympäristöraportointi*. Hkkk julkaisuja w-78. Helsinki.

KPMG 1997. *International Survey of Environmental Reporting 1996*. The International Trust for Environmental Initiatives, the International Public Relations Association.

KPMG 1998. *Hyvä ympäristöraportoinnin käytäntö Suomessa. KPMG:n benchmarking-tutkimus 1997*. KPMG Wideri.

Lovio Raimo 1998a. Ympäristöraportointi on aina hyödyllistä. *EMAS-ISO Ajankohtaiskatsaus ympäristöjärjestelmistä*. 3/1998.

Lovio Raimo 1998b. Ympäristöraportit ovat avoimuutta. *Ympäristö*. 4/1998.

Mätäsaho Risto & Niskala Mikael 1998. Ympäristöraportointi on kytkettävä lisäarvoon. *Talouselämä*. 22/1998.

Niskala Mikael & Pretes Michael 1994. *Environmental Reporting in Finland: Voluntary Disclosure in Annual Reports of Large Firms*. Publications in Economics and Management Sciences C. Working Papers 4. University of Lapland. Rovaniemi.

Niskala Mikael 1997. Yrityksen ympäristölaskentatoimi tulevaisuuden haasteena. *kpmgiutiset*. Syyskuu 1997.

Pänkäläinen Mervi 1996. *Ruotsalaisten energiayhtiöiden ympäristöviestintä sidosryhmilleen*. Hallinnon pro gradu. Hkkk. Helsinki.

SustainAbility, United Nations Environmental Programme, Engaging Stakeholders 1997. *The 1997 Benchmark Survey. The third international progress report on company environmental reporting.* UNEP / SustainAbility. London.

SustainAbility, UNEP, Engaging Stakeholders 1998. Engaging Stakeholders 1998: *The Non-Reporting Report.* UNEP / SustainAbility. London.

SustainAbility, UNEP, Acca, PWBLF 1998. Engaging Stakeholders 1998: *The CEO Agenda: Can business leaders satisfy the triple bottom line.* UNEP / SustainAbility. London.

Tuokko Deloitte & Touche 1996. *Suomalaisten pörssiyhtiöiden ympäristöraportointi 1995.* Tuokko Deloitte & Touche. Helsinki.

Tuokko Deloitte & Touche 1998. *Suomalaisten yritysten ympäristöraportointi 1997.* Deloitte Touche Tohmatsu International.

United Nations Environmental Programme 1994. *Industry and Environment. Company Environmental Reporting: A measure of the progress of Business and Industry Towards Sustainable Development.* Technical Report Number 24.

Vaini Anette 1996. *Ympäristöraportointi suomalaisissa suuryrityksissä.* Sarja A2: Tutkielmia ja raportteja 65. Tampereen yliopisto. Tampere.

VUOSIKERTOMUKSET JA YMPÄRISTÖRAPORTIT

Tutkimuksessa mukanaolleet yritykset/vuosikertomukset on lueteltu liitteessä 2.

Arvioidut ympäristöraportit:

Cultor, ympäristöraportti 1998

Espoon Sähkön ympäristöraportti 1997

Finnair, ympäristöraportti

Kemira, ympäristöraportti

Neste ja Ympäristö 1997

UPM-Kymmene, ympäristöraportti 1997

Ympäristökertomus 1997 Silja Line

Ympäristöraportti Huhtikuu 1998, Metsä-Serla

Ympäristöraportti, Kesko

Ympäristövuosi 1997, Enso Group

LIITE 1

Tuokko Deloitte & Touchen arviointikäsikirja

1 YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET

MAX 15 PISTETTÄ

1.1 Oleelliset ympäristövaikutukset: Onko ympäristöraportissa jäsennelty ja helposti ymmärrettävä kuvaus yrityksen oleellisista ympäristövaikutuksista?

Onko raportissa:

- a) selvitys toiminnan oleellisista ympäristövaikutuksista sisältäen kuvauksen toiminnan aiheuttamista oleellisista ympäristövaikutuksista elinkaariajattelun mukaisesti?
- b) selvitys raportoitujen ympäristövaikutusten "oleellisuuden motiiveista?
- c) selvitys yrityksen oleellisista ympäristövaikutuksista markkinasegmenteittäin tai toimialoittain jaoteltuna?
- d) kuvaus toiminnan oleellisten ympäristövaikutusten jakautumisesta paikallisiin, alueellisiin ja globaaleihin ympäristövaikutuksiin?
- e) materiaalitase konsernitason tasolla?
- f) materiaalitase toimialatasolla (tai muulta vastaavalta)?

1.2 Strategia ympäristövaikutusten vähentämiseksi: Onko ympäristöraportissa selvitys yrityksen strategiasta ympäristövaikutusten vähentämiseksi? Kerrotaanko ympäristöraportissa miksi yritys käyttää nykyisiä ympäristöavainlukuja ja mittayksiköitä operatiivisen toiminnan hallitsemiseksi lähtökohtanaan yrityksen liiketoimintasuunnitelmat ja ympäristövaikutusanalyysit?

Onko raportissa:

- a) maininta yrityksen oleellisten ympäristövaikutusten pitkän aikavälin tavoitteiden valinnan periaatteista?
- b) informaatiota niistä oleellisista ympäristöön liittyvistä kysymyksistä, tulevaisuuteen suuntautuvista toimenpiteistä tai ohjelmista, jotka ovat raportointihetkellä etusijalla?
- c) informaatiota kyseisiin toimenpiteisiin tai ohjelmiin liittyvistä odotuksista?
- d) kommentteja käytettyjen avainlukujen tai mittayksiköiden valinnan perusteista?
- e) kerrottu miten avainlukuja käytetään operatiivisessa päätöksenteossa?
- f) kerrottu miten ympäristöasiat ja/tai ympäristöjohtamisjärjestelmä on integroitu yrityksen muuhun toimintaan tai johtamisjärjestelmään?

2. YMPÄRISTÖJOHTAMINEN

MAX 20 PISTETTÄ

2.1 Johdon sitoutuminen: Ilmeneekö ympäristöraportista, että yrityksen ympäristöasioita käsitellään yritysjohdossa? Sisältääkö ympäristöraportti tietoa yrityksen organisaatiosta ja vastuunjaosta koskien ympäristöasioita?

Onko raportissa:

- a) maininta josta käy ilmi, että hallitus on hyväksynyt ympäristöraportissa annettavat tiedot?
- b) maininta josta käy ilmi, että yritysjohdossa on ympäristöasioista vastaava henkilö?
- c) informaatiota josta hallituksen puheenjohtajan tai toimitusjohtajan suhtautuminen yrityksen ympäristöasioihin ilmenee?
- d) selvitys yrityksen ympäristöorganisaatiosta ja ympäristöasioihin liittyvästä vastuunjaosta?

2.2 Hallintajärjestelmä: Sisältääkö raportti tietoa yrityksen ympäristönhallintajärjestelmästä tai järjestelmän käyttöönoton aikataulusta?

Onko raportissa:

- a) maininta yrityksen ympäristönhallintajärjestelmästä (esim ISO 14001, EMAS tai itsekehitetty järjestelmä)?
- b) selvitys tavoitteista ja suunnitelmista nykyisen ympäristönhallintajärjestelmän kehittämiseksi, tai jos yrityksellä ei vielä ole ympäristönhallintajärjestelmää, maininta tavoitteista ja suunnitelmista ko. järjestelmän käyttöönottamiseksi?

2.3 Ympäristöpolitiikka, -tavoitteet ja -ohjelma: Sisältääkö ympäristöraportti tietoa yrityksen määrittelemistä tärkeimmistä ympäristöasioiden hoitoon liittyvistä tavoitteista ja suunnitelmista?

Onko raportissa:

- a) esitelty yrityksen ympäristöpolitiikka?
- b) esitelty yrityksen tärkeimmät ympäristötavoitteet?
- c) kerrottu missä määrin yritys on saavuttanut omat ympäristötavoitteensa tai sidosryhmien asettamat vaatimukset?
- d) kerrottu toimenpiteistä joihin yritys on ryhtynyt tai suunnittelee ryhtyvän pienentääkseen todennäköisyyttä, että poikkeamat asetetuista tavoitteista toistuisivat?
- e) selvitys ympäristöohjelmista?

2.4 Ympäristötarkastukset (auditoinnit): Ilmeneekö ympäristöraportista miten yritys omin voimin tai kolmannen osapuolen avustuksella systemaattisesti, objektiivisesti ja dokumentoidusti suorittaa säännöllisiä ympäristötarkastuksia?

Onko raportissa:

- a) selvitys ympäristötarkastusten ohjelmasta?
- b) yhteenveto suoritettujen ympäristötarkastusten tuloksista?
- c) kerrottu yrityksen käyttämistä sisäisen raportoinnin rutiineista suoritettujen ympäristötarkastusten osalta?

2.5 Toimenpiteet (hallinnollisia ja operatiivisia): Sisältääkö raportti selvityksen niistä toimenpiteistä, joihin yritys on ryhtynyt tai aikoo ryhtyä, yrityksen ympäristötehokkuuden parantamiseksi?

- a) kerrottu tärkeimmistä vuoden aikana tehdyistä ympäristöasioiden hoitoon liittyvistä toimenpiteistä?
- b) kerrottu ympäristöasioiden hoitoon liittyvien toimenpiteiden tuloksista?
- c) kerrottu suunnitteluasteella olevista toimenpiteistä, joihin ympäristötarkastukset ovat antaneet aihetta?
- d) kerrottu alihankkijoiden ja urakoitsijoiden ympäristöasioiden seurannan tuloksista?
- e) tilannekatsaus meneillään olevista tärkeimmistä investoinneista sekä investointien kokonaisvaikutus yrityksen ympäristötilaan?
- f) kooste tärkeimmistä jo tehdyistä investoinneista ja investointien ansiosta saavutetuista tuloksista?

2.6 Tutkimus ja kehitys: Sisältääkö ympäristöraportti tietoa yrityksen tutkimus- ja kehityspanoksista yrityksen tuotantoprosessien ja tuotteiden ympäristövaikutusten pienentämiseksi?

Onko raportissa:

- a) selvitys tutkimus- ja kehityspanoksista?
- b) kerrottu missä määrin tuotantoprosessien ja tuotteiden ympäristövaikutukset ovat pienentyneet tutkimus- ja kehitysprojehtien ansiosta?

2.7 Yhteistyö alihankkijoiden kanssa: Ilmeneekö ympäristöraportista yrityksen ja alihankkijoiden yhteistyön periaatteet osapuolten ympäristövaikutusten pienentämiseksi?

Onko raportissa:

- a) kerrottu yrityksen noudattamista periaatteista sen tehdessä yhteistyötä alihankkijoiden ja urakoitsijoiden kanssa ympäristövaikutusten pienentämiseksi?
- b) kerrottu missä määrin yhteistyö on pienentänyt osapuolten ympäristövaikutuksia?

3. YMPÄRISTÖTIEDOT/-TILINPITO

MAX 20 PISTETTÄ

3.1 Tuotantopanokset: Sisältääkö ympäristöraportti informaatiota yrityksen käyttämistä tuotantopanoksista (raaka-aineet, energia, vesi jne.) Annetaanko tietoa myrkyllisten ja vaarallisten aineiden käytöstä?

Onko raportissa:

- a) selvitys keskeisten tuotantopanosten käytöstä kuluneen tilikauden aikana, absoluuttisilla luvuilla mitattuna?
- b) selvitys keskeisten tuotantopanosten käytön kehityksestä viimeisten kolmen (viiden) vuoden ajalta absoluuttisilla luvuilla mitattuna?
- c) selvitys keskeisten tuotantopanosten käytön kehityksestä suhteessa tuotantovolyyymiin, jalostusarvoon, laskutukseen tai muuhun oleelliseen vertauslukuun?
- d) selvitys tärkeimpien myrkyllisten/vaarallisten aineiden käytön kehityksestä?
- e) selvitys energiankäytön jakaantumisesta eri energiamuotoihin (sähkö, öljy, kaasu jne.) (Käytön kehitys tulee ilmetä)?

3.2 Päästöt: Sisältääkö ympäristöraportti informaatiota oleellisista päästöistä ilmaan (mukaanlukien haju-, melu- ja pölyhaitat) veteen ja maahan?

Onko raportissa:

- a) selvitys kuluneen tilikauden keskeisistä päästöistä absoluuttisilla luvuilla mitattuna?
- b) selvitys keskeisten päästöjen kehityksestä viimeisten kolmen (viiden) viime vuoden aikana?
- c) selvitys keskeisten päästöjen kehityksestä suhteessa tuotantovolyyymiin, jalostusarvoon, laskutukseen tai muuhun oleelliseen vertauslukuun?
- d) selvitys erityisen myrkyllisten tai terveydelle haitallisten aineiden päästöjen kehityksestä?

3.3 Tuotteet: Sisältääkö ympäristöraportti tietoa tuotteiden ympäristövaikutuksista käytön ja talteenoton aikana?
Onko raportissa:

- a) käsitelty tuotteiden käytön yhteydessä syntyviä ympäristövaikutuksia?
- b) informaatiota tuotteiden käytön yhteydessä syntyvien ympäristövaikutusten kehityksestä viimeisten kolmen (viiden) vuoden ajalta?
- c) informaatiota tuotteiden käytön jälkeisistä ympäristövaikutuksista?
- d) informaatiota tuotteiden käytön jälkeisten ympäristövaikutusten kehityksestä viimeisten kolmen (viiden) vuoden aikana?
- e) kerrottu mikäli yritys käyttää ympäristömerkkejä tai ympäristöaiheisia tuoteselostuksia?
- f) kerrottu miten yritys hyödyntää elinkaarianalyysia vähentääkseen yrityksen tuotteiden ympäristövaikutuksia?
- g) kerrottu miten elinkaarianalyysien tulokset ovat vaikuttaneet tuotteiden valmistukseen, jakeluun, käyttöön ja käytön jälkeiseen hyödyntämiseen?
- h) informaatiota yrityksen politiikasta käytöstä poistettujen tuotteiden talteenotosta?
- i) informaatiota myrkyllisiin aineisiin liittyvästä problematiikasta koskien yrityksen tuotteita?

3.4 Pakkaukset: Sisältääkö ympäristöraportti tietoa yrityksen pakkausten ympäristövaikutuksista?
Onko raportissa:

- a) käsitelty pakkausten ympäristövaikutuksia?
- b) selvitys pakkausten ympäristövaikutusten kehityksestä viimeisten kolmen (viiden) vuoden aikana?

3.5 Jätteet/jäännöstuotteet: Sisältääkö ympäristöraportti tietoa yrityksen jätteiden ja jäännöstuotteiden ympäristövaikutuksista?

Onko raportissa:

- a) mainittu yrityksen tärkeimmät jätelajit/jäännöstuotteet absoluuttisilla luvuilla mitattuna?
- b) selvitys tärkeimpien jätelajien/jäännöstuotteiden määrän kehityksestä viimeisten kolmen (viiden) vuoden ajalta absoluuttisilla luvuilla mitattuna?
- c) selvitys eri jätelajien/jäännöstuotteiden määrän kehityksestä suhteessa tuotantovolyyymiin, jalostusarvoon, laskutukseen tai muuhun oleelliseen vertauslukuun?
- d) selvitys ympäristön kannalta vaarallisten jätteiden osuuden kehityksestä (määrä suhteessa vertauslukuun)?
- e) selvitys poltettavien, kaatopaikalle vietävien ja kierrätettävien jätteiden/jäännöstuotteiden osuuksien kehityksestä?

3.6 Kuljetukset: Sisältääkö ympäristöraportti tietoa yrityksen kuljetusten ympäristövaikutuksista?

Onko raportissa:

- a) selvitys kuljetusten ympäristövaikutuksista?
- b) selvitys eri kuljetusmuotojen (tie, rautatie, meri, lento) volyymikehityksestä viimeisten kolmen (viiden) vuoden ajalta?
- c) arvio kuljetusten keskeisten ympäristövaikutusten tulevasta kehityksestä?

4. TALOUDELLINEN INFORMAATIO

MAX 20 PISTETTÄ

4.1 Yleistä: Käykö ympäristöraportista ilmi yrityksen toiminnan taloudellisten seurausten ja ympäristövaikutusten välinen yhteys?

Onko raportissa:

- a) esitetty tunnuslukuja, jotka kuvaavat yrityksen taloudellisen aseman ja ympäristöasioiden hoitoon liittyvien toimenpiteiden välistä suhdetta?
- b) kommentteja koskien kyseisten tunnuslukujen kehitystä?
- c) kommentteja koskien mahdollisia taloudellisia seurauksia, joita poikkeamat asetetuista tavoitteista ovat aiheuttaneet?
- d) selvitys asiakasvaatimusten taloudellisista seurauksista?
- e) informaatiota jo käsiteltyjen oikeustapausten taloudellisista seurauksista?
- f) selvitys tuotteisiin ja prosesseihin liittyvien ympäristöaiheisten parannusten markkina-arvosta, parantuneesta markkina-asemasta tai taloudellisesta hyödystä?
- g) kommentteja koskien yrityksen kokonaisympäristötehokkuuden kehitystä (Eco-efficient)?
- h) kommentteja ympäristötehokkuuden kehityksestä toimialatasolla?
- i) informaatiota yrityksellä olevista/vaadittavista viranomaisluvista (tms.) jotka velvoittavat yrityksen investointeihin tai rajoituksiin, joilla on oleellinen vaikutus yrityksen kehitykseen?

4.2 Ympäristöasioihin liittyvät liiketoimintariskit ja mahdollisuudet: Sisältääkö ympäristöraportti informaatiota yrityksen ympäristöasioihin liittyvistä liiketoimintariskeista ja -mahdollisuuksista?

Onko raportissa:

- a) selvitys yrityksen ympäristöaiheisista liiketoimintariskeistä?
- b) kerrottu miten yritys pyrkii minimoimaan ympäristöaiheiset liiketoimintariskinsä?
- c) kerrottu miten yrityksen työntekijöitä motivoidaan osallistumaan ympäristöasioiden hoitoon?
- d) kommentoitu yrityksen tulevia liiketoimintamahdollisuuksia, jotka perustuvat yrityksen ympäristöasioiden onnistuneeseen hallintaan?
- e) vertailtu yrityksen ympäristöinformaatiota kilpailijoiden, toimialan tai vastaavaan informaatioon?
- f) selvitys tulevien verojen tai maksujen taloudellisista tai liiketoimintaan vaikuttavista seurauksista?
- g) yrityksen ympäristötietoja koskeva herkkyysanalyysi?

4.3 Ympäristökustannukset: Annetaanko raportissa tietoja yrityksen ympäristökustannuksista?

Onko raportissa:

- a) määritelty mitä yritys tarkoittaa termillä "ympäristökustannus"?
- b) selvitys ympäristökustannusten suuruudesta edellisellä tilikaudella?
- c) erikseen mainittu ympäristöaiheiset verot ja maksut?
- d) kommentteja koskien ympäristökustannuksia?

4.4 Ympäristöinvestoinnit: Annetaanko raportissa tietoja tehdyistä ja suunnitelluista ympäristöinvestoinneista, sekä investointien ympäristövaikutuksista?

Onko raportissa:

- a) määritelty mitä yritys tarkoittaa termillä "ympäristöinvestointi"?
- b) informaatiota ympäristöinvestointien suuruudesta edellisellä tilikaudella?
- c) informaatiota ympäristöinvestointien suuruudesta ja kehityksestä viimeisten kolmen (viiden) vuoden ajalta?
- d) informaatiota tehtyjen ympäristöinvestointien vaikutuksista yrityksen ympäristökuormitukseen?
- e) kommentteja koskien ympäristöinvestointeja?

4.5 Ympäristövastuut: Ilmeneekö ympäristöraportista ne yrityksen ympäristöön liittyvät olosuhteet, joilla voisi olla vaikutusta yrityksen tuleviin kustannuksiin?

Onko raportissa:

- a) määritelty mitä yritys tarkoittaa termillä "ympäristövastuu" tai toisaalta ilmeneekö raportista mitä yrityksen ympäristövastuut käsittävät?
- b) selvitys yrityksellä olevista saastuneista maa-alueista tai rakennuksista, jotka vaativat tai saattavat vaatia toimenpiteitä?
- c) informaatiota yrityksellä olevista ympäristövastuista (lainsäädännön tai muiden vaatimusten ja sitoumusten seurauksena), sekä näihin vastuihin liittyvien varausten suuruudesta taseessa? Jos varauksia ei ole tehty, on siitä ilmoitettava.
- d) selvitys yrityksellä olevista vastuusuhteista koskien tulevia ympäristöaiheisia kustannuksia?
- e) informaatiota (mahdollisista taseeseen merkityistä varauksista) kustannuksista, jotka liittyvät yrityksen velvollisuuteen vastata yrityksen tuotteiden takaisinotosta tai uusiokäytöstä?
- f) selvitys niistä toimenpiteistä, joihin yritys aikoo ryhtyä ympäristövastuiden taustalla olevien olosuhteiden korjaamiseksi?

5. SUHTEET SIDOSRYHMIIN

MAX 15 PISTETTÄ

5.1 Sidosryhmävaatimukset: Sisältääkö ympäristöraportti informaatiota yrityksen sidosryhmien asettamista nykyisistä tai mahdollisista tulevista vaatimuksista koskien yrityksen toimintaa ympäristöön liittyvissä asioissa?

Onko raportissa:

- a) selvitys yrityksen sidosryhmien asettamista nykyisistä tai odotettavissa olevista vaatimuksista koskien yrityksen toimintaa ympäristöön liittyvissä asioissa?
- b) selvitys toimenpiteistä joihin on sidosryhmien vaatimuksesta ryhdytty tai vaihtoehtoisesti selvitys siitä, että yritys jo täyttää vaatimukset, joten toimenpiteisiin ei ole tarvinnut ryhtyä?
- c) selvitys uusista liikeideoista, joita sidosryhmien vaatimukset ovat tuoneet esille?

5.2 Onnettomuudet, poikkeamat vaatimuksista: Sisältääkö raportti informaatiota ympäristöonnettomuuksista ja poikkeamista esim. lakien, asetusten ja erikoismääräysten vaatimuksista?

Onko raportissa:

- a) kerrottu edellisen tilikauden aikana tapahtuneista ympäristöaiheisista onnettomuuksista tai lupaehtojen ylityksistä?
- b) kerrottu miten yritys ennaltaehkäisevin toimin yrittää minimoida ympäristöaiheiset onnettomuudet ja lupaehtojen ylitykset?
- c) selvitys merkittävimpien lupaehtoylitysten määrän kehityksestä viimeisen kolmen (viiden) viime vuoden ajalta?
- d) selvitys ympäristöonnettomuuksien ja lupaehtoylitysten yhteydessä syntyneiden päästöjen osuudesta kokonaispäästöistä?

5.3 Oikeustapaukset ja kiistat: Raportoiko yritys ympäristöaiheisista oikeustapauksista joihin se on ajautunut?

Onko raportissa:

- a) selvitys meneillään olevista tai vuoden aikana päättyneistä oikeustapauksista ja niiden laadusta?
- b) selvitys ympäristöaiheisista valituksista tai yrityksen saamasta negatiivisesta julkisuudesta?

5.4 Luvat ja ehdot: Raportoiko yritys niistä ehdoista, joita viranomaiset asettavat toiminnan jatkamiselle tai kehittämiselle?

Onko raportissa:

- a) selvitys niistä yrityksen toiminnan alueista, joihin vaaditaan viranomaislupa?
- b) kerrottu uusien projektien meneillään olevista tai päättyneistä ympäristölupahakemuksista?
- c) kerrottu vanhojen ympäristölupien uusintoista?

5.5 Informaatio, kommunikointi ja raportointi: Kerrotaanko ympäristöraportissa siitä miten yritys on säännöllisesti yhteydessä tahoihin, jotka ovat kiinnostuneita yrityksen ympäristöasioista?

Onko raportissa:

- a) selvitys avointen ovien tilaisuuksista, pyöreän pöydän keskusteluista ja muista ympäristöaiheisista sidosryhmäkontakteista?
- b) selvitys saatavissa olevasta tiedotusmateriaalista koskien yrityksen ympäristöasioita?
- c) selvitys siitä miten sidosryhmät Internetin kautta voivat saada informaatiota yrityksen ympäristöasioista?
- d) kerrottu mistä tai keneltä yrityksen sidosryhmät voivat saada lisää ympäristöinformaatiota?

5.6 Kolmannen osapuolen lausunto: Onko yrityksen ympäristöraportti kolmannen osapuolen tarkastama relevanssin (oleellisuus ja ajankohtaisuus), luotettavuuden, täydellisyyden (faktat, verifioitavuus ja puolueettomuus) ja vertailtavuuden (selvitysajanjakso, toiset yritykset, laskentamenetelmät ja mittayksiköt) suhteen?

Onko raportissa:

- a) selvitys tarkastuksen päämäärästä ja kattavuudesta?
- b) selvitys tarkastuksessa käytetyistä menetelmistä?
- c) arvio tarkastuksen luotettavuudesta?
- d) kolmannen osapuolen allekirjoittama lausunto?

6. KOKONAISVAIKUTELMA

MAX 10 PISTETTÄ

6.1 Yrityksen kuvaus ja rajaukset: Sisältääkö raportti sellaisen kuvauksen yrityksen toiminnasta, jonka perusteella lukija pystyy sijoittamaan yrityksen oikeaan viitekehykseen? Onko ympäristöraportissa selkeä kuvaus niistä rajauksista, jotka on tehty raportin sisältöön?

Onko raportissa:

- a) havainnollinen kuvaus yrityksen koosta, juridisesta ja operatiivisesta organisaatiosta, tuotantolaitoksista, toiminnan alueellisesta jakautumisesta jne.?
- b) yhteenvedonomainen yrityksen kuvaus, jossa on yhdistetty taloudellinen ja ympäristöaiheinen informaatio?
- c) annettu toimialaan liittyvää yleisinformaatiota toimialakohtaisten ympäristöaiheisten selvitysten yhteydessä?
- d) kerrottu mitkä konsernin tai yrityksen yksiköt ovat selvityksen piirissä?
- e) selvitys alueellisista rajauksista?
- f) selvitys tuotteisiin liittyvistä rajauksista?
- g) selvitys materiaaliin tai tiedon keräykseen liittyvistä rajauksista?
- h) kerrottu, miten yritys on varmistanut ympäristöraportin informaation laadun?
- i) selvitys oleellisuuden kriteereistä ja raportointiperiaatteista?
- j) kerrottu milloin seuraava ympäristöraportti ilmestyy?

6.2 Punainen lanka: Onko raportissa keskitytty oleellisiin ympäristöasioihin ja onko raportin informaatio tasapainossa?

Onko raportissa:

- a) painopiste faktoissa?
- b) keskitytty ympäristönäkökulmasta katsoen toiminnan tärkeimpiin osaalueisiin, pystyykö lukija raportin perusteella saamaan kokonaisnäemyksen?
- c) hyvä tasapaino eri asiakokonaisuuksien välillä?

6.3 Luettavuus ja selkeys: Onko raportti kieleltään ja jäsentelyltään helppolukuinen?

Onko raportissa:

- a) saavutettu tasapaino kieliasun ja teknistaloudellisen materiaalin välillä?
- b) teksti- ja kuvamateriaali tasapainossa?
- c) määritelty kohderyhmille todennäköisesti vieraat käsitteet?

6.4 Luovuus: Käyttääkö yritys uusia keinoja välittääkseen tehokkaasti luotettavaa ja oleellista informaatiota ympäristötoiminnastaan? Voivatko uudet keinot edistää ympäristöraportoinnin käytännön muodostumista?

Onko raportissa:

- a) innovatiivisia diagrammeja ja piirroksia, jotka parantavat luettavuutta?
- b) innovatiivisesti valittuja medioita useampien lukijoiden saavuttamiseksi?
- c) yhdistetty ympäristö- ja talousraportointi lisäarvoa tuovalla tavalla?
- d) luova ote taitossa ja sisällössä?
- e) luovalla tavalla pyritty lisäämään yrityksen ja sen sidosryhmien välistä vuorovaikutusta?

LIITE 2

Suomalaiset pörssiyritykset

YRITYS	LISTA	TOIMIALA	MATERIAALI	ALUST. YMP. LUKKA MATER.	LV	HÄSTÖ	LOPULLINEN LUOKITUS
Merita	pörssi	pankit ja rahoitus	VK	1	Ei	13716	1
Interbank	pörssi	pankit ja rahoitus	VK	1	Ei	125	1
Osakepankki							
Osuuspankkien Keskuspankki Oy	pörssi	pankit ja rahoitus	VK	1	Ei	1 336+ 8 695	1
Yrittäspankki Skop Oy	pörssi	pankit ja rahoitus	VK	1	Ei	75	1
Ålandsbanken Ab	pörssi	pankit ja rahoitus	VK	1	Kyllä	273	2
Vakuutusosakeyht iö Pohjola	pörssi	vakuutus	VK, asiakas-lehtiä	1	Ei	2 816	1
Vakuutusosakeyht iö Sampo	pörssi	vakuutus	VK, lehtiä	3	Ei	3 176	3
Arctos Capital Oy	pörssi	sijoitus	VK	1	Ei	0	1
Castrum Oy	pörssi	sijoitus	VK	3	Ei	10	3
Kiinteistö sijoitus Oy Citycon	pörssi	sijoitus	VK	1	Ei	4	1
Interavanti Oy	pörssi	sijoitus	VK	1	Ei	2	1
Julius Tallberg-kiinteistöt Oy	pörssi	sijoitus	VK	1	Ei	4	1
Norvestia Oy Ab	pörssi	sijoitus	VK	1	Ei	8	1
Birka Line Ab	pörssi	kuljetus ja liikenne	VK	3	Ei	531	3
Finnair Oyj	pörssi	kuljetus ja liikenne	VK, lehtiä, YR elo- kuussa	5	Ei	10 533	5
Finnlines Oy	pörssi	kuljetus ja liikenne	VK	1	Ei	1 628	3
Silja Oy Ab	pörssi	kuljetus ja liikenne	VK, YR97	5	Kyllä	4 052	5
Viking Line Abp	pörssi	kuljetus ja liikenne	VK, ymp. esite	4	Kyllä	2 658	3
Oy Ford Ab	pörssi	kauppa	VK, YR95, as lehti	5	Ei	35	2
Kesko Oy	pörssi	kauppa	VK, osakas- lehti	5	Ei	10 672	5

Rautakirja Oyj	pörssi	kauppa	VK	1	Ei	3407,7 Mmk	5038	1
Starckjohann Oyj	pörssi	kauppa	VK	1	Ei	3 599 Mmk	1 569	1
OY Stockmann AB	pörssi	kauppa	VK, ympäristöper.henk.l.	1	Kyllä	6 900 Mmk	6 934	2
Tamro Oyj	pörssi	kauppa	VK, asiakas-lehti, esitteitä	1	Kyllä	12 893 Mmk	2 252	2
Jaakko Pöyry Group Oyj	pörssi	muut palvelut	VK	1	Ei	1 248 Mmk	2 646	3
Novo Group Oyj	pörssi	muut palvelut	VK, as.lehti	1	Ei	1283,3 Mmk	1105	1
Tieto Corporation Oyj	pörssi	muut palvelut	VK, ovk, as.leht.	1	Ei	2 433 Mmk	4 221	1
Fiskars Oy Ab	pörssi	metalliteollisuus	VK	1	Ei	2 842 Mmk	4 655	1
KCI Konecranes International Oyj	pörssi	metalliteollisuus	VK	1	Ei	3 075 Mmk	3 897	1
Kone Oy	pörssi	metalliteollisuus	VK, esite	3 tai 4	Kyllä	12 255 Mmk	22 499	3
Metra Oy Ab	pörssi	metalliteollisuus	VK, kons.leht.	3	Kyllä	15 297 Mmk	13 704	3
Nordic Aluminium Oy	pörssi	metalliteollisuus	VK, esitt., ympär.polit	2 tai 3	Kyllä	341,6 Mmk	368	2
Outokumpu Oyj	pörssi	metalliteollisuus	YR95, VK, lehtiä	5	Ei	19 055 Mmk	13 734	5
Partek Oyj Abp	pörssi	metalliteollisuus	VK	4	Ei	10 744 Mmk	10 464	4
Rauma Oy	pörssi	metalliteollisuus	VK, esite, osav.kats. as.lehti	2	Kyllä	10 866 Mmk	10 016	2
Rautaruukki Oy	pörssi	metalliteollisuus	YR96 koko kons. YR96 Raahe Steel, as.leht.	5	Ei	13 650 Mmk	12 705	5
Raute Oy	pörssi	metalliteollisuus	VK, yrityslehti	1	Ei	649 Mmk	893	1
Rocla Oyj	pörssi	metalliteollisuus	VK	2	Ei	282,9 Mmk	258	2
Santasalo-JOT Oy	pörssi	metalliteollisuus	VK	2	Ei	1 354 Mmk	2 898	3
Tamrock Oy	pörssi	metalliteollisuus	VK	2	Ei	5 143 Mmk	5 164	2
Valmet Oyj	pörssi	metalliteollisuus	VK, ymp.esi-te, as.leht, esitteitä	4	Kyllä	12 313 Mmk	13 536	3
Enso Oyj	pörssi	metsäteollisuus	VK, as.leht. YR97	5	Kyllä	29 264 Mmk	19 870	5

Metsä-Serla Oyj	pörssi	metsäteollisuus		5		Kyllä	244,5 Mmk	220	5
Stromsdal Oy	pörssi	metsäteollisuus	VK, esite	3		Kyllä	50 406 Mmk	33 814	3
UPM-Kymmene Oyj	pörssi	metsäteollisuus	YR97, VK, ymp. Ja muita esitteitä	5		Kyllä			5
Aspoymyymälä Oy	pörssi	monialayritys	VK	2	Ei		1 283 Mmk	1 532	3
Finvest Oy	pörssi	monialayritys	VK	1	Ei		1 688 Mmk	1 455	1
Oy Hackman Ab	pörssi	monialayritys	VK	3	Ei		1 910 Mmk	3 084	3
Instrumentarium Oy	pörssi	monialayritys	VK	1	Ei		2 720 Mmk	2 753	1
Kyro Oy Ab	pörssi	monialayritys	VK, esit- teitä, as. lehtiä	1	Kyllä		913,4 Mmk	819	2
Lassila & Tikanoja Oy	pörssi	monialayritys	VK	1	Ei		1 669 Mmk	3 610	2
Suunto Oy	pörssi	monialayritys	VK, esitteitä	1	Ei		347,3 Mmk	502	1
Espoon Sähkö Oy	pörssi	energia	VK, asiakaslehtii	5	Kyllä		835,8 Mmk	387	5
Länsivoima Oy	pörssi	energia	VK, as. lehti	2	Ei		1 201 Mmk	655	2
Atria Oy	pörssi	elintarviketeollisu	VK, ymp. Esitteitä, as.lehtiä	1	Kyllä		2 362 Mmk	2 346	2
Cultor Oy	pörssi	elintarviketeollisu	VK, konserni-lehtiä, esitteitä	5	Kyllä		8 437	7 192	5
HK Ruokatalo Oy	pörssi	elintarviketeollisu	VK	2	Ei		2 718 Mmk	2 886	3
Oy Hartwall Ab	pörssi	elintarviketeollisu	VK, ymp.esite, as.lehtiä	3	Kyllä		2 647 Mmk	5 450	3
Huhtamäki Oy	pörssi	elintarviketeollisu	VK, esite, as.lehtiä, sis.lehtiä	3	Ei		6 387 Mmk	9 974	2
Lännen Tehta	pörssi	elintarviketeollisu	VK	3	Ei		958,1 Mmk	573	4
Raisio Yhtymä Oy	pörssi	elintarviketeollisu	YR96 (Raisio chemicals) VK, ymp. poliittika	4 tai 5	On		4 947 Mmk	2 817	4
Lemminkäinen	pörssi	rakennusteollisu	VK, henkilöstö-	3	Ei		3 380 Mmk	2 966	3

Polar-Yhtymä Oyj	pörssi	rakennusteollisuus	VK, as leht	1	Ei	1 604 mmk	1 169	1
Tulikivi Oy	pörssi	rakennusteollisuus	VK, esitteitä	1	Kyllä	194,5 Mmk	329	2
YIT-Yhtymä Oy	pörssi	rakennusteollisuus	VK, as.lehtiä	3	Ei	5 597 Mmk	6 531	4
Elcoteq Network Oyj	pörssi	tietoliikenne ja elektroniikka	VK, esite, henk lehti	2	Kyllä	1 669 Mmk	2 593	2
Heisingin Puhelin Oyj	pörssi	tietoliikenne ja elektroniikka	VK	1	Ei	2 565 Mmk	3 814	1
Nokia Oyj	pörssi	tietoliikenne ja elektroniikka	VK, ymp.politiikka, as leht	4	Kyllä	52 612 Mmk	36 647	3
PK Cables Oy	pörssi	tietoliikenne ja elektroniikka	VK	1	Ei	389,8 Mmk	295	1
Tampereen Puhelin Oyj	pörssi	tietoliikenne ja elektroniikka	VK	1	Ei	484,6 Mmk	702	1
Vaisala Oy	pörssi	tietoliikenne ja elektroniikka	VK, asiakas-lehtiä	2	Ei	662,7 Mmk	751	2
Asko Oyj	pörssi	kemianteollisuus	VK	3	Ei	7 315 Mmk	7 639	4
Kemira Oyj	pörssi	kemianteollisuus	YR97, VK, as.lehtiä	5	Ei	14 286 Mmk	10 392	5
Neste Oy	pörssi	kemianteollisuus	VK, (YR)	5	Kyllä	45 660 Mmk	8 704	5
Orion-yhtymä Oy	pörssi	kemianteollisuus	VK, lehtiä	1	Ei	4 695 Mmk	5 322	1
Alma Media Oyj	pörssi	viestintä ja kustannus	VK	1	Ei	1 652 + 1078 Mmk	2 152 + 656	1
Werner Söderström Osakeyhtiö	pörssi	viestintä ja kustannus	VK	1	Ei	700,2 Mmk	975	1
Amer-yhtymä Oyj	pörssi	muu teollisuus	VK, lehtiä, esitteitä	1	Ei	4 694 Mmk	4 096	1
Oy Leo-Longlife	pörssi	muu teollisuus	VK	1	Ei	216,5 Mmk	91	1

Metsä Tissue Oyj	pörssi	muu teollisuus	VK	3 tai (4)	Ei	1 892 Mmk	2 536	4
Nokian Renkaat Oyj	pörssi	muu teollisuus	VK, YR97, as.leht., esitteitä	5	Ei	1 258,3 Mmk	1 358	5
Tamfelt Oyj Abp	pörssi	muu teollisuus	VK	3	Ei	607 Mmk	1 202	3
Ab Chips Oy Ltd	otc		VK	2	Ei	648,9 Mmk	533	2
Efore Oyj	otc	hietal. & elätr.	VK, esitteitä	1	Ei	255,3 Mmk	426	1
Elester Oyj	otc	muu teoll.						1
Honkarakenne Oy	otc	metalli	VK, ymp.esite, as.lehtiä, esitteet	1 tai (2)	Kyllä	378,3 Mmk	507	2
Incap Oy	otc	metalli	VK, esite	2	Kyllä	314 Mmk	500	2
Isko Oy	otc	kauppa	VK	1	Ei	355,2 Mmk	288	1
Kasola Oyj	otc	muu teoll.	toiminta-kertomus, esite	1	Ei	118,4 Mmk	230	1
Kauppakaari Oy	otc	viestintä ja kustannus	VK, Premedian tul.lask.	1	Ei	429,9 Mmk	437	1
Kesla Oy	otc	metalli	VK	1	Ei	92,2 Mmk	153	1
Kontram-Yhtiöt Oyj	otc	metalli	VK	1	Ei	197 Mmk	194	1
Larox Oy	otc	muu teoll.	VK	1	Ei	310,5 Mmk	281	2
Markkinointi Viherjuuri Oy	otc	viestintä & kust.	VK, lehtiä	1	Ei	270 Mmk	197	1
Martela Oy	otc	muu teoll.	VK, ymp. esite lehtiä	2	Kyllä	686 Mmk	830	2
Olvi Oyj	otc	Elintarvike-teollisuus	VK, ymp. Periaatteet (panimo teoll.) as.lehtiä	1	Kyllä	334,3 Mmk	322	1
PI-Consulting	otc	muut palvel.	VK, esite, as. lehti	1	Ei	181,6 Mmk	561	1
Plandent Oyj	otc	muu teoll.	VK	1	Ei	175,1 Mmk	151	1
Pohjois-Karjalan Kirjapaino Oy	otc	viestintä & kust.	VK	1	Ei	258,2 Mmk	429	1
Pohjolan Sanomat	otc	viestintä & kust.	VK	1	Ei	59,1 Mmk	209	1

Ponsse Oy	otc	metalli	VK	1	Ei	505,2 Mmk	300	1
Rakentajain Konevuokraamo Oy	otc	kamppa	VK, kest. kehittäminen	1	Kyllä	104,6 Mmk	189	1
SSK Suomen Säästäjien Kiinteistöt Oy	otc	sijoitus	toim. kert	1	Ei	9,0 Mmk	0	1
Saunatec Oy	otc	muu teoll.	VK, esite	1	Ei	192,9 Mmk	270	1
Suomen Helasto Oy	otc	metalli	VK	1	Ei	126,7 Mmk	143	1
Suomen Optiopörssi Oy	otc	sijoitus	VK	1	Ei	107 Mmk	8	1
Suomen Spar Oy	otc	kamppa	VK, ymp esite	1	Kyllä	2 848 Mmk	1 374	1
Oy Talentum Ab	otc	viest. & kust.	VK	1	Ei	183,3 Mmk	148	1
Tervakosken Puhamaa Oy	otc	matkailu	VK	1	Ei	13,4 Mmk	75	1
Turun Arvokiinteistöt Oy	otc	sijoitus	VK	1	Ei	12,8 Mmk	2	1
Vaahro Group Ltd Oy	otc	metalli						1
Valtameri Oy	otc	moniala	VK	1	Ei	37 Mmk	25	2
Yliselektroniikka Oy	otc	tietoliikenne ja elektro-niikka	VK, osa-vuosi-katsaus, as.lehtiä	1	Ei	103,7 Mmk	122	1
Balansor Oy	meklari	moniala	tilinpäätös	1	Ei	17,9 Mmk	23	1
Benefon Oy	meklari	tietoliikenne	VK	1	Ei	330,3 Mmk	278	1
Ilkka Oy	meklari	viest. & kust.	VK	1	Ei	227 Mmk	440	1
Ingman Foods Oy Ab	meklari	elintarvike	VK	2	Ei	1 085 Mmk	583	2
Kekkilä Oy	meklari	muu teoll.	VK	1	Ei	150 Mmk	134	3
Keski-Suomen Puhelin	meklari	tietoliikenne	VK, esitteitä, lehtiä	1	Ei	159,7 Mmk	241	1

Kylpyläkasino Oyj	meklari	matkailu	VK	2	Ei	101,7 Mmk	180	2
Metsämarkka Oyj	meklari	metsä	VK	1	Ei	5 Mmk	-	1
Panostaja Oyj	meklari	moniala	VK, tilinpäätös	1	Ei	172,8 Mmk	249	1
Savon Sanomat Oy	meklari	viest, E-kust.	VK	1	Ei	223,9 Mmk	480	1
Turkistuottajat Oyj	meklari	kampa	VK	1	Ei	146 Mmk	268	1

SUOMALAISTEN PÖRSSIYHTIÖIDEN YMPÄRISTÖRAPORTOINTI: ERILLISET YMPÄRISTÖRAPORTIT

	YMPÄRISTÖ- VAIKUTUKSET	YMPÄRISTÖ- JOHTAMINEN	YMPÄRISTÖ- TIEDOT JA TILINPITO	TALOUDELLINEN INFORMAATIO	SUhteet SIDOSRYHMIIN	KOKONAIS- VAIKUTELMA	YHT.
enimmäis- pisteet	15 pistettä	20 pistettä	20 pistettä	20 pistettä	15 pistettä	10 pistettä	100
NESTE	12 p. (80%/max)	17 p. (85%)	10 p. (50%)	16 p. (80%)	11 p. (73%)	7 p. (70%)	73 p.
ENSO	10 p. (66%/max)	12 p. (60%)	12 p. (60%)	11 p. (55%)	9 p. (60%)	6 p. (60%)	58 p.
KEMIRA	5 p. (33%/max)	8 p. (40%)	6 p. (30%)	15 p. (75%)	10 p. (66%)	5 p. (50%)	49 p.
CULTOR	8 p. (53%/max)	13 p. (65%)	6 p. (30%)	6 p. (30%)	8 p. (53%)	6 p. (60%)	47 p.
M-SERLA	11 p. (73%/max)	10 p. (50%)	8 p. (40%)	5 p. (25%)	5 p. (33%)	7 p. (70%)	46 p.
UPM	8 p. (53%/max)	13 p. (65%)	6 p. (30%)	8 p. (40%)	6 p. (40%)	5 p. (50%)	46 p.
SILJA-LINE	7 p. (47%/max)	13 p. (65%)	7 p. (35%)	6 p. (30%)	5 p. (33%)	6 p. (60%)	43 p.
FINNAIR	8 p. (53%/max)	7 p. (35%)	9 p. (45%)	3 p. (15%)	3 p. (20%)	4 p. (40%)	33 p.
KESKO	5 p. (33%/max)	9 p. (45%)	6 p. (30%)	1 p. (5%)	3 p. (20%)	3 p. (30%)	27 p.
E-SÄHKÖ	6 p. (40%/max)	8 p. (40%)	4 p. (20%)	1 p. (5%)	3 p. (20%)	4 p. (40%)	27 p.
keskiarvo	8,0 P. / 53%	11,0 P. / 55%	7,2 P. / 36%	7,2 P. / 36%	6,3 P. / 42%	5,3 P. / 53%	44,9 p.

L I I T E 3